

REGERINGSKANSLIET

Sveriges rapport till Europarådet om den europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk

**Rapport avgiven i enlighet med stadgans artikel 15,
femte rapporten**

Förord

Att stärka skyddet för de nationella minoritetsspråken och de nationella minoriteterna utgör en central del av Sveriges systematiska arbete för de mänskliga rättigheterna på nationell nivå. Sedan Sverige överlämnade den fjärde rapporten i oktober 2010 har arbetet med minoritetspolitiken fortsatt att stärkas. Vi ser att kunskapen om de nationella minoriteterna och deras språk ökar i samhället och samtidigt ökar viljan och intresset hos de nationella minoriteterna att stärka sina språk och rättigheter.

Arbetet för de mänskliga rättigheterna är dock en ständigt pågående process. Trots den betydande ambitionshöjningen som skett de senaste åren återstår nämligen mycket arbete innan minoritetspolitiken får fullt genomslag på lokal, regional och nationell nivå. Situationer och omständigheter förändras och nya brister eller behov kan uppstå och då kan nya åtgärder och arbetsformer komma att krävas.

Europarådets övervakningsprocess är ett viktigt verktyg för arbetet med att följa upp, utvärdera och utveckla skyddet för de nationella minoritetsspråken som en del av Sveriges minoritetspolitik.

Sverige avger härmed sin femte rapport om åtgärder som har vidtagits fram till den 1 september 2013 för att uppfylla åtagandena enligt Europarådets europeiska stadga om landsdels- eller minoritetsspråk.

Stockholm september 2013

Erik Ullenhag

Integrationsminister och statsråd ansvarigt för minoritetspolitiken

Innehållsförteckning

Del I	4
Inledande kommentarer.....	4
Särkilda insatser	4
Minoritetslag och uppföljning.....	4
Ändring i grundlagen	5
En samordnad och långsiktig strategi för romsk inkludering 2012-2032	5
Åtgärder vidtagna med anledning av Ministerkommitténs rekommendationer.....	6
Redovisning av utvecklingen avseende de allmänna bestämmelserna, del I, med anledning av Expertkommitténs frågor och rekommendationer.....	11
DEL II Redovisning av utvecklingen under del II av konventionen	17
DEL III Redovisning av utvecklingen under del III av konventionen	30
Språk: SAMISKA, FINSKA och MEÄNKIELI	30
Artikel 8 – Utbildning	30
Artikel 9 – Rättsväsendet	40
Artikel 10 – Förvaltningsmyndigheter och samhällsservice	41
Artikel 11 – Massmedia	46
Artikel 12 – Kulturell verksamhet och kulturella inrättningar	50
Artikel 13 – Ekonomiska och sociala förhållanden	53
Artikel 14 – Utbyte över gränserna	53
BILAGOR	54
Bilaga 1 Ratificerade artiklar	54
Bilaga 2 Författningsbilaga	56
Regeringsformen	56
Lag (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk	56
Språklag (2009:600)	60
Diskrimineringslag (2008:567)	62
Socialtjänstlagen (2001:453)	87
Lag (2008:962) om valfrihetssystem	87
Lag (1988:950) om kulturminnen m.m.	95
Sametingslagen (1992:1433)	95
Skolförordningen (2011:185)	95
Skollagen (2010:800)	98
Hälso- och sjukvårdslag (1982:763)	99
Bilaga 3 Karta över förvaltningsområde för finska (blå), samiska (röd) och meänkieli (gul). 100	

Del I

Inledande kommentarer

Sveriges femte rapport till Europarådet om den europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk, avgiven i enlighet med stadgans artikel 15, följer den reviderade dispositionen för periodiska rapporter, vilka antogs av Ministerkommittén under kommitténs 1056:e möte den 6 maj 2009. Särskild uppmärksamhet har ägnats åt de frågor som Expertkommittén belyste i sin fjärde utvärderingsrapport ECRML (2011) 4. För redovisningen av del III har regeringen valt redovisningsalternativ B.

För att undvika att upprepa information som angivits i tidigare rapporter har regeringen valt att, gällande åtaganden där inga relevanta förändringar har skett sedan regeringens fjärde rapport, istället hänvisa till dessa rapporter. Detsamma gäller de åtaganden Expertkommittén i sin rapport ansåg inte gav upphov till en reviderad bedömning eller en annan framställning av genomförandet.

Regeringen vill inleda den femte rapporten med att fästa Europarådets uppmärksamhet på några särskilda insatser som har betydelse för utvecklingen inom området sedan den fjärde rapporten. Därefter följer en redovisning av de åtgärder som har genomförts för att uppfylla Ministerkommitténs och expertkommitténs rekommendationer. Efter det sker en redovisning av utvecklingen under respektive artikel.

Särkilda insatser

Minoritetslag och uppföljning

Lagen (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk tillförsäkrar de fem nationella minoriteterna i Sverige ett grundläggande skydd. Grundskyddet utgör en minimistandard för minoritetsarbetet i Sverige.

Utöver grundskyddet finns en förstärkt skydd för tre av de nationella minoritetsspråken, finska, samiska och meänkieli. Det förstärkta minoritetsskyddet inom de språkliga förvaltningsområdena för finska, meänkieli respektive samiska syftar till att höja minoritetsspråkens status, synliggöra språken samt öka samhällsservicen på minoritetsspråken.

Sedan 2010 har kommuner och landsting efter ansökan till regeringen möjlighet att få anslutas till förvaltningsområdet för meänkieli, samiska eller finska. För de merkostnader som de ökade skyldigheterna enligt lagen innebär uppbär kommuner och landsting statsbidrag. Sveriges beslut om en fortsatt utvidgning av förvaltningsområdena innebär att det förstärkta minoritetsskyddet för minoritetsspråken har ökat från sju kommuner och ett landsting 2009 till 64 kommuner och tolv landsting 2013. För mer information se under artikel 7.1.b.

Länsstyrelsen i Stockholms län och Sametinget ansvarar för uppföljningen av tillämpningen av lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk och rapporterar årligen till regeringen. Den årliga uppföljningsrapporten är i likhet med Europarådets övervakningsprocess ett viktigt verktyg för att följa upp, utvärdera och utveckla skyddet för de nationella minoritetsspråken.

Budgetanslaget för minoritetspolitiken uppgick 2009 till 10 miljoner SEK per år och höjdes från och med 2010 till 80 miljoner SEK per år. 2011–2012 uppgick anslaget till dryga 85 miljoner SEK per år och från och med 2013 uppgår det till drygt 108 miljoner SEK per år, varav drygt 11 miljoner SEK för särskilda insatser för den romska minoriteten.

Ändring i grundlagen

Samerna är sedan tidigare erkända som urfolk och nationell minoritet i Sverige. Sedan den 1 januari 2011 (SFS 2010:1408) omnämns även det samiska folket särskilt i regeringsformen (se 1 kap. 2 § sjätte stycket regeringsformen). Därmed har det tydliggjorts att det samiska folket intar en särställning bland de nationella minoriteterna i Sverige. Ett tidigare målsättningsstadgande har samtidigt ersatts med en förpliktelse för det allmänna att främja det samiska folkets och andra etniska, språkliga och religiösa minoriteters möjligheter att behålla och utveckla ett eget kultur- och samfundsliv.

En samordnad och långsiktig strategi för romsk inkludering 2012-2032

Regeringen beslutade den 16 februari 2012 om en samordnad och långsiktig strategi för romsk inkludering 2012–2032. Den tjugoåriga strategin ska ses som en förstärkning av minoritetspolitiken. Det övergripande målet för den tjugoåriga strategin är att den rom som fyller 20 år 2032 ska ha likvärdiga möjligheter i livet som den som är icke-rom.

Regeringen har utöver de ordinarie medel som finns för de nationella minoriteterna avsatt 46 miljoner kronor under 2012–2015 för åtgärder inom ramen för strategin för romsk inkludering. Kultur och språk är ett av strategins sex prioriterade områden. I strategin konstateras bland annat vikten av att romers kultur och språk synliggörs, bevaras och utvecklas i enlighet med det fastlagda målet för den nationella minoritetspolitiken.

Åtgärder vidtagna med anledning av Ministerkommitténs rekommendationer

1. *Att stärka utbildningen när det gäller samtliga minoritetsspråk genom att anta en övergripande och strukturerad strategi som utgår från såväl de minoritetsspråkstalandes behov som situationen för respektive språk.*

Regeringen har sedan senaste rapporten genomfört insatser för att stärka utbildningssituationen i minoritetsspråken.

Sedan den senaste rapporteringsomgången har utbildningen på förskole- och grundskolenivå genomgått en rad reformer. En ny skollag (2010:800), en ny skolförordning (2011:185) och en ny läroplan (Lgr11) reglerar numera skolområdet. Dessa reformer har krävt stora insatser från regeringens och berörda myndigheters sida.

Regeringen har gett vissa lärosäten i uppdrag att ansvara för utbildning i minoritetsspråken. I det svenska systemet ges sådana uppdrag endast i särskilda fall för att säkerställa att utbildningen kommer till stånd.

Se även svar under rekommendation nr. 4 och under artikel 8.1.h.

2. *Att se till att "modersmålsundervisningen" uppfyller de krav som anges i konventionen och erbjuder en genuin och adekvat språkundervisning som gör att eleverna kan uppnå fullt utvecklad kompetens i de berörda språken.*

Rätten till modersmålsundervisning i de nationella minoritetsspråken omfattas av lägre krav än övrig modersmålsundervisning. För dessa språk krävs inte att språket ska vara ett dagligt umgängesspråk i hemmet eller att ett visst antal elever begär modersmålsundervisning. Kravet på att eleven ska ha grundläggande kunskaper i språket för att erbjudas modersmålsundervisning gäller dock även för elever som begär att få undervisning i modersmål i ett nationellt minoritetsspråk.

Det är respektive huvudman som beslutar om och på vilket sätt elever ska erbjudas modersmålsundervisning i det nationella minoritetsspråket. Undervisningen som erbjuds ska uppfylla samma kvalitetsnormer och krav som övrig undervisning i skolan. Huvudmannen ansvarar för att de lokala förhållandena uppfyller den nationella regleringen.

Skolverket informerar genom olika insatser elever, vårdnadshavare, huvudmän och skolpersonal om de rättigheter och skyldigheter som finns på området, exempelvis genom informationsmaterial, både i tryckt form och på Skolverkets hemsida samt på informationssidan www.modersmal.net.

Bestämmelsen i skollagen om att elever ska ha grundläggande kunskaper för att ha rätt till undervisning i sitt nationella minoritetsspråk är föremål för översyn inom Regeringskansliet. Översynen beräknas vara klar under hösten 2013. Resultatet av denna översyn kommer senare att ligga till grund för bedömningen av hur frågan bäst hanteras och vilka eventuella förändringar som kan komma att vara nödvändiga. Se även svar under rekommendationerna 1 och 4.

3. *Att öka utbudet av tvåspråkig undervisning för finska och samiska, och se till att tvåspråkig undervisning erbjuds även för meänkieli.*

Det finns möjlighet att bedriva tvåspråkig undervisning i årskurs 1–6. Förordning (2003:306) om försöksverksamhet med tvåspråkig undervisning i grundskolan ger huvudmän möjlighet att erbjuda tvåspråkig undervisning i årskurs 7–9 även i andra språk än finska. Det är kommunerna och de enskilda huvudmännen som ansvarar för hur de organiserar sin verksamhet och vilken utbildning de erbjuder enligt de nationella reglerna. Skolinspektionen har i en kvalitetsgranskning (Rapport 2012:2) av bl.a. den tvåspråkiga undervisningen noterat att skolhuvudmännen (i detta fall ofta kommunen) skulle behöva skaffa sig bättre kunskap om elevernas språkbakgrund och hur tvåspråkig undervisning kan organiseras för att undervisningsformen ska kunna öka i omfattning.

Elevantalet i sameskolan, särskilt vid skolenheten i Kiruna, väntas öka de närmaste åren. För att säkerställa att föräldrar ska kunna välja samisk skola eller förskola till sina barn aviserade regeringen i budgetpropositionen för 2013 att Sameskolstyrelsen tillförs medel för att möjliggöra en utbyggnad av sameskolan i Kiruna och för att kunna fortsätta bedriva befintlig verksamhet med de ökade kostnader som ett större elevunderlag medför.

En ytterligare åtgärd för att stärka undervisningen i samiska är den integrerade undervisningen som kommuner efter avtal med Sameskolstyrelsen kan anordna även i årskurs 7–9. Sameskolstyrelsen får sedan 2010 utökade medel på 1 miljon SEK per år från regeringen för att utöka omfattningen av denna undervisning. Mer information om integrerad samisk undervisning finns under punkterna 161 och 175.

4. *Att skapa ett målinriktat lärarutbildningssystem med tillräckliga resurser för samtliga minoritetsspråk.*

Regeringen gav 2010 myndigheten Högskoleverket (HSV) i uppdrag att föreslå åtgärder för hur Sverige på ett bättre sätt ska kunna uppfylla åtagandena i Europarådets minoritetskonventioner när det gäller tillgången på lärare som kan undervisa i och på de nationella minoritetsspråken. I uppdraget ingick att göra en översyn av

högskoleutbildningar i de nationella minoritetsspråken. I maj 2011 rapporterade HSV uppdraget i rapporten Lärarförsörjningen för de nationella minoriteterna – hur kan den tryggas? (Rapport 2011:14). Rapporten remitterades till 72 remissinstanser.

Regeringen aviserade i budgetpropositionen för 2013 avsikten att ge vissa lärosäten i uppdrag att ansvara för utbildning i minoritetsspråken. I regleringsbrevet för 2013 fick utpekade lärosäten ett särskilt åtagande och tilldelades ett nationellt ansvar och medel för att snarast bygga upp och utveckla ämneslärarutbildning i respektive språk.

I arbetet med att bygga upp och utveckla ämneslärarutbildning ska lärosätena ta hänsyn till de särskilda behov och förutsättningar som språket har samt föra en dialog med berörd nationell minoritet. Lärosätet ska samverka med berörda aktörer i Sverige och, när relevant, även med aktörer i andra länder som har erfarenhet av arbete med berört språk.

Syftet är att utbildningen ska bedrivas i en sådan miljö och hålla en sådan kvalitet som möjliggör att examenskraven enligt högskoleförordningens (1993:100) bilaga 2 (examensordningen) uppfylls och att lärosätet därmed kan få rätt att utfärda ämneslärarexamen i något eller några av språken finska, samiska, meänkieli och romani chib. För personer med tillräckliga kunskaper i ett språk kan en kompletterande pedagogisk utbildning (KPU) om 90 högskolepoäng leda till ämneslärarexamen och därmed legitimation och behörighet att undervisa i ämnet.

Av årsredovisningen ska framgå hur lärosätena arbetar med att bygga upp och utveckla ämneslärarutbildningen i de ovan angivna minoritetsspråken.

följa

Regeringen kommer att utvärdera det särskilda åtagandet och avser att

hur många ämneslärarexamina som utfärdas där minoritetsspråket ingår som ett undervisningsämne.

Nationellt ansvar och anvisade medel för utveckling av ämneslärarexamen i minoritetsspråk:

Lärosäte	Språk och avsatta SEK per år
Stockholms universitet	finska och meänkieli 2 500 000 SEK
Umeå universitet	samiska 2 000 000 SEK
Södertörns högskola	romani chib 2 000 000 SEK

Den 30 april 2013 beviljades Stockholms universitet tillstånd att utfärda ämneslärarexamen med inriktning mot arbete i grundskolans årskurs 7–9 i undervisningsämnet finska som modersmål.

Sedan 2007 har Lunds universitet ett särskilt åtagande för jiddisch, vilket kommer att vara oförändrat. Åtagandet innebär att Lunds universitet varje

läsår ska erbjuda utbildning i jiddisch. Av årsredovisningen ska framgå antalet erbjudna platser, antalet sökande samt antalet helårsstudenter och helårsprestationer. Även andra lärosäten än de som erhåller särskilda medel för utveckling av ämneslärarutbildning i minoritetsspråk kan i regleringsbrevet ha i uppdrag att varje läsår erbjuda utbildning i ett viss språk. Det är fallet för t. ex. Uppsala universitet som har i uppdrag att varje läsår erbjuda utbildning i finska.

Utöver den långsiktiga satsningen på att bygga upp ämneslärarutbildningar i minoritetsspråken har regeringen i augusti 2013 gett Statens skolverk i uppdrag att genomföra en särskild insats för att förstärka tillgången på lärare i första hand samiska, finska och meänkieli. I uppdraget ingår att se till att en lämplig utbildning anordnas och genomförs i syfte att minst tolv personer blir verksamma som modersmållärare i de nationella minoritetsspråken. Skolverket ska i arbetet med uppdraget bygga upp ett samarbete som möjliggör att även kommuner, fristående skolor och andra på eget initiativ ska kunna öka tillgången av modersmållärare i minoritetsspråken genom att använda sig av samma utbildningsmodell. Den utbildning som anordnas ska huvudsakligen motsvara ordinarie lärarprogram med inriktning mot grundskolan eller gymnasiet men ska anpassas till respektive persons förkunskaper, behov och förutsättningar. En första rapport om uppdragets genomförande ska ske till regeringen i november 2014.

Personer som tillhör de nationella minoriteterna omfattas även av de satsningar som regeringen gör inom Lärarlyftet och Vidareutbildning av lärare utan lärarexamen (VAL). Lärarlyftet syftar till att ge lärare med lärarexamen möjlighet att komplettera för att bli behörig för all den undervisning de bedriver. VAL innebär att verksamma lärare som saknar en lärarexamen kan komplettera sin tidigare utbildning vid sju lärosäten för att nå en examen. Utgångspunkten är att lärosätena ska tillgodoräkna studenternas tidigare erfarenheter som lärare samt erbjuda individualiserade utbildningar för att underlätta och förkorta studietiden för den enskilda studenten.

5. Att ta fram undervisnings- och inlärningsmaterial för samtliga minoritetsspråk.

Genom den decentraliserade uppbyggnaden av skolväsendet har de enskilda huvudmännen ansvar för det material de använder i undervisningen. Detta gäller även för de nationella minoritetsspråken. I Sverige har staten därmed inget generellt ansvar för läromedel. Då antalet elever som deltar i modersmålsundervisningen i de nationella minoritetsspråken är lägre än vad som i många avseenden är kommersiellt gångbart har regeringen dock sett behovet av statliga insatser för att mångfalden i undervisnings- och inlärningsmaterialet ska säkerställas.

Detta har gjorts genom fortsatta regeringsuppdrag till Sameskolstyrelsen och Skolverket att producera material.

Inom ramen för regeringens strategi för romsk inkludering 2012–2032 har Skolverket fått i uppdrag att främja utveckling och produktion av böcker och andra lärverktyg för barn, unga och vuxna på samtliga varieteter av romani chib. Arbetet har genomförts efter samråd med lärare i romani chib och romska företrädare och kommer att resultera i nio olika typer av skolmaterial som i princip ska färdigställas till höstterminen 2013.

Sameskolstyrelsen har under 2012 översatt och tryckt upp ett antal arbetshäften på nord- och lulesamiska och en sydsamisk version är under produktion. En lulesamisk läsebok är under produktion och en skolordlista på nordsamiska håller på att färdigställas.

Staten kan därutöver informera förlagsbranschen, Svenska Läromedel och Sveriges Läromedelsförfattares förbund om de synpunkter som erhålls för att uppmärksamma förlagsbranschen på problem. Detta sker i dag i viss grad genom dialog mellan myndigheter på lokal och nationell nivå å ena sidan och branschen å andra sidan.

På webbplatsen Tema Modersmål har Skolverket även sammanställt barnböcker, musik och andra resurser för flerspråkiga barn i förskolan. Modersmållärare har översatt och läst in böcker som barnen kan lyssna på direkt från webben. Det finns även information om hur förskolor arbetat med flerspråkigt material, lästips för pedagoger, länk till svenska och internationella webbsidor och tips på hur man lånar/köper in materialet. Flera av böckerna finns tillgängliga på finska, meänkieli och de olika samiska varieteterna.

Utbildningsradion(UR) är ett av programföretagen inom den svenska public service-sektorn. UR erbjuder i sin tjänst UR Play tv-program på de nationella minoritetsspråken. I UR:s sändningstillstånd anges ett särskilt ansvar för att producera material för de nationella minoriteterna och mycket av detta finns tillgängligt genom denna öppna portal. Skolorna har tillgång till ytterligare material hos UR som allmänheten inte har tillgång till. Som en del i arbetet med att tillgängliggöra tidigare sänt material lanserades UR:s Öppet arkiv den 16 april 2013. Öppet arkiv innehåller hela program- och programserier på bland annat de nationella minoritetsspråken. Eftersom arkivet är gratis och öppet för alla kan materialet användas av lärare som ett komplement i undervisningen i de nationella minoritetsspråken.

För en av de mest hotade samiska varieteterna, sydsamiskan, lanserades under 2011 ett nytt undervisningshjälpmedel. OAHPA Åarjel! är ett hjälpmedel med valmöjligheter som kan anpassas till användarens språknivå. Programmet passar både ungdomar och vuxna och är

tillgängligt på internet. Hjälpmålet är utarbetat i samarbete mellan Aajege - Samisk språk och kompetens senter i Röros, Senter för Språkteknologi vid Tromsø Universitet och Samiskt Språkcentrum vid Sametinget.

I syfte att även främja samiskan i förskolan har kunskapslådan Jågloe tagits fram och delats ut till 425 förskolor i det samiska förvaltningsområdet. Förutom att lådan innehåller inspirationsmaterial så som memory, bilder, sånger och ramsor för att stärka det samiska språket så är tanken att det ska främja kunskapen om samer och samisk kultur bland förskolebarnen.

Mer information om undervisnings- och läromaterial redovisas under artikel 8.

Redovisning av utvecklingen avseende de allmänna bestämmelserna, del I, med anledning av Expertkommitténs frågor och rekommendationer

15. (box) Expertkommittén riktar en stark uppmaning till de svenska myndigheterna att vidta åtgärder för att i samarbete med de minoritetsspråkstalande samla in tillförlitliga uppgifter om antalet minoritetsspråkstalande och deras geografiska spridning.

Som nämnts i föregående rapporter för Sverige inte officiell statistik gällande enskilda individers etniska tillhörighet utan endast uppgifter gällande medborgarskap och födelseland. Detta eftersom det inte existerar metoder för att bedöma etnisk tillhörighet som både är etiskt acceptabla och vetenskapligt säkra. Det finns således ingen officiell statistik rörande befolkningens etniska, språkliga eller kulturella tillhörighet. För uppskattningar om antalet talare av minoritetsspråken och deras geografiska fördelning hänvisas till föregående rapporter.

Däremot finns det insamlad information och kunskap om de nationella minoriteterna som baseras på olika typer av såväl kvalitativa som kvantitativa undersökningar i vilka deltagarna frivilligt medverkat. Bland annat har Statens folkhälsoinstitut haft i uppdrag att kartlägga hälsosituationen hos de nationella minoriteterna samt lämna förslag på hur ett hälsofrämjande och förebyggande folkhälsoarbete bland dessa grupper skulle kunna bedrivas. Uppdraget redovisades i april 2010. Med utgångspunkt i uppdraget och de synpunkter som framkommit från minoritetsorganisationer fick Folkhälsoinstitutet i slutet av 2012 ett förnyat uppdrag. Syftet är att i ett samrådsforum med företrädare för de nationella minoriteterna undersöka behov av och förutsättningar för inhämtande av data kring de nationella minoriteternas hälsosituation samt vilka eventuella metoder som skulle kunna vara lämpliga för respektive grupp. Uppdraget ska redovisas 1 november 2013.

Därutöver gav regeringen, i december 2011, Diskrimineringsombudsmannen (DO) i uppdrag att genomföra en förstudie om metoder för undersökningar om befolkningens sammansättning och levnadsförhållanden. Målet med uppdraget var bl.a. att undersöka möjligheterna att samla in uppgifter om levnadsförhållanden bland befolkningen. Det skulle göras utifrån antalet personer som identifierar sig som tillhörande Sveriges nationella minoriteter. Målet var också att möjliggöra en särredovisning av de diskrimineringsgrunder i diskrimineringslagen (2008:567) som i dag inte redovisas i den officiella statistiken.

Förstudien redovisades av DO i november 2012. Av studien framgår att det i dag inte finns någon generell metod som är lämplig för att samla in uppgifter om de nationella minoriteterna utan att det krävs särlösningar för varje grupp för att kunna genomföra undersökningar över tid. Särlösningar innebär dock att undersökningarna skulle bli svåra att jämföra mellan olika grupper vilket också skulle kunna vara ett problem utifrån ett minoritetspolitiskt perspektiv. Ytterligare en faktor som DO pekar på är att det måste finnas en acceptans hos respektive grupp innan undersökningar genomförs på ett systematiskt sätt, vilket det i dag inte finns i alla minoritetsgrupper.

Det kvarstår således en rad utmaningar innan Sverige kan ta ställning till om det är lämpligt att föra statistik över minoritetsspråktalande och deras geografiska spridning samt vilka metoder som i så fall är lämpliga utifrån ett juridiskt perspektiv och utifrån minoriteternas egna perspektiv.

41. Expertkommittén efterfrågar information om uppföljningssystem för att övervaka implementeringen av lagen och vill ha information om fler exempel på insatser som myndigheter gjort.

Syftet med det uppföljningssystem som infördes 2010 är att förbättra regeringens förutsättningar att följa den fortsatta utvecklingen på området. Som nämndes i den förra rapporten består uppföljningssystemet av olika delar:

- Det minoritetspolitiska målet har konkretiserats och brutits ned i ett antal delområden så att effekterna av minoritetspolitiken kan följas upp inom respektive delområde.
- Ett uppföljningsansvar har införts där Länsstyrelsen i Stockholms län och Sametinget fått nationellt uppföljningsansvar för minoritetspolitikens genomförande. Dessa myndigheter bistår dessutom andra förvaltningsmyndigheter genom rådgivning, information och liknande verksamhet vid tillämpningen av lagen (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk. Syftet är att underlätta arbetet på kommunal nivå. En årlig uppföljningsrapport lämnas till regeringen.

- Åtgärder för att öka kunskapen om lagen (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk och de rättigheter som tillkommer de nationella minoriteterna.
- Förbättrad samordning mellan myndigheter.

Länsstyrelsen i Stockholms län och Sametinget har i uppdrag att ansvara för uppföljningen av tillämpningen av lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk och rapporterar årligen till regeringen. Uppföljningen sker utifrån minoritetslagen och det minoritetspolitiska målet och dess delområden. Den årliga uppföljningsrapporten från Sametinget och Länsstyrelsen i Stockholms län bygger på information som årligen inhämtas från samtliga förvaltningskommuner, andra kommuner, landsting och statliga myndigheter. Länsstyrelsen i Stockholms län och Sametinget har utvecklat ett webbformulär som gör det möjligt att jämföra utvecklingen inom området från år till år. Utifrån den senaste uppföljningsrapporten kan det konstateras att arbetet inom det minoritetspolitiska området ger resultat eftersom de flesta kommuner som ingår i förvaltningsområdena numera uppfyller sina åtaganden enligt lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk. Behovet av olika typer av insatser på lokal, regional och nationell nivå är dock fortsatt stort, inte minst utanför förvaltningsområdena. Utanför förvaltningsområdena, där enbart det lagstadgade grundskyddet för de nationella minoriteterna gäller, är kunskapen om minoritetsrättigheterna, och statens ansvar för dessa, fortsatt låg.

Sedan 2010 genomför Länsstyrelsen och Sametinget en rad, ofta årligt återkommande, insatser för att stödja kommuner och landsting. Några exempel är:

- genomförande av olika informationsmöten, konferenser och utbildningsseminarier för kommuner, landsting och myndigheter,
- besök i samtliga kommuner inom förvaltningsområdena,
- årliga dialogmöten med företrädare för de nationella minoriteterna,
- utarbetande och distribution av informationsmaterial till kommuner, landsting och minoritetsföreträdare,
- möten med särskilt utpekade statliga myndigheter,
- utveckling av ett intranät inom www.minoritet.se för att underlätta berörda myndigheters arbete,
- spridning av Sametingets språkhandbok till samiska förvaltningskommuner och,
- framtagande och distribution av en handbok för minoritetsarbetet som riktar sig till kommuner och landsting.

Som ett led i arbetet med att samordna myndigheter har elva myndigheter 2010–2012 haft i uppdrag att följa upp, analysera och redovisa sina interna insatser utifrån minoritetspolitikens tre delområden: diskriminering och utsatthet, inflytande och delaktighet samt språk och kulturell identitet. Myndigheterna är Rikspolisstyrelsen, Socialstyrelsen, Statens

folkhälsoinstitut, Statens skolverk, Statens skolinspektion, Högskoleverket, Lantmäteriet, Diskrimineringsombudsmannen, Ungdomsstyrelsen, Valmyndigheten och Statens kulturråd.

Expertkommittén efterfrågar exempel på insatser som dessa myndigheter genomfört. I arbetet med att motverka diskriminering och utsatthet har Ungdomsstyrelsen gett stöd till ett flertal verksamheter som arbetar mot diskriminering, rasism och intolerans och som därmed motverkar att bl.a. de nationella minoriteterna utsätts för sådana företeelser. Därutöver har bidrag beviljats till verksamheter som bedrivits av grupperna själva. Både Judiska centralrådet och Romska ungdomsförbundet har beviljats projektbidrag för insatser för att motverka rasism och intolerans. Flertalet myndigheter har också genomfört kunskapshöjande insatser i syfte att motverka minoriteternas utsatthet och i Skolverkets lärarfortbildningar har frågor om nationella minoriteter i förskola och skola uppmärksammats särskilt. Vid Rikspolisstyrelsen pågår en översyn av den treåriga, nationella policy och plan för mångfald och likabehandling som löpte ut 2012, i syfte att inkludera insatser för de nationella minoriteterna.

Inom delområdet inflytande och delaktighet kan nämnas att flera av myndigheterna genomfört samråd och att några av dem samordnar sedan 2010 sina samråd. Samordningen har varit uppskattad hos minoritetsföreträdare. Det har under 2010–2012 också skett en positiv utveckling i hur myndigheterna ger minoritetsgrupperna möjlighet till inflytande i planering, genomförande och uppföljning av insatser som särskilt rör de nationella minoriteterna. Ungdomsstyrelsen har lämnat bidrag till organisationer för unga som tillhör de nationella minoriteterna, bl.a. för bildandet av en gemensam plattform för Sveriges nationella minoriteters ungdomsförbund. Vidare har bidrag lämnats för kvinnors organisering och för jämställdhetsprojekt.

Inom det tredje delområdet språk och kulturell identitet har t.ex. Kulturrådet bevakat regionernas arbete med att främja minoriteternas språk och kultur genom den nya Kultursamverkansmodellen. Detta är en ny modell för att fördela vissa statliga medel till regionala kulturverksamheter. Modellen infördes 2011 och målet är att föra kulturen närmare medborgarna samt ge förutsättningar för ett ökat regionalt inflytande och ansvar.

Socialstyrelsen har påbörjat ett projekt som syftar till att kartlägga vilken äldreomsorg förvaltningskommunerna för samiska erbjuder och vilken uppfattning samer har om hur äldreomsorgen kan och bör se ut. Socialstyrelsen har också haft samråd eller dialogmöten med företrädare för romer, samer, tornedalingar och sverigefinnar. Därutöver har ett dialogmöte med romska företrädare genomförts med fokus på barn och unga samt ett samråd med representanter för judiska församlingen i Stockholm i mars 2013.

Rikspolisstyrelsen har på polisens externa webbplats (www.polisen.se) under 2011 publicerat information på de nationella minoritetsspråken om hur man anmäler brott, kontaktar polisen, ansöker om pass, vilka regler som gäller i trafiken och vilket stöd man kan få om man har blivit utsatt för brott. Rikspolisstyrelsen har därtill årligen under 2010-2012 tillskrivit de 21 polismyndigheterna och begärt in en redovisning avseende deras insatser inom minoritetspolitiken. Polismyndigheterna anger att de vid önskemål använder tolk i kontakter med personer som tillhör någon av de nationella minoriteterna. Några polismyndigheter anger vidare att de tagit fram myndighetsspecifik information, i tillägg till den information som gjorts tillgänglig på polisens externa webbplats. En polismyndighet redovisar också att man tillsammans med en kommun deltar i ett samverkansprojekt som syftar till att revitalisera och utveckla det samiska språket.

För att på nationell nivå aktivt fortsätta att främja och driva på genomförandet av reformen har regeringen från och med 2013 gett flera av de elva myndigheter som under tre år haft ett generellt uppdrag att följa upp och analysera sina insatser utifrån de minoritetspolitiska målen, förnyade och mer riktade uppdrag inom ramen för sina respektive ansvarsområden. De myndigheter som för 2013 fått förnyade, mer preciserade, uppdrag är Ungdomsstyrelsen, Kulturrådet, Skolinspektionen, Skolverket och Statens folkhälsoinstitut.

Gällande Lantmäteriets arbete avseende ortnamn se svar under artikel 10.2.g. Gällande Socialstyrelsen och Folkhälsoinstitut se även svar under artikel 7.1.d.

46. Expertkommittén rekommenderar att de svenska myndigheterna klargör älvdalskans status som antingen ett språk eller en dialekt genom t.ex. att en oberoende vetenskaplig studie görs i samarbete med de älvdalsktalande.

Arbetsmarknadsdepartementet höll ett möte med företrädare för älvdalskan den 14 mars 2013 för att diskutera situationen för älvdalskan. Inför mötet skedde inom departementet en grundlig genomgång av skriftligt material i form av rapporter och annan tillgänglig skriftlig information om älvdalskan och dess status. Vid mötet närvarade även företrädare för Institutet för språk och folkminne (ISOF). Minnesanteckningar från mötet har delgivits mötesdeltagarna.

Företrädarna för älvdalskan uttryckte vid mötet oro för älvdalskans framtid och pekade särskilt på det faktum att många barn förlorar sin älvdalska i samband med skolgången.

Mot bakgrund av mötet den 14 mars och det skriftliga material som finns tillgängligt gällande älvdalskan konstaterar departementet följande:

- Bland lingvister finns ingen fullständig samsyn om huruvida älvdalskan utgör ett språk eller en dialekt. Den allmänna uppfattningen i Sverige är dock att älvdalskan är en dialekt.
- Dorota Melerskas avhandling "Älvdalskan – mellan språkdöd och revitalisering" från 2011 visar att älvdalskan har få användningsdomäner och att det är få föräldrar som talar älvdalska med sina barn. Enligt hennes studie är det endast 5 procent (45 personer) av barnen under 15 år som kan tala älvdalska.
- Enligt älvdalingarna finns det 12 olika varieteter av älvdalskan som talas i dag. Det finns farhågor bland lingvister om att en standardisering av älvdalskan skulle omintetgöra den dialektala mångfalden som i dag finns i Älvdalen. Försök till kodifiering av älvdalskan i skrift har mött på motstånd bland personer som talar älvdalska.
- Ett erkännande av älvdalskan som ett minoritetsspråk skulle troligen innebära att krav även skulle resas från grupper som talar andra dialekter så att även dessa ska få betecknas som minoritetsspråk. Detta skulle med stor sannolikhet kunna få till följd att syftet med den Europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk undergrävs.

Sammantaget finner regeringen ingen anledning att ompröva sitt tidigare ställningstagande gällande älvdalskan. Som har nämnts i föregående rapport anser regeringen dock att det finns ett stort värde i att älvdalskan bevaras som en del av det svenska kulturarvet och att det är önskvärt att älvdalskan förs vidare till nya generationer.

52. Expertkommittén ser positivt på det stöd som ges från Samiskt språkcentrum och från myndigheternas sida för att umesamiskan ska kunna revitaliseras, och rekommenderar att de svenska myndigheterna fortsätter sina insatser, framför allt när det gäller språkinlärning och forskning. Expertkommittén uppmanar även myndigheterna att utreda om och i vilken utsträckning Samiskt språkcentrum specifikt stöder umesamiskan.

Det genomförs olika insatser för att revitalisera umesamiskan på nationell och kommunal nivå. Under 2010–2012 inkluderades umesamiska i 18 procent av ansökningarna som inkom till ISOF för bidrag för revitaliseringsprojekt. Projekt som beviljats medel är bland annat ett antal språkbad i umesamiska i Ammarnäs och Lycksele. Språkbaden har även i flera fall fått ekonomiskt bidrag av berörda förvaltningskommuner.

Vid Umeå universitet har universitetskurser genomförts i praktisk umesamiska. Antalet deltagare vid kurserna bedöms enligt Sametinget vara högt i jämförelse med antalet talare, 2010–2011 deltog 24 studenter och läsåret 2011-2012 elva personer.

Samiskt språkcentrum arbetar bl.a. med metodutvecklingsinsatser för att stärka enskildas förutsättningar att bruka och återta det samiska språket och ska tillgodose samers behov av att återta sitt språk, oavsett varietet, genom sin verksamhet i Östersund och Tärnaby. Metoderna som utvecklas är tänkta att kunna användas för samtliga samiska varieteter, således även umesamiskan. Samiskt informationscentrum har dessutom bidragit till att en masteruppsats i sociolingvistik om användningen av umesamiska och nordsamiska inom renskötseln i tvåspråkiga samebyar översätts till svenska så att en utgivning av uppsatsen säkras i Sverige.

På kommunal nivå, framför allt i förvaltningskommunerna i det område där umesamiska talas, pågår en rad olika aktiviteter för att på skilda sätt stödja och främja umesamiskan. En kommun inom det umesamiska området bedriver sedan januari 2013 ett språkrevitaliseringsprojekt för att stärka de nationella minoritetsspråken, där umesamiskan ingår som en naturlig del. Projektet syftar till att hitta andra sätt att stärka språken utöver modersmålsundervisning. Det finns några kommuner inom det umesamiska området som bedriver uppsökande verksamhet för att informera samiska familjer om deras rättigheter och uppmuntra dem att söka modersmålsundervisning för sina barn. En annan kommun har utifrån kartläggningen av personalens språkkunskaper under 2012 erbjudit anställda fortbildning i umesamiska via Umeå universitet. Utbildningen har bekostats av kommunen och genomförts på arbetstid. I övrigt noterar kommunerna en ökad efterfrågan på förskola och modersmålsundervisning i umesamiska. Bristen på lärare är dock ett bekymmer och lösningen för flera av kommunerna har varit att köpa in undervisning från andra kommuner. Inom äldreomsorgen är efterfrågan låg men flera kommuner anordnar aktiviteter med samiskt tema för äldre.

DEL II Redovisning av utvecklingen under del II av konventionen

Artikel 7 Mål och principer

Artikel 7.1.a – Erkännande av landsdels- eller minoritetsspråk som uttryck för kulturell rikedom

För mer information om detta hänvisas till föregående rapport.

Artikel 7.1.b – Respekt för det geografiska området för varje landsdels- eller minoritetsspråk

Det förstärkta minoritetsskyddet inom de språkliga förvaltningsområdena för finska, meänkieli respektive samiska syftar till att höja minoritetsspråkens status, synliggöra språken samt öka samhällsservicen på minoritetsspråken. Under de senaste åren har områdena utvidgats med fler kommuner. Efter ansökan hos regeringen antogs fem kommuner till ett förvaltningsområde år 2011, nio kommuner år 2012 och åtta kommuner år 2013. Detta innebär en utvidgning från sju kommuner och ett landsting år 2009 till 64 kommuner och tolv landsting år 2013. I bilaga 3 återfinns en karta över förvaltningsområdena för finska, samiska respektive meänkieli.

Sveriges regering anser att möjligheten för kommuner att ansöka om anslutning till ett förvaltningsområde är ett bra sätt att stärka minoritetspolitiken i enlighet med den minoritetspolitiska strategin. Att ingå i ett förvaltningsområde innebär ett tydligare ansvarstagande för kommunerna att följa lagstiftningen som ska skydda de nationella minoriteterna.

Det är särskilt behovet av äldreomsorg och förskoleverksamhet på minoritetsspråk i kommunerna som drivit på det ökade intresset hos kommunerna att vilja ansluta sig till ett förvaltningsområde. Regeringen menar att det ökade antalet kommuner som aktivt tar ställning för att ingå i ett förvaltningsområde tyder på att intresset och förståelsen för regeringens minoritetspolitik och de nationella minoriteternas behov stärks.

Den kraftiga utvidgningen av förvaltningsområdena sedan 2010 innebär att behovet av stöd bland berörda kommuner, landsting och statliga myndigheter har ökat. Regeringen har därför avsatt särskilda resurser för samordning, kunskapshöjande insatser samt informations- och utbildningsinsatser i framför allt förvaltningskommuner. Länsstyrelsen i Stockholms län och Sametinget har därmed kunnat genomföra en rad insatser, bl.a. har ett stort antal informationsmöten, konferenser och utbildningsseminarier hållits.

Artikel 7.1.c – Åtgärder för att främja landsdels- eller minoritetsspråk

84. (box) Expertkommittén rekommenderar att de svenska myndigheterna ser till att jiddisch och romani kale fullt ut får del av det praktiska och ekonomiska stöd som Språkrådet inom Institutet för språk och folkminnen erbjuder.

Språkrådet, som är en del av ISOF, har referensgrupper för romani chib och jiddisch, liksom för de övriga nationella minoritetsspråk som myndigheten har ett språkvårdande ansvar för. ISOF har två heltidsanställda romska språkvårdare, varav en har romani kale som modersmål.

De insatser som genomförts omfattar bl.a. en undersökning av behovet av språkvårdande insatser för jiddisch, språkseminarium på, översättningar till och inköp av språkvetenskaplig litteratur på romani chib.

På Språkrådets webbplats finns nyheter och informationstexter om jiddisch. Översättningar till jiddisch har gjorts vid behov och transkriberingssystem för stavning av jiddisch med latinska bokstäver är under planering. Språkrådet har därutöver på sin webbsida bl.a. publicerat material på olika varieteter av romani chib. Språkrådet ger rådgivning och rekommendationer om romani chib via e-post och telefon.

ISOF beviljar bidrag till revitaliseringsprojekt bl.a. för romani chib och jiddisch. Fördelningen av bidrag har sett ut på följande sätt under de tre år bidrag till revitaliseringsinsatser för de nationella minoritetsspråken har fördelats:

- 2010 beviljades 171 tkr för jiddisch och 542 tkr för romani chib.
- 2011 beviljades 641 tkr för jiddisch och 557 tkr för romani chib.
- 2012 beviljades 515 tkr för jiddisch, och 538 tkr för romani chib.

Se mer information om fördelningen av revitaliseringsbidragen under punkten 85.

85. Expertkommittén anmodar de svenska myndigheterna att i nästa periodiska rapport tillhandahålla mer detaljerad och språkspecifik information om hur anslagen fördelas (ISOF).

ISOF har under perioden 2010–2013 disponerat omkring 4 900 000 SEK årligen för språkvård och revitaliseringsinsatser för de nationella minoritetsspråken, varav 1 000 000 SEK årligen för språkvård och 3 900 000 SEK årligen för revitaliseringsinsatser. Därutöver finansieras ur ISOFs ramanslag ytterligare insatser som rör de nationella minoritetsspråken.

Insatser för revitalisering av de nationella minoritetsspråken har främst skett genom bidragsgivning till revitaliseringsprojekt i enlighet med förordning (2010:21) om statsbidrag för insatser till stöd för de nationella minoritetsspråken. Samtliga nationella minoritetsspråk omfattas av stödet. Vid fördelningen av bidragen har språkprojekt som riktas till barn och ungdomar samt läsfrämjande projekt särskilt prioriterats. Dessutom har projekt med inriktning på språket som kulturbärare och språköverföring mellan generationer främjats.

De flesta revitaliseringsprojekt har genomförts i form av språkläger, språkbad eller språklubbar där lekar och spel har utgjort ett inslag i språkinläringen. Antalet deltagare har för det mesta varierat mellan 12

och 60 personer och deltagarna har huvudsakligen varit barn eller ungdomar. Revitaliseringsprojekten eftersträvar dock att vara generationsöverskridande.

Det främsta syftet med språkrevitaliseringsprojekten är att stärka kunskaperna i nationella minoritetsspråk genom att lära barn, ungdomar och vuxna att tala, läsa, skriva samt utöka barnen ordförråd. Ett annat syfte är att bygga en tillfällig enspråkig miljö där barn och unga ges möjlighet att under aktiva och naturliga former kontinuerligt tala minoritetsspråk med hjälp av äldre personers insatser.

Under de senaste tre åren har det framkommit att det finns en brist på kontinuitet i språkinläringen. I projekten har det t.ex. inte tagits tillräcklig hänsyn till att det krävs repetition, tid och kontinuitet för att lära sig ett språk. ISOF har därför för avsikt att uppmuntra till och framöver prioritera mer omfattande och genomarbetade projekt som även stimulerar till fortsatt revitalisering efter det att projektet är avslutat.

Projektansökningarna behandlas i en referensgrupp som ISOF tillsatt. I gruppen finns företrädare för de fem nationella minoriteterna. Referensgruppen bereder ansökningar och lämnar ett gemensamt förslag till fördelning av bidrag. Beslut om bidrag fattas av ISOF:s generaldirektör. Värt att notera är att antalet ansökningar gått ner markant mellan åren. Orsaken till nedgången är dock oklar. Fördelningen av medel har under 2011 och 2012 sett ut enligt följande.

Statsbidrag 2012 för insatser till stöd för de nationella minoritetsspråken

	<i>Antal behöriga ansökningar</i>	<i>Antal beviljade ansökningar</i>	<i>Beviljad summa (tkr)</i>	<i>Andel av total bidragssumma</i>
Finska	30	10	627	18 %
Jiddisch	5	3	515	15 %
Meänkieli	8	5	799	23 %
Romani chib	15	4	538	15 %
Samiska	19	10	971	28 %
Flera språk	3	1	50	1 %
<i>Totalt</i>	<i>80</i>	<i>33</i>	<i>3 500</i>	<i>100 %</i>

Statsbidrag 2011 för insatser till stöd för de nationella minoritetsspråken

	<i>Antal behöriga ansökningar</i>	<i>Antal beviljade ansökningar</i>	<i>Beviljad summa (tkr)</i>	<i>Andel av total bidrags-summa</i>
Finska	57	17	832	24 %
Jiddisch	10	5	641	18 %
Meänkieli	9	4	504	14 %
Romani chib	19	8	557	16 %
Samiska	24	10	966	28 %
Flera språk	3	0	0	0 %
<i>Totalt</i>	<i>122</i>	<i>44</i>	<i>3 500</i>	<i>100 %</i>

De särskilda medel som ISOF disponerar för språkvårdande insatser för minoritetsspråken har under 2012 till övervägande del använts till insatser för romani chib samt i mindre grad för meänkieli, finska och jiddisch. En särskild insats har gjorts för att sprida kunskap om och goda exempel på språkvårdande insatser och revitaliseringsinsatser för romani chib bland romer.

En mindre del av medlen från anslagsposten har använts till översättningar till samiska samt till ett nyinrättat minoritetsspråkspris. Priset tilldelas årligen en person eller organisation som gjort betydelsefulla insatser för minoritetsspråken i Sverige. Det kan till exempel vara språkpolitiskt arbete, tolkning och översättning eller pedagogiskt arbete.

86. Enligt information som expertkommittén har planerar den svenska regeringen att se över sitt finansieringssystem för verksamhet, organisationer och mindre arkiv på kulturområdet. Sådana organ ska i framtiden finansieras endast på regional nivå. Expertkommittén är inte klar över vilka konsekvenser detta kan få för central- eller paraplyorganisationer för minoritetsspråken vars verksamhet för närvarande finansieras på nationell nivå. Expertkommittén uppmanar de svenska myndigheterna att klargöra denna fråga i nästa periodiska rapport.

Se svar under artikel 12.1.a och 12.1.g gällande kultursamverkansmodellen.

Artikel 7.1.d – Underlättande och/eller uppmuntran av användning av landsdels- eller minoritetsspråk i det offentliga och privata livet

93. Expertkommittén välkomnar denna positiva utveckling och ser fram emot att i nästa periodiska rapport få veta mer om hur dessa rättigheter och skyldigheter utövas i praktiken. (äldreomsorg på minoritetsspråk)

Hälso- och sjukvård

Regeringen anser att det är angeläget att hälso- och sjukvårdshuvudmännen ökar takten i arbetet med att översätta information till minoritetsspråken. Regeringen beslöt därför i juni 2012 att avsätta 3 miljoner kronor för utveckling av information på de nationella minoritetsspråken på webbsidorna www.1177.se och www.umo.se. Webbsidan www.1177.se innehåller sjukvårdsupplysning och www.umo.se ger information, stöd och råd i frågor gällande hälsa, sex och relationer till ungdomar mellan 13 och 25 år.

Folkhälsoinstitutet och Socialstyrelsen har sedan förra rapporten översatt flera dokument och skrivelser som riktar sig till allmänheten till de nationella minoritetsspråken. Som exempel kan nämnas att informationsmaterialet som gavs ut i samband med den så kallade svininfluensan och informationen om vaccinationer av barn översattes till finska och romani chib.

Socialstyrelsen har även publicerat meddelandebladet Ny lag om nationella minoriteter och minoritetsspråk (5/2010) samt en tillhörande folder i fickformat, för att sprida kunskap om den nya lagen samt för att ge stöd åt personalen inom hälso- och sjukvården och socialtjänsten. Den tillhörande foldern beskriver på ett kort och enkelt sätt det viktigaste i lagen (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk och ger tips om var man kan hitta mer information. Foldern är gratis och började spridas hösten 2011. Förväntad effekt är att enskilda personer från de nationella minoriteterna upplever att kunskapen ökar inom hälso- och sjukvården och socialtjänsten.

Under 2012 antog Socialstyrelsen översättnings- och tolkriktlinjer som anger att övergripande information om myndighetens verksamhet och de nationella minoriteternas rättigheter ska finnas tillgänglig på samtliga minoritetsspråk på den externa webbplatsen. Samma år tog Socialstyrelsen fram ett webbaserat verktyg som erbjuder varje medarbetare möjlighet att frivilligt ange vilka språk man behärskar och som man kan tänka sig att använda i arbetet, exempelvis genom att bistå kollegor eller målgrupper med mindre översättnings- och tolkuppdrag.

Äldreomsorg på minoritetsspråk

Sedan 1 januari 2009 är det möjligt för kommuner att använda valfrihetssystem enligt lagen (2008:962) om valfrihetssystem (LOV). Syftet med reformen är att skapa ökad valfrihet för den enskilde brukaren genom att öka mångfalden av aktörer och utbudet inom bl.a. äldreomsorgen. Genom att brukarna själva kan välja utförare ökar även förutsättningarna för att kunna erbjuda äldreomsorg på de olika minoritetsspråken, eftersom företrädare för etniska minoriteter själva har möjlighet att erbjuda vissa samhällstjänster i de kommuner som valt att införa ett valfrihetssystem. I dagsläget har 133 kommuner och ytterligare 42 kommuner fattat beslut om att genomföra LOV. Den profilering som

redan nu ägt rum handlar ofta om att personalen har en särskild språkkompetens. Enligt rapportering från Socialstyrelsen fanns 2012 ca 900 utförare runt om i landet som är verksamma inom valfrihetssystemet. I ett 50-tal av kommunerna finns det enskilda utförare som erbjuder någon typ av särskild inriktning och/eller specialkompetens i sin verksamhet. I ett 40-tal av dessa handlar det om särskild språkkompetens bl.a. personal som talar finska. I vissa kommuner bedrivs även äldreomsorg i kommunens egen regi som erbjuder språkkompetens på ett eller flera av minoritetsspråken. Ett exempel på ett sådant boende är det äldreboende i Kiruna som invigdes under 2013 och som erbjuder äldreomsorg för personer som talar finska, meänkieli eller samiska.

Socialstyrelsen har inlett ett projekt som ska beskriva vilken äldreomsorg de 19 samiska förvaltningskommunerna erbjuder och vilken uppfattning samerna själva har om hur äldreomsorgen på samiska kan och bör se ut. Projektet har tre syften: att generera kunskap, att driva på utvecklingen av en äldreomsorg som är utformad utifrån de nationella minoriteternas behov samt att utveckla och pröva nya former för samråd. Socialstyrelsens intresse för frågan har utgjort ett stöd för lokala aktiviteter med syfte att utveckla en äldreomsorg på minoritetsspråk. En rapport kommer att publiceras hösten 2013.

Regeringen beslöt den 24 mars 2011 att tillsätta en särskild utredare med uppgift att lämna förslag på hur patientens ställning inom och inflytande över hälso- och sjukvården kan stärkas (dir. 2011:25). Utredningen lämnade ett första delbetänkande Patientlag (SOU 2013:2) i januari 2013. Enligt utredningens förslag förtydligas vilken information patienten har rätt att få och att informationen ska anpassas till bl.a. mottagarens ålder, mognad och språkliga bakgrund.

Redan av dagens lagstiftning följer att patienten ska ges individuellt anpassad information om sitt hälsotillstånd och om de metoder för undersökning, vård och behandling som finns. Utredningens förslag innebär dock en precisering och ett förtydligande av informationsplikten inom hälso- och sjukvård, t.ex. genom högre krav på att informationen ska vara individuellt anpassad, bl.a. i språkligt hänseende. Utredningens förslag bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

Synliggörande

Se svar under artikel 10.2.g gällande ortnamn på minoritetsspråken och gällande radio- och TV-sändningar se svar under artikel 11.

Artikel 7.1.e – Samarbete mellan talare av samma språk och andra språk

108. Expertkommittén anmodar de svenska myndigheterna att i nästa periodiska rapport redovisa vilka åtgärder som vidtagits för att

underlätta och stödja ett sådant samarbete mellan olika minoritetsspråksgrupper.

Sedan den förra rapporten har olika åtgärder vidtagits i syfte att främja och underlätta kontakt och stödja samarbete mellan de nationella minoritetsgrupperna, nedan följer ett par exempel.

I propositionen Från erkännande till egenmakt – regeringens strategi för de nationella minoriteterna (prop. 2008/09:158) gjorde regeringen bedömningen att det fanns behov av att samla expertis bland framför allt de nationella minoriteterna med kunskap om situationen för respektive minoritetsspråk, erfarenhet från aktivt revitaliseringsarbete och kännedom om pågående insatser på fältet. För att samla expertisen beslutade regeringen år 2010 att tillsätta en referensgrupp för revitalisering av de nationella minoritetsspråken. Gruppen har 2010–2012 utgjort en arena för dialog och erfarenhetsutbyte mellan de nationella minoriteterna kring revitaliseringsfrågor i syfte att fördjupa kunskaperna, sprida erfarenheter och samordna insatser på området. I referensgruppens slutrapport beskrivs bl.a. vilka utmaningar det finns i arbetet med revitalisering av minoritetsspråken och vilket behov det finns för en liknande arena för samarbete mellan minoritetsgrupperna i framtiden.

I februari 2012 samlades för första gången företrädare för ungdomar som tillhör de nationella minoriteterna till ett samråd med ansvarigt statsråd för minoritetspolitiken, Erik Ullenhag, vid Arbetsmarknadsdepartementet. Syftet med mötet var att få tillfälle till utbyte av erfarenheter och synpunkter kring Sveriges minoritetspolitik. Det var också ett tillfälle för företrädarna att diskutera viktiga frågor med ungdomar från andra nationella minoriteter. Som en följd av ungdomssamrådet har en plattform skapats för de nationella minoriteternas ungdomsförbund. Plattformen ska möjliggöra kunskaps- och erfarenhetsutbyte mellan organisationerna och sker i samarbete med Svenska Tornedalingars Riksförbund (STR-T), Judiska Ungdomsförbundet i Sverige, Sverigefinska Ungdomsförbundet, Sametingets ungdomsråd och Sàminuorra. Ungdomsstyrelsen har beviljat projektmedel till plattformen.

Ytterligare ett område där samarbete med de nationella minoriteterna sker är i arbetet med webbsidan minoritet.se. Sametinget ansvarar för hemsidan för de nationella minoriteterna (www.minoritet.se). För att göra de nationella minoriteterna delaktiga i utvecklingen av hemsidan ska ett råd inrättas med företrädare för samtliga nationella minoriteter.

Artikel 7.1.f – Undervisning i och studier av landsdels- eller minoritetsspråk på alla vederbörliga nivåer

112. (box)Expertkommittén uppmanar de svenska myndigheterna att införa en heltäckande och systematisk strategi för att stärka undervisningen och utbildningen när det gäller samtliga minoritetsspråk.

Se svaret under ministerkommitténs rekommendation nr 1, 2 och 4 samt under artikel 8.

119. I den fjärde periodiska rapporten ges ingen information om minoritetsspråkundervisningen på förskoleklassnivå.

I läroplanen för förskolan (Lpfö 98, reviderad 2010) sägs att medvetenhet om det egna kulturarvet och delaktighet i andras kultur ska bidra till att barnen utvecklar sin förmåga att förstå och leva sig in i andras villkor och värderingar. Barn som tillhör de nationella minoriteterna kan i förskolan få stöd i att utveckla en flerkulturell tillhörighet. Enligt skollagen (2010:800) ska undervisningen vid förskolan och förskoleklassen också medverka till att barn med annat modersmål än svenska får möjlighet att både utveckla det svenska språket och sitt modersmål.

Vissa kommuner ska ge föräldrar möjlighet att placera sina barn i förskola eller motsvarande där hela eller delar av verksamheten bedrivs på samiska, finska eller meänkieli. Den rättigheten gäller i de kommuner som ingår i förvaltningsområdet för finska (48 kommuner), samiska (19 kommuner) eller meänkieli (6 kommuner). Tillsynsmyndigheten Skolinspektionen har genomfört en riktad tillsyn (dnr 40-2011:3022) på området för att säkerställa att kommunerna uppfyller sina förpliktelser. Tillsynen visade på vissa brister i en del av kommunernas verksamhet. Skolinspektionen följer kontinuerligt upp de brister som framkommit i granskningen.

128. (box)Expertkommittén anmodar återigen starkt de svenska myndigheterna att i samarbete med de romanitalande hitta innovativa lösningar på bristen på romanilärare.

Under arbetet med rapporten "Läraryrsörjningen för de nationella minoriteterna – hur kan den tryggas?" genomförde den dåvarande ansvariga myndigheten Högskoleverket vid flera tillfällen samrådsmöten med företrädare för riksorganisationer för de nationella minoriteterna. Rapportens förslag har legat till grund för de överväganden och förändringar som regeringen har genomfört de senaste åren.

I budgetpropositionen för 2013 gav regeringen, som tidigare nämnts i rapporten, Södertörns högskola ett nationellt ansvar och medel för att snarast bygga upp och utveckla ämnesläraryr utbildning i romani chib. Medlen avsatta för ändamålet uppgår till 2 000 000 SEK per år. I arbetet ska högskolan ta hänsyn till dialog med berörd nationell minoritet. Lärosätet ska även samverka med berörda aktörer i Sverige och, när relevant, i andra länder som har erfarenhet av arbete med språket. Högskolan ska bygga upp en utbildning i romani chib med utgångspunkten att från och med år 2014 erbjuda utbildning i romani chib

varje läsår. Regeringen avser återkomma i fråga om utvärdering av det särskilda åtagandet.

Hösten 2008 upprättades ett avtal mellan Utbildningsförvaltningen i Stockholms stad och Södertörns högskola angående en uppdragsutbildning riktad till tre obehöriga romska lärare. Den aktuella lärarutbildningen följde i princip det ordinarie lärarprogrammet med inriktning mot förskola, förskoleklass och grundskolans tidigare år. Några enstaka delkurser slogs ihop och en egen specialisering om romernas historia och nutida situation ingick. De romska lärarna fick sin examen vid en examensceremoni i oktober 2010.

130. (box) Expertkommittén anmodar återigen de svenska myndigheterna att öka tillgängligheten när det gäller undervisning i eller på jiddisch, särskilt i Göteborg, Stockholm och Malmö.

Skolan Vasa real i Stockholm har ansökt om och beviljats tillstånd av Statens skolverk att anordna en särskild utbildning i judiska studier. De elever som går den särskilda utbildningen ska också erbjudas möjligheten att välja hebreiska och jiddisch som språkval. Utöver detta har Hillelskolan i Stockholm erbjudit undervisning i jiddisch utanför den ordinarie undervisningen.

Lunds universitet har sedan 2007 ett nationellt ansvar för jiddisch och universitetet har fått medel för uppbyggnaden av utbildningen för att öka tillgången till undervisning i jiddisch. Detta har bl.a. resulterat i att Lunds universitet första gången 2012 erbjöd en kurs på kandidatnivå i ämnet jiddisch. Totalt erbjöds 71 platser, varav 12 på kandidatnivå och 12 på en nätbaserad nybörjarkurs. Platserna söktes av 118 personer, varav 69 var förstahandssökande. Antalet helårsstudenter uppgick till 12 och antalet helårsprestationer till 6.

Höstterminen 2012 gav Lunds universitet kurser på campus och på distans i språket men även i judisk kultur och historia. Kurserna ges på nybörjar-, grund- och fortsättningsnivå. Undervisningen sker på svenska eller engelska. Universitetet är enligt uppgift ett av få lärosäten i världen som erbjuder kurser i jiddisch på distans både till nationella och internationella studenter på olika nivåer. Det möjliggör även för intresserade från andra delar av Sverige att delta i kurserna. Det är även möjligt för andra universitet och högskolor att erbjuda utbildning i jiddisch.

Artikel 7.1.g – Möjligheter för dem som inte talar ett landsdels- eller minoritetsspråk som bor i det område där ifrågavarande landsdels- eller minoritetsspråk används, att lära sig detta om de så önskar

Se svar under artikel 7.1.h.

Artikel 7.1.h – Främjande av studier och forskning i landsdels- eller minoritetsspråk vid universitet eller motsvarande läroanstalter

Det finns undervisning och forskning i finska vid universiteten i Stockholm, Uppsala och Umeå samt Mälardalens högskola. Undervisning och forskning i samiska bedrivs exempelvis vid universiteten i Uppsala och Umeå. Undervisning och forskning i romani chib ska utvecklas vid Södertörns högskola. Undervisning och forskning i jiddisch bedrivs på Lunds universitet.

Forskning om nationella minoriteter och deras språkliga villkor bedrivs t. ex. vid Hugo Valentin-centrum på Uppsala universitet, liksom vid Institutionen för moderna språk vid Uppsala universitet och vid Centrum för tvåspråkighetsforskning vid Stockholms universitet. Vid den senare institutionen bedrivs även viss forskning om svensk språkpolitik.

Artikel 7.1.i – Främjande av transnationellt utbyte

Fylkesmannen i Nordland, det vill säga den norska motsvarigheten till länsstyrelserna, avlämnade den 10 januari 2012 en rapport från arbetsgruppen för samarbete mellan Sverige och Norge om samisk undervisning. Rapporten innehöll förslag på insatser och ett ökat samarbete mellan Norge och Sverige. Som en följd av det diskuteras samarbetsmöjligheter mellan Sverige och Norge gällande insatser för att stärka utbildningen i samiska. Exempel på insatser som diskuteras är att stärka läromedelstillgången och tillgången på utbildade lärare.

Artikel 7.2 – Förbud, oberättigade åtskillnader, uteslutningar, restriktioner eller preferenser som gäller användning av ett landsdels- eller minoritetsspråk

För mer information om detta hänvisas till föregående rapport.

Artikel 7.3 – Främja ömsesidig förståelse mellan alla språkliga grupper i landet

Regeringen finansierar webbsidan www.minoritet.se som har till syfte att sprida kunskap och information om Sveriges nationella minoriteter, minoritetsspråk och minoritetsrättigheter. Detta genom att bl.a. öka majoritetsbefolkningens, beslutsfattares, tjänstemäns och de nationella minoriteternas kunskap om Sveriges internationella minoritetsåtaganden samt minoritets- och diskrimineringslagstiftningen. Sametinget ansvarar för webbsidan.

Den reviderade läroplanen för grundskolan trädde i kraft 1 juli 2011. Den lyfter fram de nationella minoriteterna tydligare. Ett av de övergripande kunskapsmålen är att skolan ska ansvara för att varje elev efter genomgången grundskola har fått kunskaper om de nationella minoriteternas kultur, språk, religion och historia. I kursplanerna lyfts de nationella minoriteterna fram särskilt i ämnena svenska, historia och samhällskunskap.

Enligt kursplanen i svenska ska undervisningen bl.a. bidra till att eleverna får möta och bekanta sig med de nationella minoritetsspråken i Sverige. Exempelvis är minoritetsspråkets ställning i samhället en del av det centrala innehållet i svenska i årskurs 7-9.

Syftet med undervisningen i ämnet historia är enligt grundskolans kursplan att eleverna bl.a. ska få förståelse för olika kulturella sammanhang och levnadssätt. En del av det centrala innehållet i årskurs 7-9 är historiska perspektiv på urfolket samernas och de övriga nationella minoriteternas situation i Sverige.

I ämnet samhällskunskap ska undervisningen enligt kursplanen i årskurs 4-6 ta upp samernas ställning som urfolk och övriga nationella minoriteter i Sverige och deras rättigheter. I det centrala innehållet i årskurs 7-9 i samma ämne behandlas vidare vad de nationella minoriteternas och urfolket samernas särställning och rättigheter innebär.

Se även svar under artikel 7.1.e och artikel 8.1.g.

Artikel 7.4 – Delaktighet och inflytande

Sveriges strategi för de nationella minoriteterna syftar bl.a. till att stärka de nationella minoriteternas möjligheter till inflytande i frågor som berör dem inom viktiga samhällsområden och därmed öka dessa gruppers egenmakt.

Enligt 5 § lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk ska förvaltningsmyndigheter ge de nationella minoriteterna möjlighet till inflytande i frågor som berör dem och så långt det är möjligt samråda med representanter för nationella minoriteter i sådana frågor.

Sametingets och Länsstyrelsen i Stockholms läns årliga uppföljningsrapport visar att de nationella minoriteternas möjlighet till inflytande har ökat på både lokal och nationell nivå. Inom förvaltningsområdena uppger alla kommuner utom tre att de genomfört samråd under 2012, vilket är en förbättring sedan föregående år. Samtidigt omfattar denna förbättring inte alla fem nationella minoriteter i samma uträkning och varierar i olika delar av landet. Flertalet av de myndigheter som har haft särskilda uppdrag under 2010-2012 har haft samråd med

representanter för de nationella minoriteterna. För att underlätta minoriteternas deltagande och för att möjliggöra en mer samlad bild av olika verksamhetsområden har flera myndigheter samordnat sina samråd sedan 2011. Till exempel har Skolverket, den tidigare myndigheten Högskoleverket och Skolinspektionen haft gemensamma samråd med respektive minoritetsgrupp. Till detta samråd har även Specialpedagogiska myndigheten och Myndigheten för yrkeshögskolan anslutit sig.

Skyldigheten för förvaltningsmyndigheter att möjliggöra inflytande har medfört en efterfrågan på minoritetsorganisationernas medverkan i samråd. I syfte att stödja och underlätta verksamheten för de organisationer som företräder nationella minoriteter beviljas statsbidrag, enligt förordningen (2005:765) om statsbidrag för nationella minoriteter, årligen efter ansökan. Fjorton organisationer ansökte om bidrag 2012 och tolv organisationer bedömdes uppfylla kraven enligt förordningen. Organisationsbidraget uppgår till totalt 4 600 000 SEK per år. Sametinget och Länsstyrelsen har under 2012 genomfört en nationell konferens i syfte att utveckla kunskapen om samråd och inflytande. Resultatet av konferensen kommer bl.a. att spridas genom en inspirationsskrift under 2013. Därutöver har bidrag, via Ungdomsstyrelsen, lämnats till organisationer för unga som tillhör de nationella minoriteterna, bl.a. för bildandet av en gemensam plattform för Sveriges nationella minoriteters ungdomsförbund.

Under 2010–2012 har årliga återkommande samrådsmöten också genomförts med ansvarigt statsråd och företrädare för de nationella minoriteterna. Dessa samrådsmöten är en viktig del i regeringens arbete med att genomföra strategin för de nationella minoriteterna.

Strategin för romsk inkludering bör präglas av romsk delaktighet och romskt inflytande. I strategin anges att samtliga insatser ska genomföras i samråd med romska företrädare eller sakkunniga. Av åiterrapportering från de myndigheter som fått uppdrag inom området framgår att olika former av dialog och samråd genomförs med romska företrädare. Samtliga kommuner som deltar i strategins pilotverksamheten arbetar aktivt med att etablera ett romskt råd eller på annat sätt ha en fortlöpande dialog med romer boende i kommunen. Sveriges Kommuner och Landsting, som har i uppdrag att ge stöd i arbetet med samråd, har sammanställt goda exempel på samråd i en skrift som ska spridas till kommunerna som ett stöd i arbetet.

I juni 2013 fattade Regeringskansliet dessutom beslut om att bilda en romsk referensgrupp för arbetet med strategin för romsk inkludering. Referensgruppen ska säkerställa romsk delaktighet och inflytande i arbetet med strategin för romsk inkludering och bidra med information och synpunkter om hur regeringen kan utveckla styrning och insatser i

strategin. Ett första dialogmöte med referensgruppen hölls i september 2013.

Se även svar under artikel 7.1.e.

Artikel 7.5 – Territoriellt obundna språk

Se svar under artikel 7.4.

DEL III Redovisning av utvecklingen under del III av konventionen

Språk: SAMISKA, FINSKA och MEÄNKIELI

Artikel 8 – Utbildning

Allmänt artikel 8

Som redan nämnts tidigare i rapporten har utbildningen på förskole- och grundskolenivå genomgått en rad reformer genom en ny skollag, skolförordning och läroplan.

Statens skolinspektion är tillsynsmyndighet för skolväsendet och är statens verktyg för att säkerställa att de lokala huvudmännen uppfyller sina förpliktelser. Som ett led i sin tillsynsverksamhet presenterade Skolinspektionen 2012 resultatet av en granskning av modersmålsundervisningen i de nationella minoritetsspråken (Skolinspektionens rapport 2012:2). Denna pekar på de utmaningar som finns för huvudmännen. De skolhuvudmän som har deltagit i granskningen har också fått enskilda resultatrapporter med de utvecklingsmöjligheter som finns inom respektive verksamhet. Denna granskning är en del av statens tillsyn på området för att säkerställa att huvudmännen uppfyller de olika skyldigheter som åligger dem. Resultatet av granskningen ger värdefullt underlag för de granskade huvudmännens arbete med att stärka sina insatser. Vidare tydliggör granskningen det ansvar som huvudmännen har enligt statlig reglering och utgör därmed värdefull information till både huvudmän, elever och vårdnadshavare.

I skollagen (2010:800) föreskrivs att förskolan ska medverka till att barn med annat modersmål än svenska får möjlighet att utveckla både det svenska språket och sitt modersmål. I läroplanen för förskolan finns reglerat att förskolan ska ”medverka till att barn med annat modersmål än svenska får möjlighet att både utveckla det svenska språket och sitt modersmål”. De kommuner som ingår i förvaltningsområdet för finska, samiska eller meänkieli får ett statligt bidrag för att kunna tillgodose detta. Enligt skollagen ska modersmålsundervisning i ett nationellt

minoritetsspråk erbjudas även om språket inte är elevens dagliga umgängesspråk i hemmet.

Skolverket är ansvarigt för informationsinsatser om de nationella minoriteternas rätt till förskola och skola. De sprider information till exempel genom broschyren "Förskolan är till för ditt barn". Denna riktar sig i första hand till föräldrar och vårdnadshavare och handlar om förskolans läroplan. Den är översatt till bl.a. meänkieli och nordsamiska. Skolverket sprider genom informationsinsatser medvetenhet och kunskap om rättigheter och skyldigheter till skolans aktörer när det gäller bl.a. undervisningen i samiska. Det finns ytterligare information på Skolverkets hemsida och webbplatsen Tema Modersmål (www.modersmal.net). Då ansvaret för undervisningen ligger på huvudmännen ger sådana insatser kunskap om hur de på bästa sätt kan utveckla sin verksamhet och därigenom uppfylla de krav som ställs på verksamheten. Exempel på detta arbete är Skolverkets upplysningstjänst som svarar på frågor från enskilda och huvudmän samt informationsmaterial som skriften "Nationella minoriteter i förskola och skola".

Webbplatsen Tema modersmål, som Skolverket ansvarar för, erbjuder stöd för pedagoger i deras undervisning i ämnet modersmål. På webbplatsen finns undervisningsmaterial, nyheter och lärverktyg på en mängd språk bland annat samtliga minoritetsspråk. Inom ramen för arbetet med webbplatsen har Skolverket engagerat redaktörer för fem olika romska varieteter (arli, kalé, kelderash, lovara och romaniresande) samt redaktörer för samiska, jiddisch, finska och meänkieli. Resultat av detta arbete är ett förbättrat stöd i dessa språk för modersmålsverksamheten inom förskolor och skolor genom att tillgången till lärverktyg och lärresurser ökat betydligt. Det material som finns tillgängligt på webbplatsen har under de senaste åren utvecklats, utökats och kompletterats för att nu omfatta i stort sett samtliga varieteter av de nationella minoritetsspråken.

367. Expertkommittén har inte mottagit någon information om huruvida någon referensgrupp för meänkieli har inrättats inom Institutet för språk och folkminnen och uppmanar de svenska myndigheterna att i nästa periodiska rapport tillhandahålla sådan information, även om det arbete som gjorts inom gruppen.

ISOF samråder regelbundet med företrädare för STR-T i frågan om hur språkvården för meänkieli ska utformas och vilka prioriteringar som bör göras. Sedan 2010 är framtagandet av en tvåvägs ordbok (meänkieli – svenska, svenska – meänkieli) för alla varieteter av meänkieli högt prioriterad. Det arbetet pågår vid Meän Akateemi med ekonomiskt stöd från ISOF. På sikt är avsikten att, utöver det tornedalska forskningsarkiv som idag finns vid ISOF, anställa en språkvårdare för meänkieli. Då

kommer även en språkvetenskaplig referensgrupp att tillsättas vid myndigheten.

161. Expertkommittén uppmanar de svenska myndigheterna att i nästa periodiska rapport tillhandahålla närmare information om 1) i vilken utsträckning som undervisning i samiska erbjuds inom ramen för "integrerad samisk undervisning", 2) huruvida sådan undervisning är tvåspråkig och 3) om undervisningen omfattar de olika samiska varieteterna.

Eftersom elever endast kan ta del av undervisning i sameskolan till och med årskurs 6 anordnas integrerad samisk undervisning i årskurs 7–9.

Integrerad samisk undervisning anordnas i kommunala grundskolor och innebär att elever kan få undervisning med samiska inslag och undervisning i samiska, utöver den vanliga modersmålsundervisning i samiska. Sameskolstyrelsen (SaMs) bidrar med medel till de skolhuvudmän med vilka de tecknar avtal om integrerad undervisning. SaMs står i dessa fall bl.a. för kostnaden för en utökning av undervisningstiden i samiska som modersmål. Skolorna kan också söka bidrag hos SaMs för undervisning i övriga ämnen. Skolorna med integrerad samisk undervisning följer läroplanen för sameskolan och anpassar därutöver innehållet i vissa ämnen så att de får en samisk inriktning. År 2012 deltog sammanlagt 167 elever i integrerad samisk undervisning vid 16 grundskolor, vilket är en ökning med 7 elever jämfört med 2011.

Att skolan bedriver modersmålsundervisning i samiska är en grundförutsättning för att få bidrag av SaMs för utökning av undervisning i samiska. De skolor som har integrerad samisk undervisning har mellan två och fyra timmar samiska per vecka. Undervisningen ges i tre varieteter, nord-, lule- och sydsamiska. Dessa varieteter är de som har en egen ortografi.

Undervisningsspråket inom integrerad undervisning varierar från skola till skola och beror i huvudsak på elevernas färdighetsnivå. Målet är att undervisningen enbart ska ske på samiska men eleverna har i dag sällan de förkunskaper som krävs för att möjliggöra undervisning enbart på samiska. I andra ämnen än samiska läser eleverna inom den ordinarie undervisningen på skolan.

Artikel 8.1.a.iii – Förskoleverksamhet

167. (box) Expertkommittén anmodar återigen starkt de svenska myndigheterna att vidta åtgärder för att främja förskoleundervisning på samiska.

Vid de förskolor som SaMs driver sker merparten av verksamheten på samiska. Erfarenheten visar att eftersom språkundervisningen i förskolan

inte har samma kravnivå som den i grundskolan är det lättare att använda samiska och samisk terminologi mellan barn och personal inom förskolan än inom grundskolan. Inom förskolan finns dessutom möjlighet att anställa personal som behärskar samiska som barnskötare, i stället för att endast behöva förlita sig på att kunna anställa de fåtal samiskatalande högskoleutbildade förskolelärare som finns. För att garantera en bra kvalitet på förskolan har SaMs dock även anställt ett antal behöriga förskollärare som ansvarar för undervisningen i förskolan. Målsättningen med undervisningen i SaMs:s förskolor är att barnen efter att ha genomfört 3-4 år på förskola ska ha tillräckliga kunskaper för att de ska kunna tillgodogöra sig undervisning i olika ämnen helt på samiska på grundskolenivå.

Se även svar under rekommendation 3 och punkt 371.

371. (box) Expertkommittén anmodar starkt de svenska myndigheterna att förbättra utbudet av förskoleundervisning på meänkieli över hela området där språket traditionellt talats.

Inom förvaltningsområdet har barn rätt till förskoleverksamhet helt eller delvis på meänkieli. De kommuner som ingår i förvaltningsområdet för meänkieli får ett statligt bidrag för att kunna tillgodose detta.

För att säkerställa att lagstiftningen följs har Skolinspektionen i uppdrag av regeringen att utföra granskningar av skolväsendet, förskoleverksamheten och fritidshemmen. Under våren 2011 genomförde Skolinspektionen en riktad tillsyn (dnr 40-2011:3 022) för att ta reda på hur förvaltningsmyndigheterna följer lagstiftningen när det gäller att erbjuda förskoleverksamhet som helt eller delvis bedrivs på meänkieli respektive samiska och finska. Skolinspektionens bedömningar redovisas i form av enskilda beslut för de kommuner som granskas och som en övergripande rapport. Granskningen är en del i tillsynen för att säkerställa att varje huvudman fullföljer de krav som åligger dem enligt lagstiftningen och utgör således en del i arbetet med att tillse att de nationella minoritetsbarnens rättigheter tillgodoses inom förskolan. Tillsynen visar bl.a. att hälften av de granskade kommunerna inte inventerat behoven av förskoleverksamhet på minoritetsspråken och att skälig hänsyn inte tagits till vårdnadshavares önskemål om verksamhetsform. I de fall kritik riktas mot en kommun har Skolinspektionen genomfört en uppföljning efter tre månader och om inte tillräckliga åtgärder har vidtagits fortsätter myndigheten uppföljningen.

Artikel 8.1.b.iv – Grundskolan

175.(box)Expertkommittén anmodar de svenska myndigheterna att vidta proaktiva åtgärder för att stärka undervisning på samiska i grundskolan.

SaMs erhåller sedan 2010 årligen 1 000 000 SEK från utgiftsområde 7:1 Åtgärder för nationella minoriteter. Detta tillskott används för att stärka undervisningen på samiska i grundskolan genom att utöka tillgången på integrerad samisk undervisning. De elever som inte har möjlighet att välja sameskola får då undervisning med samiska inslag och undervisning i samiska utöver den ordinarie modersmålsundervisningen.

SaMs har avtal med tio kommuner om integrerad samisk undervisning, samtliga ingår i förvaltningsområdet för samiska och tre av dem har tillhört förvaltningsområdet sedan år 2000. En av kommunerna har använt fjärrundervisning för den integrerade samiska undervisningen, vilket innebär att undervisningen bedrivits med digitala hjälpmedel på distans med lärare och elev på olika orter. SaMs har beslutat att med anslaget bekosta integrerad samisk undervisning i samiska och sameslöjd men även i samhälls- och naturorienterande ämnen samt hemkunskap. Regeringens satsning innebär en möjlighet att öka antalet kommuner som erbjuder integrerad samisk undervisning så att fler barn därmed får möjlighet att få undervisning på samiska i grundskolan.

Se även svar under rekommendation 2 och 3 samt punkt 161.

376. (box) Expertkommittén anmodar återigen starkt de svenska myndigheterna att vidta åtgärder för att meänkieliundervisning tillhandahålls som en integrerad del av kursplanerna i samtliga berörda kommuner och att utveckla tvåspråkig undervisning på meänkieli som ett alternativ till modersmålsundervisning.

Det finns möjlighet att bedriva tvåspråkig undervisning i årskurs 1-6 enligt bestämmelser i skolförordningen (2011:185). Förordningen om försöksverksamhet i grundskolan (2011:421) ger huvudmän möjlighet att erbjuda tvåspråkig undervisning i årskurs 7-9 även i andra språk än finska.

Artikel 8.1.c.iv – Gymnasieskolan

179. (box) Expertkommittén anmodar de svenska myndigheterna att införa samiska på gymnasiet i övriga kommuner där samiska används.

Bokensskolan Jokkmokk erbjuder två samiska gymnasieutbildningsalternativ för ungdomar – Samiska näringar och Samiska Samhällsprogrammet. Skolan har riksrekrytering vilket betyder att elever från hela landet kan söka och genomföra sin utbildning vid skolan. Inom den nya gymnasieskolan (GY11) har Samiska samhällsprogrammet utvecklats till ett högskoleförberedande samhällsprogram med samisk inriktning och från och med höstterminen 2012 erbjuder skolan även ett samiskt yrkesprogram om samiska näringar. Samiska samhällsprogrammet hade hösten 2013 sammantaget 15 elever och Samiska yrkesprogrammet åtta inskrivna elever.

381. (box) *Expertkommittén anmodar starkt de svenska myndigheterna att i samarbete med de meänkielitalande ta fram strategier för att stärka utbudet av meänkieli i gymnasieskolan.*

Enligt 15 kap. 19 § skollagen (2010:800) ska modersmålsundervisning i ett nationellt minoritetsspråk erbjudas även om språket inte är elevens dagliga umgängesspråk i hemmet. Det är kommunen som är skyldig att erbjuda eleven detta. En elev i gymnasieskolan har således rätt att få undervisning i meänkieli på gymnasiet om han eller hon begär det.

Artikel 8.1.d.iv – Teknisk- och yrkesutbildning

183. *Expertkommittén anmodar de svenska myndigheterna att agera mer proaktivt genom att utöka och stärka utbudet av yrkesutbildning på samiska.*

Yrkeshögskoleutbildningar är en eftergymnasial utbildningsform med syfte att täcka specifika kompetensbehov på arbetsmarknaden. Utbildningsutbudet styrs av arbetslivets behov och varierar därför över tid. För att få tillstånd att bedriva en yrkeshögskoleutbildning måste utbildningen svara mot behov av kvalificerad arbetskraft i arbetslivet som inte tillgodoses genom en utbildning enligt högskolelagen (1992:1434) eller en utbildning som kan leda fram till en examen enligt lagen (1993:792) om tillstånd att utfärda vissa examina. Alternativt så måste utbildningen medverka till att utveckla eller bevara kvalificerat yrkeskunnande inom ett smalt yrkesområde som är av betydelse för individen och samhället. Någon särskild koppling till minoritetsspråk finns inte i regelverket och Yrkeshögskolemyndigheten kan därför i sin bedömning inte ta speciella hänsyn till detta.

285. *Expertkommittén[...] uppmanar de svenska myndigheterna att tillhandahålla detaljerad information om huruvida någon undervisning bedrivs på eller i finska vid någon av de nämnda folkhögskolorna eller vid någon annan utbildningsanstalt som erbjuder yrkesutbildning. (Axevall folkhögskola)*

Axevalla folkhögskola har en filial samlokaliserad med Alma folkhögskola i Stockholm (Liljeholmen). På filialen har Axevalla under några år bedrivit en 2-årig behandlingsassistentutbildning för tvåspråkiga deltagare (finska/svenska). Gruppen har bestått av ett dussintal deltagare per gång. I maj 2013 gick den 3:e och sista gruppen klar sin utbildning. Styrelsen för skolan har beslutat att inte starta ny utbildning från och med hösten 2011 på grund av att den är för resurskrävande. Däremot kan folkhögskolan tänka sig att erbjuda andra, kortare utbildningar, på finska förutsatt att intresset är tillräckligt stort.

Artikel 8.1.e.iii – Högskoleutbildning

191. Expertkommittén rekommenderar de svenska myndigheterna att vidta aktiva åtgärder för att göra det möjligt för högskolor och universitet att erbjuda kurser i samiska utan att trösklar tillämpas som kan göra att sådana kurser inte kan anordnas.

Både vid Umeå universitet och Uppsala universitet är det möjligt att läsa samiska för nybörjare där förkunskapskravet är grundläggande behörighet. Regeringen har därutöver, som nämns tidigare i rapporten, från och med 2013 gett Umeå universitet nationellt ansvar och medel för att snarast bygga upp och utveckla ämneslärarutbildning i samiska. I arbetet ska universiteten bl.a. ta hänsyn till dialog med berörd nationell minoritet. Regeringen avser att återkomma i fråga om utvärdering av det särskilda åtagandet.

Kursutbudet i samiska och samiska studier utgörs på Umeå universitet av distanskurser med nätstöd eller av rena nätbaserade kurser. Exempel på erbjudna kurser är samiska språkrevitaliseringsstudier, samiska kulturstudier, lulesamiska samt sydsamiska på både grundnivå och avancerad nivå.

Artikel 8.1.g – Undervisning i historia och kultur

297. Expertkommittén har inte fått någon information om fullgörandet av detta åtagande när det gäller elever i det allmänna utbildningssystemet och uppmanar de svenska myndigheterna att i nästa periodiska rapport tillhandahålla relevant information om detta. (finska)

394. Expertkommittén har inte fått någon information om fullgörandet av detta åtagande när det gäller elever i det allmänna utbildningssystemet och uppmanar de svenska myndigheterna att i nästa periodiska rapport tillhandahålla relevant information om detta. (meänkieli)

Skolan ansvarar för att varje elev efter genomgången grundskola, grundsärskola, sameskola eller specialskola har fått kunskaper om de nationella minoriteternas kultur, språk, religion och historia. Detta uppdrag finns angivet i de övergripande målen och riktlinjerna till läroplanerna. Rektorn har ett särskilt ansvar för att skolpersonalen får kännedom om internationella överenskommelser bl.a. den europeiska stadgan om landsdel- och minoritetsspråk som Sverige har förbundit sig att beakta i utbildningen. I ämnen som svenska, samhällskunskap och historia ska alla elever lära sig mer om de nationella minoriteterna.

I den nationella läroplanen (Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011, Lgr11) ges de nationella minoriteternas kultur och historia utrymme och är en tydlig del av undervisningens inriktning. I

läroplanens allmänna del kommer detta exempelvis till uttryck genom skrivningen att "alla elever ska förstå sig själv och sitt sammanhang utifrån en förtrogenhet med det svenska, nordiska och västerländska kulturarvet och kunskaper om de nationella minoriteternas kultur, språk, religion och historia". Vidare finns skrivningar om nationella minoriteters kultur och historia även i de ämnesspecifika kursplanerna i de ämnen där det är naturligt att detta behandlas. I kursplanen för svenska anges att ett centralt innehåll i undervisningen är att eleverna ska ha kunskap om "språkbruk genom tiderna, de nationella minoritetsspråken i Sverige och deras ställning i samhället".

Inom ramen för undervisningen i modersmål av de nationella minoritetsspråken ingår även inslag av de nationella minoriteternas historia och kultur. I läroplanen för modersmål anges att eleverna genom undervisningen i modersmål ska ges möjlighet att reflektera över traditioner, kulturella företeelser och samhällsfrågor utifrån sitt språk.

Se även svar under artikel 7.3.

Se svaret under punkten 297 samt artikel 7.3.

Artikel 8.1.h – Lärarutbildning

196. (box) Expertkommittén anmodar återigen starkt de svenska myndigheterna att ta fram ett program för utbildning av samisklärare, inklusive tvåspråkig undervisning, och att tillhandahålla incitament för studerande att bli lärare i samiska.

Elever i grund- och gymnasieskolan erbjuds studie- och yrkesvägledning. Det är ett sätt att sprida information om möjligheten att t. ex. bli lärare i ett nationellt minoritespråk. Sverige har därutöver ett generellt studiestödssystem som alla individer kan ta del av för studier vid universitet och högskolor. På flera lärosäten ges kurser och program som distansundervisning. Universitet och högskolor validerar reell kompetens och tidigare praktisk erfarenhet.

Regeringen har från och med 2013 gett Umeå universitet ett nationellt ansvar och särskilda medel för att snarast bygga upp och utveckla ämneslärarutbildning i samiska. I arbetet ska universitet ta hänsyn till de särskilda behov och förutsättningar som språket har samt föra en dialog med berörd nationell minoritet. Lärosätet ska samverka med berörda aktörer i Sverige, och när relevant, i andra länder som har erfarenhet av arbete med samiska. Regeringen avser återkomma i fråga om utvärdering av det särskilda åtagandet.

Umeå universitet har enligt regleringsbrevet ett uppdrag att varje läsår erbjuda utbildning i samiska.

Se även svar under punkten 191 samt rekommendation 4.

400. (box) Expertkommittén anmodar återigen starkt de svenska myndigheterna att ta fram ett program för utbildning av meänkielilärare, inklusive tvåspråkig undervisning, och att tillhandahålla incitament för studerande att utbilda sig till lärare i meänkieli.

Regeringen har från och med 2013 gett Stockholms universitet ett nationellt ansvar och särskilda medel för att snarast bygga upp och utveckla en ämneslärarutbildning i meänkieli. I det arbetet ska universitet föra en dialog med berörd nationell minoritet. Lärosätet ska samverka med berörda aktörer i Sverige, och när relevant, i andra länder som har erfarenhet av arbete med meänkieli. Regeringen avser återkomma i fråga om utvärdering av det särskilda åtagandet.

För mer detaljer se svar under punkterna 191 och 196 samt rekommendation 4.

Artikel 8.1.i – Tillsyn

Statens skolinspektion är tillsynsmyndighet för skolväsendet i Sverige. I den regelbundna tillsynen ingår att säkerställa att varje svensk skola fullföljer de krav som åligger skolan enligt skolförfattningarna. Däri ingår att säkerställa att de nationella minoriteternas språkliga rättigheter tillvaratas.

Skolinspektion har i uppdrag av regeringen att utföra kvalitetsgranskningar av skolväsendet, förskoleverksamheten och fritidshemmen. Kvalitetsgranskning innebär en detaljerad och systematisk undersökning av en verksamhets kvalitet inom ett avgränsat område där utgångspunkten är alla barns och elevers lika rätt till en god utbildning i en trygg miljö. De iakttagelser, analyser och bedömningar som görs inom ramen för granskningarna redovisas dels i form av enskilda beslut till de granskade skolhuvudmännen, dels i en övergripande och sammanfattande rapport. Genom beskrivningar av viktiga kvalitetsaspekter inom granskningsområdet avser den övergripande och sammanfattande rapporten att ge ett utvecklingsstöd även för huvudmän och skolor som inte har granskats. Skolinspektionen har under 2012 avlämnat sin kvalitetsgranskning av modersmålsundervisning och tvåspråkig undervisning i de nationella minoritetsspråken (Rapport 2012:2). Under 2011 genomförde myndigheten även en riktad tillsyn inom området för särskild rätt till plats i förskoleverksamheten för vissa nationella minoriteter (dnr 40 2011:3022).

Statens skolverk och Skolinspektionen har ett delat ansvar. Skolverket ansvarar för styrning, utveckling och stöd av skolorna, medan

Skolinspektionen utövar tillsyn. Tillsammans säkerställer myndigheterna att skolan både utvecklas och fullföljer de skyldigheter som finns. Detta gäller även för aspekter som rör de nationella minoriteterna, vilket kommer till uttryck genom Skolinspektionens kvalitetsgranskning som lämnades 2012 och genom Skolverkets fortsatta arbete med att erbjuda undervisningsstöd.

Artikel 8.2 – Utbildning utanför förvaltningsområdena

210. Formuleringen i 14 § språklagen att den som tillhör en nationell minoritet ska ges "möjlighet att lära sig, utveckla och använda minoritetsspråket" bekräftar den allmänna rätten för personer som tillhör den samiska nationella minoriteten att lära sig samiska inom ramen för det allmänna utbildningssystemet överallt i Sverige. Expertkommittén har inte fått någon information om hur denna bestämmelse tillämpas i praktiken utanför förvaltningsområdet för samiska. Expertkommittén har visserligen uppmärksammats på att distanskurser i samtliga tre samiska varieteter tillhandahålls på alla utbildningsnivåer men saknar detaljerad information om hur dessa kurser genomförs i praktiken och vilken effekt de har.

Som redovisats i tidigare rapporter finns i Sverige en möjlighet att lära sig och utveckla sitt minoritetsspråk på olika utbildningsnivåer. Följande är exempel på vilka möjligheter att lära sig samiska som erbjuds på grundskole- och universitetsnivå. Därutöver erbjuds kortkurser via olika studieförbund på lokal nivå i ett flertal kommuner. Även språkbadsläger för framförallt barn men även för äldre förekommer regelbundet i olika delar av det samiska området. Språkbad är en form av metod som ofta innebär att ett språk används intensivt av samtliga deltagare vid en flerdagskurs.

Regeringen har beslutat att för läsåret 2011/2012 bevilja 430 000 SEK till Samernas utbildningscentrum för utveckling av distansutbildning i framför allt lulesamiska och för lärarinsatser för distansutbildningsgrupper. Samernas utbildningscentrum ska till Regeringskansliet (Utbildningsdepartementet) redovisa resultatet av utvecklingsinsatsen i form av en rapport senast den 31 oktober 2013. Av redovisningen ska framgå hur medlen använts.

På grundskolenivå bedrivs undervisningen i samiska på två sätt, dels inom ramen för sameskolan där samiska är ett eget ämne som har minsta garanterad undervisningstid genom att ämnet finns med i timplanen för sameskolan, dels inom ramen för modersmålsundervisningen i reguljära grundskolor. Samtliga elever som uppfyller skollagens krav på grundläggande kunskaper ska beredas möjlighet att läsa samiska. Detta gäller oberoende av var i landet de går i skola.

Vid både Umeå universitet och Uppsala universitet är det möjligt att läsa samiska för nybörjare där förkunskapskravet är grundläggande behörighet. Alla kurser är distanskurser. Distanskurser kan läsas av studenter oavsett bostadsort, det innebär att personer som även lever utanför förvaltningsområdet för samiska kan genomföra utbildningen. De flesta kurser innehåller även en eller flera fysiska träffar som genomförs på olika orter där varieteterna talas, som Kiruna (nordsamiska), Jokkmokk (lulesamiska) och Östersund (sydsamiska). För sydsamiska har ett samarbete påbörjats mellan Umeå universitet och Norges teknisk-naturvetenskapelige universitet (NTNU) i Trondheim. Universitetet ger även nätbaserade kurser utan träffar, t.ex. i historia, kultur, religion och samhällsfrågor. Mellan 2007 och 2010 sökte drygt 900 personer kurser i samiska och omfattningen var knappt 200 helårsstudenter.

I den tidigare myndigheten, Högskoleverkets, samråd med representanter för de nationella minoriteterna inför skrivandet av rapporten "Lärförsörjningen för de nationella minoriteterna – hur kan den tryggas?" (rapport 2011:14 R), framfördes ett visst motstånd mot distansundervisning i annat än mycket särskilda omständigheter. Den grundläggande synen var att vanliga undervisningsformer är att föredra. Betänkandet Utbildning för elever i samhällsvård och fjärr- och distansundervisning (SOU 2012:76) har varit ute på remiss. Utbildningsdepartementet avser att behandla frågan i en proposition under hösten 2013. Proposition kommer att baseras på Högskoleverkets rapport och nämnda betänkande.

Artikel 9 – Rättsväsendet

Artikel 9.1 – Rätten att i domstol använda samiska i brottmål, tvistemål och förvaltningsmål

212. Expertkommittén uppmanar de svenska myndigheterna att analysera situationen och i nästa periodiska rapport informera om hur artikel 9 tillämpas med avseende på samiska i det utvidgade förvaltningsområdet..

Regeringen föreslog i propositionen Tolkning och översättning i brottmål (prop. 2012/13:132) en skärpning av de regler som finns i rättegångsbalken för tillhandahållande av tolkning vid domstolssammanträden eller polisförhör när den som är misstänkt eller tilltalad i ett brottmål inte behärskar svenska. Ändringen innebär att domstolar och brottsutredande myndigheter också ska vara skyldiga att översätta vissa handlingar i brottmål. De nya reglerna kommer alltså att omfatta även minoritetsspråken och gälla alla domstolar i landet.

Ändringen syftar till att genomföra Europaparlamentets och rådets direktiv 2010/64/EU om rätt till tolkning och översättning vid straffrättsliga förfaranden. Direktivet är det första steget i den färdplan för

arbetet med att stärka processuella rättigheter i brottmål som EU enades om under det svenska EU-ordförandeskapet hösten 2009. Riksdagen beslutade i enlighet med regeringens förslag i propositionen den 17 juni 2013 och lagändringarna träder därmed i kraft den 1 oktober 2013.

Lagen (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk har däremot inte ändrats så att rätten att använda samiska vid domstol har utvidgats till att omfatta hela förvaltningsområdet. Bedömningen var att en utvidgning skulle innebära kostnadsökningar och praktiska svårigheter samtidigt som möjligheten skulle nyttjas i begränsad utsträckning. Av dessa anledningar bedömdes det därför mer angeläget att stärka samiskan inom andra områden i samhället än inom domstolsväsendet.

I övriga delar gällande artikel 9 hänvisas till föregående rapport.

Artikel 10 – Förvaltningsmyndigheter och samhällsservice

Artikel 10.1.a.iii – Användning av samiska i tal och skrift

237. (box) Expertkommittén anmodar starkt de svenska myndigheterna att öka andelen samisktalande personal på de relevanta statsförvaltningskontoren, att ta fram adekvata utbildningsplaner och förse personal med incitament för att förbättra sina kunskaper i samiska.

Sverige har tidigare rapporterat att förvaltningsmyndigheter enligt 11 § lagen (2009:724) om nationella minoritetsspråk ska verka för att det finns tillgång till personal med kunskaper i finska och meänkieli där det behövs i enskildas kontakter med myndigheten.

Myndigheterna Länsstyrelsen i Stockholms län och Sametinget har sedan den 1 januari 2010 i uppdrag att följa upp efterlevnaden av minoritetslagen. Dessa myndigheter lämnar årligen en rapport till regeringen om kommuners, landstings och statliga myndigheters tillämpning av lagen.

När det gäller tillgången till samisktalande personal i kommunernas verksamheter som kan möta behovet enligt minoritetsspråklagen så är bilden varierande bland kommunerna. Kommunernas egna kartläggningar visar att det finns brister i deras organisationer. Många kommuner löser detta genom att köpa in tjänster utifrån eller genom att anställa personer som kan språket.

Följande är några exempel på hur enskilda kommuner hanterar frågan om att öka andelen samisktalande personal. Strömsunds kommun har tagit fram en minoritetspolitisk handlingsplan för att öka språkkunskaper bland kommunens anställda. Krokoms kommun har ambitionen att bli en bra arbetsgivare för samiska pedagoger. Kommunen försöker t.ex. vara flexibel gentemot individen gällande önskemål om fortbildning i språket

eller vad gäller önskemål om att anpassa arbetet till renskötselaktiviteter. Alla samiska pedagoger sammankallas ca en gång i månaden till Krokoms för gemensam kompetensutveckling och planering. Från och med hösten 2013 startas, efter önskemål, en språkspärrkurs i egen regi för de samiska pedagogerna. Syftet med kursen är att häva språkspärren och lyfta det muntliga språket samt att skapa nya språkarenor. Anställda inom Krokoms förvaltning har möjlighet att läsa samiska och åka på träffarna under arbetstid.

Elva av 14 kommuner har erbjudit eller kommer att erbjuda någon slags fortbildning i samiska framförallt inom omsorg och förskola. Fortbildningen omfattar allt från några timmar i veckan under arbetstid till att möjliggöra universitetsutbildning. Ett visst ökat intresse att lära sig samiska uppges finnas. Trots de insatser som genomförs finns ett fortsatt generellt behov av att kommunerna förbättrar kompetensutveckling för sin personal på ett sätt som innebär att andelen samisktalande personal ökar.

337. Med tanke på att genomförandet av minoritetslagen ännu befinner sig i ett inledningsskede har det inte varit möjligt för expertkommittén att dra några slutsatser när det gäller möjligheterna att använda finska i kontakter med förvaltningsmyndigheter. Expertkommittén anmodar därför de svenska myndigheterna att i nästa periodiska rapport tillhandahålla information om denna fråga.

Sverige anser att frågan om möjlighet att tala finska, samiska och meänkieli i kontakt med förvaltningsmyndigheter samt rätten att vid behov få tolkning och översättning i sitt minoritetsspråk hör ihop och besvarar frågan under punkt 248.

Artikel 10.1.a.v – Tillse att handlingar på minoritetsspråken anses giltiga

För information om dessa åtagande för samiska, finska och meänkieli, se föregående rapporter.

Artikel 10.1.c – Tillåta förvaltningsmyndigheter att upprätta handlingar på ett landsdels- eller minoritetsspråk

Se ovan under Artikel 10.1.a.iii.

Artikel 10.2.b/c/d – Framställningar och officiella handlingar på landsdels- eller minoritetsspråk

Se ovan under Artikel 10.1.a.iii.

Artikel 10.2.g – Ortnamn

Allmänt

Lantmäteriet har som nationell ortnamnsmyndighet till uppgift att samordna den statliga ortnamnsverksamheten. Ortnamnsrådet är ett samarbetsorgan för myndigheter och organisationer som bevakar intressen inom ortnamnsvården. Ortnamnsrådet består av representanter från Lantmäteriet, ISOF, Riksantikvarieämbetet, Sametinget, Sveriges kommuner och landsting, Trafikverket och Universitet.

Lantmäteriet har ett fortlöpande samarbete med ISOF, Sametinget samt Svenska Tornedalingars Riksförbund (STR-T) i arbetet med ortnamnsredovisningen i norra Sverige. Lantmäteriet genomför kontinuerlig granskning av ortnamnen i minoritetsspråksområdena och under den aktuella perioden har ortnamnen i Lantmäteriets grundläggande kartdatabas (1:10 000) och ortnamnen på Översiktskartan (1:250 000) granskats. Drygt 15 000 samiska ortnamn har ingått i denna åtgärd.

<i>Språk/varietet</i>	<i>Antal ortnamn i ortnamnsregistret</i>
Svenska	936 803
Finska	8 695
Meänkieli	5 795
Nordsamiska	3 361
Lulesamiska	5 926
Sydsamiska	2 897
Umesamiska	3 244

Trafikverkets arbete med utmärkning av minoritetsspråk på plats har gjorts i samband med granskningen. Den 1 oktober 2012 var 190 orter utmärkta på samiska, 7

orter på finska och 7 orter på meänkieli. Ytterligare ett stort antal orter har inventerats och är under handläggning. Här bistår Lantmäteriet Trafikverket med uppgifter om korrekt ortografi för alla orter.

På Lantmäteriets tjänst "Kartsök och ortnamn" på internet finns tillgång till det nationella ortnamnsregistret. Ortnamnen är sökbara genom olika alternativ och presenteras i en interaktiv kartfunktion som gör det möjligt att titta på Sverigekartan, Översiktskartan, Vägkartan, Fjällkartan, Terrängkartan samt Topografiska webbkartan. Alla ortnamn presenteras med språkkod, vilket tydliggör minoritetsspråkens ortnamn. Under 2012 besökte 117 022 unika användare tjänsten. Lantmäteriets hemsida (www.lantmateriet.se) har omarbetats och nu finns möjlighet att ta del av informationen på samtliga minoritetsspråk.

Lantmäteriet har ett aktivt nätverk av myndigheter och organisationer inom minoritetsspråksområdet som genom ett samrådsförfarande bidrar

till en ökad användning och exponering av minoritetsspråkens ortnamn. Intresset i media är stort kring dessa frågor och rapporteringen bidrar till en ökad förståelse för minoritetsspråkens situation. Lantmäteriet har kunnat notera ett ökat medvetande kring dessa frågor genom framförallt mediakontakter. Lantmäteriet har under perioden aktivt arbetat med insatser för att åstadkomma en fullständig och korrekt ortnamnsredovisning inom minoritetsspråksområdena och har under år 2012 ägnat ca 500 arbetstimmar åt denna uppgift.

246. Expertkommittén bedömer att åtagandet fullgörs delvis och uppmanar de svenska myndigheterna att i nästa periodiska rapport lämna mer detaljerad information när det gäller användningen av ortnamn på samiska.

Vid Ortnamnsrådets sammanträde den 11 maj 2011 redovisades Trafikverkets plan för utmärkning av ortnamn på minoritetsspråk längs de allmänna vägarna i Västerbottens och Norrbottens län. Frågan om redovisning av postorter på samiska initierades.

Den 17 maj 2011 arrangerade ISOF en utbildningsdag i Kiruna om ortnamn och uppteckningsverksamhet för de nationella minoriteterna samer, sverigefinnar och tornedalingar. Lantmäteriet medverkade med ortnamnsspecialister. Representanter från minoritetsgrupperna deltog i utbildningen.

Seminarieriet 2011 var upplagt som en kurs i ortnamnsdokumentation och vände sig särskilt till privatpersoner som är intresserade av att uppteckna ortnamn på finska, meänkieli och samiska. Målsättningen med kursen var att lära deltagarna att enkelt kunna leverera nya uppteckningar till institutets ortnamnsarkiv, i syfte att ytterligare höja kvaliteten på ortnamnssamlingarna. Samtidigt förbättras förutsättningarna för redovisningen av minoritetsspråkens ortnamn på de allmänna kartorna och på vägs skyltar.

347. Expertkommittén bedömer att åtagandet fullgörs delvis och uppmanar de svenska myndigheterna att i nästa periodiska rapport lämna mer detaljerad information när det gäller användningen av ortnamn på finska.

Finska ortsnamn förekommer i följande sju kommuner: Gällivare, Haparanda, Kalix, Kiruna, Pajala, Överkalix och Övertorneå.

Se svar under artikel 10.2.g, samt under punkten 246.

442. Expertkommittén välkomnar denna utveckling och ser fram emot att i nästa periodiska rapport få ta del av mer information om hur detta åtagande fullgörs i praktiken. (ortnamn på meänkieli)

År 2011 gjorde ISOF på regeringens uppdrag en översyn av 1 kap. 4 § lagen (1988:950) om kulturminnen m.m. rörande ortnamn på minoritetsspråken. I samråd med bl.a. företrädare för den tornedalska minoriteten föreslog institutet i sin rapport den 27 juni 2011 att den aktuella passusen i lagen skulle utökas med namn på meänkieli. Ändringen i lagen träder i kraft den 1 januari 2014.

Vidare har ISOF utarbetat en handledning för granskning av ortnamn på meänkieli. En preliminär version blev färdig under 2012. Av handledningen framgår att den språkliga variationen är omfattande inom språkområdet. Handledningen är ett försök till en försiktig reglering av den variation som kan tillåtas för ortnamn.

Se även svar under punkten 246.

Artikel 10.4.a. – Tolkning eller översättning vid behov

248. Den information som expertkommittén har tillgång till rör den region och det förvaltningsområde som gällde innan minoritetslagen trädde i kraft. För att expertkommittén ska kunna bedöma detta åtagande behöver expertkommittén uppdaterad information om situationen för hela det utvidgade förvaltningsområdet och för samtliga myndighetsorgan som omfattas av minoritetslagen. Expertkommittén uppmanar de svenska myndigheterna att i nästa periodiska rapport tillhandahålla de relevanta uppgifterna. (gäller samiska)

I Sverige finns ett ersättningssystem i form av statsbidrag som innebär att när en kommun eller ett landsting har fått ett utökat ansvar för ett åtagande som i grund och botten är statligt så utgår ett statsbidrag. Statsbidraget utgår till kommuner som ingår i förvaltningsområdet för finska, samiska eller meänkieli och är reglerat i förordning (2009:1299) om nationella minoriteter och minoritetsspråk. Statsbidraget är avsett att användas till de merkostnader som uppkommer i kommunen eller landstinget med anledning av de rättigheter som enskilda har enligt lagen (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk och till åtgärder för att stödja användningen av minoritetsspråket.

Regeringens inställning är att användningen av statsbidraget med fördel bör ske i en dialog mellan kommunen eller landstinget och företrädare för berörd nationell minoritet. Avsikten är att genom samråd och ömsesidigt ansvarstagande gemensamt kunna slå fast prioriteringarna i det lokala arbetet. På så sätt skapas transparens i användningen av de ekonomiska resurserna vilket ger bättre samsyn och långsiktighet i det fortsatta minoritetspolitiska arbetet. En följd av samrådet är att kommuner och landsting inte prioriterat att ha en egen tolk anställd. I stället anlitas tolkar och översättare när det finns efterfrågan eller behov. Andra myndigheterna har i de flesta fall gjort

en motsvarande bedömning och anlitar tolk och översättare vid behov eller efter önskemål.

Sametinget och Länsstyrelsen i Stockholms län ska årligen redovisa en samlad bedömning av efterlevnaden av lagen (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk till regeringen. I sin uppföljning för 2012 visar myndigheterna att de flesta kommuner inom förvaltningsområdena för finska, samiska och meänkieli gjort kartläggningar av behov och resurser inom flera olika verksamhetsområden. En sammanställning av kartläggningarna visar att kommunerna kartlagt bland annat kommunens reception, växel och ärendehandläggning vilket bör borga för att det finns en förberedelse för att kunna bemöta personer som vill tala sitt minoritetsspråk. Kartläggningarna visar en variation i förvaltningsmyndigheternas förmåga och förberedelse för att bemöta personer på samiska. Kartläggning är en viktig utgångspunkt för hur kommunen avser att arbeta för att tillgodose enskilda personers efterfråga att få använda samiska i kontakt med myndigheten. Ett sådant arbete kan bland annat ske genom att verka för att det finns tillgång på personal med kunskaper i samiska, vilket till exempel både kan innebära att aktivt beakta behovet vid rekryteringar och att låta personalen gå språkutbildningar.

Artikel 10.5 – Släktnamn

För information om detta åtagande, se föregående rapport.

Artikel 11 – Massmedia

Artikel 11.1.a.iii – Lämpliga åtgärder för att radiostationer och TV-kanaler skall tillhandahålla program på landsdels- eller minoritetsspråk

Programföretagen i allmänhetens tjänst har ett stort ansvar för att beakta bl.a. de nationella minoriteternas behov. Sveriges Radio AB (SR), Sveriges Television AB (SVT) och Sveriges Utbildningsradio AB (UR) har sändningstillstånd som sträcker sig under perioden 2010–2013. Enligt sändningstillstånden ska programföretagen beakta språkliga och etniska minoriteters intressen. Verksamheten ska vara ett prioriterat område och tillgängligheten ska förbättras. Minoritetsspråken samiska, finska, meänkieli och romani chib ska inta en särställning. Vidare ska programföretagen ha en dialog med de berörda grupperna. Inom ramen för de allmänt hållna skrivningarna i sändningstillstånden utformar programföretagen självständigt sina programutbud.

År 2012 sände SVT samiska program under totalt 83 timmar, däribland nyhetsprogrammet Oddasat, som samproduceras med norska NRK och finska YLE Sámi Radio. Oddasat har även en webbsajt med möjlighet att

titta på streamade nyhetssändningar på samiska. SR producerade 9 677 timmar samiska program 2012, vilket resulterade i en total sändningstid på 20 142 timmar. SR Sameradion sänder program på flera olika dialekter, inom samtliga programområden och för alla åldersgrupper inklusive barn och ungdomar. UR har sänt tv- och radioprogram på samiska 2012.

SVT sänder nyheter, samhällsprogram, barnprogram, dokumentärer m.m. på finska. Under 2012 uppgick det totala utbudet av finskspråkiga program i SVT till 281 timmar. SR producerade 8 131 timmar på finska 2012, vilket resulterade i en total sändningstid på 30 466 timmar. UR har sänt program både i tv och i radio på finska 2012.

SVT har under 2012 sänt program på meänkieli under totalt 12 timmar. SR producerade 2012 637 timmar på meänkieli, vilket resulterade i en total sändningstid på 2 316 timmar. UR har sänt program både i tv och i radio på meänkieli 2012.

Regeringen beslutade den 16 juni 2011 att tillsätta en kommitté med uppdrag att analysera förutsättningarna för radio och tv i allmänhetens tjänst och lämna förslag till de förändringar som behöver göras inför nästa tillståndperiod som inleds den 1 januari 2014. Public service-kommittén inkom den 11 september 2012 med betänkandet *Nya villkor för public service* (SOU 2012:59), som bl.a. innehåller förslag på förstärkningar när det gäller programföretagens utbud på de nationella minoritetsspråken.

Den 19 juni 2013 fattade regeringen beslut om propositionen Bildning och tillgänglighet – radio och tv i allmänhetens tjänst 2014–2019 (prop. 2012/13:164). I propositionen, som innehåller förslag till villkor för SR, SVT och UR för den kommande tillståndperioden, skärps kraven på programföretagens utbud på minoritetsspråk. Villkoren i sändningstillstånden föreslås preciseras så att det framgår att samtliga programföretags utbud på de nationella minoritetsspråken finska, samiska, meänkieli och romani chib ska öka årligen under tillståndperioden jämfört med 2013 års nivå. Samtliga programföretag ska erbjuda ett utbud på det nationella minoritetsspråket jiddisch.

Artikel 11.1.c.i – Uppmuntra och/eller underlätta inrättande av minst en tv-kanal på landsdels- eller minoritetsspråk (gäller endast finska)

Sedan slutet av 1980-talet har pengar avsatts i statsbudgeten för att göra det möjligt att sända en finskspråkig kanal i delar av marknätet i Sverige. I samband med att sändningarna i marknätet övergick till enbart digital teknik i början av 2007 kunde sändningsområdet för den finska kanalen ökas. Det är Sverigefinska Riksförbundet som disponerar det statliga anslaget och sluter avtal om distribution och upphovsrättsklarering av kanalen. Det innebär att TV Finland nu sänds i hela Mälardalen inklusive Stockholm, Västerås och Uppsala, som fri-tv i marknätet. Genom avtal

mellan den största kabeloperatören i området, ComHem, och Sverigefinska Riksförbundet, är kanalen också lätt tillgänglig i kabelnäten i samma område. Även i andra delar av landet finns TV Finland tillgänglig som betalkanal via kabel-tv samt via webben.

Artikel 11.1.d – Uppmuntran och/eller underlättande av produktion och distribution

252. Mot bakgrund av denna nya information bedömer expertkommittén att åtagandet fullgörs och ser fram emot att få ta del av ytterligare exempel i samband med nästa periodiska rapport. (produktion på samiska)

Filmpool Nord, ett regionalt produktionscentrum för film- och tv-produktion, har under 2010 – 2012 gett stöd till sex projekt på samiska, två på meänkieli och ett på romani. Filmpool Nord kommenterar att projekten ofta omfattar flera olika språk samtidigt. Just nu är sju projekt på samiska/svenska under utveckling samt ett på romani.

Se även svar under artikel 11.1.a.iii.

Artikel 11.1.e.i – Uppmuntra och/eller underlätta att åtminstone en tidning grundas och/eller upprätthålls på landsdels- eller minoritetsspråk.

257. Expertkommittén välkomnar de initiativ som den svenska regeringen tagit och ser fram emot att i samband med nästa periodiska rapport få ytterligare information om resultatet (gränsöverskridande tidningssamarbeten) (samiska).

457. Expertkommittén välkomnar de initiativ som den svenska regeringen tagit och ser fram emot att i samband med nästa periodiska rapport få ytterligare information om resultatet (gränsöverskridande tidningssamarbeten). (meänkieli)

Villkoren för statligt presstöd regleras i Presstödsförordningen som bl.a. innehåller regler för ekonomiskt stöd till dagstidningar som vänder sig till språkliga minoriteter. Det finns tidningar helt eller delvis skrivna på finska som får presstöd. Det finns i dagsläget ingen dagstidning i Sverige på samiska eller meänkieli. Däremot finns det tidskrifter som skrivs helt eller delvis på dessa språk.

Regeringen gav den 22 december 2010 Sametinget i uppdrag att, i samråd med Svenska Tornedalingars Riksförbund (STR-T), genomföra en förstudie om förutsättningarna för gränsöverskridande tidningssamarbeten på meänkieli och samiska. Sametinget erhöll 130 000 kronor för att genomföra förstudien. Uppdraget redovisades till regeringen den 30 september 2011. I

sin rapport lämnade Sametinget en rad förslag och föreslog samtidigt att den kommande presstödsutredningen skulle titta på förslagen.

I december 2011 tillsattes Presstödskommittén för att göra en översyn av det statliga stödet till dagspressen. Som en första uppgift skulle kommittén, med utgångspunkt i Sametingets rapport, ta ställning till om stödet för dagstidningar till nationella minoriteter bör förstärkas i nuvarande presstödsförordning. Kommittén fick i uppdrag att ta ställning till och analysera konsekvenserna av Sametingets förslag till förändringar i nuvarande presstödsförordning. Presstödskommittén lämnade den 30 september 2012 ett delbetänkande Stöd till dagstidningar på samiska och meänkieli (SOU 2012:58).

Presstödskommittén lämnar i sitt delbetänkande flera förslag för att underlätta för tidningar som helt eller delvis skrivs på samiska eller meänkieli att kvalificera sig för driftsstöd. Förslagen innebär att upplagegränsen för allmänt driftsstöd sänks från 1 500 till 750 abonnerade exemplar för dagstidningar som i huvudsak är skrivna på samiska eller meänkieli. Samtidigt föreslås att kravet på att 90 procent av upplagan måste vara spridd i Sverige tas bort för sådana tidningar men att stödet fortsättningsvis beräknas, precis som för andra dagstidningar, utifrån den del av upplagan som huvudsakligen distribueras inom Sverige. Kommittén föreslår även att en bestämmelse om begränsat driftsstöd för en tidning vars redaktionella innehåll till minst 25 procent är skrivet på finska utökas till att gälla om det redaktionella innehållet till minst 25 procent är skrivet på något eller några av språken finska, meänkieli eller samiska. Den geografiska avgränsningen för en sådan tidnings utgivningsort föreslås att utökas till att omfatta kommuner som ligger i respektive förvaltningsområde för samiska eller meänkieli.

Delbetänkandet med Sametingets förstudie som bilaga har remitterats och underlaget bereds för närvarande inom Regeringskansliet. Avsikten är att förändringar i presstödsförordningen ska kunna träda i kraft från 2014.

Presstödsförordningen gäller till den 31 december 2016 i enlighet med EU-kommissionens godkännande av statsstöd. Presstödskommittén har därför också i uppdrag att analysera vilka kriterier som ska ligga till grund för ett framtida stöd till dagspressen och lämna förslag på utformningen av ett sådant. Även i detta arbete ska kommittén beakta nationella minoriteter. Presstödskommittén ska senast den 31 augusti 2013 slutligt redovisa sitt uppdrag.

Artikel 11.1.f.ii – Finansiellt stöd till TV-program på samiska

Något särskilt statligt stöd för produktion av tv-program, oavsett språk, finns inte.

Artikel 11.2 – Rätt att ta del av Radio- och tv-sändningar från andra länder

Som redovisats i tidigare rapport finns inga begränsningar i friheten att från grannländer direkt ta emot radio- och tv-sändningar på språk som brukas i samma eller liknande form som ett landsdels- eller minoritetsspråk och inte heller i återutsändning av radio- och tv-sändningar från grannländer på ett sådant språk.

Artikel 12 – Kulturell verksamhet och kulturella inrättningar

Artikel 12.1.a – Uppmuntran av kulturella aktiviteter (samiska, finska, meänkieli)

Statens kulturråd har i uppgift att bl.a. särskilt verka för konstnärligt och kulturpolitiskt värdefull utveckling inom verksamheter som rör samiska folkets och övriga nationella minoriteters kultur. Vid myndigheten finns en särskild referensgrupp som bedömer bidragsansökningar om bland annat projekt- och litteraturstöd.

Stöd har bl.a. fördelats till Uusi Teatteri/Nya finska teatern, Tornedalsteatern, Sverigefinska biblioteket i Stockholm, Judiska biblioteket i Stockholm och Sverigefinska riksförbundet som beviljats medel för finsk amatörteaterverksamhet.

Kulturrådet har i övrigt fortsatt att prioritera stödet till Romska kulturcentret i Malmö samt ett trettiotal projekt av mer tidsbegränsad karaktär. Utöver stöd för främjande av nationella minoriteters kulturverksamhet beviljades, liksom tidigare år, stöd för utgivning av litteratur samt produktionsstöd för kulturtidskrifter. Kulturrådet beviljade 2012 drygt nio miljoner kronor i bidrag till nationella minoriteters kulturverksamhet.

Därutöver har Kulturrådet under år 2012 bland annat beviljat stöd till ett antal offentligt finansierade kulturinstitutioner för insatser som i samverkan med romska kulturutövare tillgängliggjort romsk kultur.

Från och med 2011 har 20 län successivt anslutit sig till Kultursamverkansmodellen som är en ny modell för att fördela vissa statliga medel till regionala kulturverksamheter. Modellen syftar till ett ökat genomslag för regionala prioriteringar och variationer inom kulturpolitiken samt till att föra kulturen närmare medborgarna. Genom statligt stöd till regional kulturverksamhet ges landstingen ett ökat inflytande och ansvar för fördelningen av statliga kulturmedel. Inom modellen verkar Kulturrådet för att landstingen uppmärksammar och främjar de nationella minoriteternas kultur, och att detta görs i samverkan med de nationella minoriteterna.

Därutöver fördelar Sametinget årligen medel till samisk kultur som en del av regeringens samepolitik.

Artikel 12.1.b – Främja tillgången till verk framställda på landsdels- eller minoritetsspråk (samiska, finska, meänkieli)

464. Expertkommittén gör därför bedömningen att åtagandet fullgörs delvis och uppmanar de svenska myndigheterna att i nästa periodiska rapport tillhandahålla information med relevans för detta åtagande.

Som har framgått ovan har programföretagen i allmänhetens tjänst ett stort ansvar att beakta de nationella minoriteternas behov. I avsnittet om artikel 11.1.a.iii redovisas hur många timmar program som sänts på samiska, finska och meänkieli under 2012. Företagen redovisar emellertid inte närmare om programmen är utsända på originalspråk eller om de är dubbade till de aktuella språken.

Svenska Filminstitutet fördelar stöd för syntolkning och textning av svenskproducerad film på svenskt språk för biografier och dvd. Med svenskt språk avses förutom svenska även de nationella minoritetsspråken samiska, finska, meänkieli, romani chib och jiddisch. Under perioden har inga stöd för textning på minoritetsspråk delats ut, däremot ett stöd till utbildning av sverigefinska syntolkare i Norrbotten.

Artikel 12.1.c – Främja tillgången på landsdels- eller minoritetsspråk till verk framställda på andra språk (gäller finska och samiska)

För information om detta hänvisas till föregående rapport.

Artikel 12.1.d – Avsättande av medel för att inkludera kunskaper i och användning av landsdels- eller minoritetsspråk och deras kultur i produktioner (samiska, finska, meänkieli)

För information om detta hänvisas till föregående rapport.

Artikel 12.1.e – Personal som helt behärskar ifrågavarande landsdels- eller minoritetsspråk (samiska)

För information om detta hänvisas till föregående rapport.

Artikel 12.1.f – Deltagande av talare av landsdels- eller minoritetsspråk (samiska, finska, meänkieli)

För information om detta hänvisas till föregående rapport.

Artikel 12.1.g – Arkiv (samiska, finska, meänkieli)

363. Expertkommittén anser att åtagandet fullgörs delvis för närvarande och rekommenderar de svenska myndigheterna att vidta åtgärder för att säkerställa en adekvat framtida finansieringsnivå för Sverigefinländarnas arkiv.

Fram till och med verksamhetsåret 2013 fick Sverigefinländarnas arkiv ekonomiskt stöd från den svenska staten genom Riksarkivets nämnd för enskilda arkiv. Bidraget till Sverigefinländarnas arkiv har under de senaste fem åren utvecklats från 250 000 kr (2009) till 270 000 kr (2013).

Riksarkivets nämnd för enskilda arkiv upphörde vid årsskiftet 2012/13. Nämndens uppgifter avseende bidragsgivning för arkivverksamhet har övertagits av Riksarkivet. Riksarkivet beslutar under 2013 om bidrag till dessa institutioner för verksamhetsår 2014 efter samråd med det nybildade Samarbetsrådet för enskilda arkiv vid Riksarkivet. Den nya modellen berör inte bidragsgivningen för institutioner/organisationer som Sverigefinländarnas arkiv. Det finns inget som talar för att Sverigefinländarnas arkiv skulle gå miste om sitt bidrag från staten för verksamhetsåret 2014. Institutionens ansökan till Riksarkivet kommer att bedömas på samma grunder som tidigare, det vill säga verksamhetens syfte och professionella kvalitet.

467. Expertkommittén har dock inte fått någon ytterligare information om det centrum för meänkieli som skulle inrättas och uppmanar de svenska myndigheterna att i nästa periodiska rapport tillhandahålla sådan information.

ISOF har från STR-T fått information om att organisationen önskar sig ett sådant centrum.

Se även svar under punkten 367.

Artikel 12.1.h – Språkvård (finska, samiska)

Institutet för språk och folkminnets (ISOF) arbete med att följa upp tillämpningen av språklagen har bl.a. inneburit utveckling av språkvården för de nationella minoritetsspråken. Arbetet med rådgivning för både forskare och allmänhet är omfattande och rådgivningen i språkfrågor har ökat liksom antalet besökare till institutets arkiv med samlingar.

Vad gäller finskan så har ISOF sammanställt ordlistor, dokumenterat finskan i Sverige, följt hur finskans ställning i Sverige förändras, gett ut språkvårdstidskriften Kieliviesti med texter på finska och meänkieli och publicerat information på webbplatsen. Därutöver har

ISOF anordnat seminarier, föreläsningar och språkvårdsdagar samt utvecklat ett språktest på finska avsett framför allt för arbetsgivare och anställda i det finska förvaltningsområdet. Vad det gäller samiskan så har insatser gjorts bl.a. för kunskapsöverföring mellan generationer och bevarandet av traditionella kunskaper bland samiska barn och vuxna, bearbetning av samiska ortnamn samt s.k. språkbud som är en metod för språkinlärning där ett andraspråk eller främmande språk används i elevens omgivning avsiktligt.

Sametingets övergripande mål med språkarbetet är att Sametinget ska bidra till utvecklingen av de samiska språkens användning och ställning i samhället, framförallt i det traditionella samiska området. Sametinget har därutöver fastställt egna mål för språkarbetet.

Sametingets språkarbete är organiserat i två funktioner: en språkavdelning för rådgivning och expertkunskap samt handläggning av bidrag till korttidsstudier i samiska. Samiskt språkcentrum ansvarar för utåtriktade aktiviteter och för att revitalisera samiskan.

Artikel 12.2 – Kulturella aktiviteter utanför förvaltningsområdena (samiska, finska, meänkieli)

För information om detta hänvisas till föregående rapport.

Artikel 13 – Ekonomiska och sociala förhållanden

För information om detta hänvisas till föregående rapport.

Artikel 14 – Utbyte över gränserna

Urfolket samerna lever i Sverige, Norge, Finland och Ryssland. Samarbetet mellan främst Sverige, Norge och Finland är välutvecklat och sker inom en rad olika områden som rör samerna.

Förhandlingarna om en nordisk samekonvention, som har till syfte att stärka samers rättigheter och harmonisera lagstiftningen gällande samer i de tre nordiska länderna, påbörjades under 2011 och ambitionen är att slutföra förhandlingarna inom fem år.

Se även svar under artikel 7.1.i.

BILAGOR

Bilaga 1 Ratificerade artiklar

Sverige har ratificerat följande artiklar i del III i den Europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk för respektive språk.

Samiska	Finska	Meänkieli	
8.1.a.iii)	8.1.a.iii)	8.1.a.iii)	<i>utbildning</i>
8.1.b.iv)	8.1.b.iv)	8.1.b.iv)	
8.1.c.iv)	8.1.c.iv)	8.1.c.iv)	
8.1.d.iv)	8.1.d.iv)	8.1.d.iv)	
8.1.e.iii)	8.1.e.iii)	8.1.e.iii)	
8.1.f.iii)	8.1.f.iii)	8.1.f.iii)	
8.1.g	8.1.g	8.1.g	
8.1.h	8.1.h	8.1.h	
8.1.i	8.1.i	8.1.i	
8.2	8.2	8.2	
9.1.a.ii)	9.1.a.ii)	9.1.a.ii)	<i>rättsväsendet</i>
9.1a.iii)	9.1.a.iii)	9.1.a.iii)	
9.1.a.iv)	9.1.a.iv)	9.1.a.iv)	
9.1.b.ii)	9.1.b.ii)	9.1.b.ii)	
9.1.b.iii)	9.1.b.iii)	9.1.b.iii)	
9.1.c.ii)	9.1.c.ii)	9.1.c.ii)	
9.1.c.iii)	9.1.c.iii)	9.1.c.iii)	
9.1.d	9.1.d	9.1.d	
9.2	9.2	9.2	
9.3	9.3	9.3	
10.1.a.iii)	10.1.a.iii)	10.1.a.iii)	<i>förvaltningsmyndigheter och samhällsservice</i>
10.1.a.v	10.1.a.v)	10.1.a.v)	
10.1.c	10.1.c	10.1.c	
10.2.b	10.2.b	10.2.b	
10.2.c	10.2.c	10.2.c	
10.2.d	10.2.d	10.2.d	
10.2.g	10.2.g	10.2.g	
10.4.a	10.4.a	10.4.a	
10.5	10.5	10.5	
11.1.a.iii)	11.1.a.iii)	1.1.a.iii)	<i>massmedia</i>
	11.1.c.i)		
11.1.d	11.1.d	11.1.d	
11.1.e.i)	11.1.e.i)	11.1.e.i)	
11.1.f.ii)	11.1.f.ii)	11.1.f.ii)	
11.2	11.2	11.2	
12.1.a	12.1.a	12.1.a	<i>kulturell verksamhet och kulturella inrättningar</i>
12.1.b	12.1.b	12.1.b	
12.1.c	12.1.c		
12.1.d	12.1.d	12.1.d	

12.1.e			
12.1.f	12.1.f	12.1.f	
12.1.g	12.1.g	12.1.g	
12.1.h	12.1.h		
12.2	12.2	12.2	
13.1.a	13.1.a	13.1.a	<i>ekonomiska och sociala förhållanden</i>
14.a	14.a	14.a	<i>utbyte över gränserna</i>
14.b	14.b	14.b	

Bilaga 2 Författningsbilaga

Regeringsformen

1 kap. Statsskicketts grunder

2 § 6 mom.

Samiska folkets och etniska, språkliga och religiösa minoriteters möjligheter att behålla och utveckla ett eget kultur- och samfundsliv ska främjas. Lag (2010:1408).

Lag (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk

Allmänna bestämmelser

1 §

Denna lag innehåller bestämmelser om nationella minoriteter, nationella minoritetsspråk, förvaltningsområden och rätten att använda minoritetsspråk hos förvaltningsmyndigheter och domstolar samt bestämmelser om vissa skyldigheter inom förskola, sådan pedagogisk verksamhet som avses i 25 kap. skollagen (2010:800) som kompletterar eller erbjuds i stället för förskola och äldreomsorg. Lagen innehåller också bestämmelser om uppföljning av tillämpningen av lagen. Lag (2010:865).

2 § Nationella minoriteter är judar, romer, samer, sverigefinnar och tornedalingar i enlighet med Sveriges åtaganden enligt Europarådets ramkonvention om skydd för nationella minoriteter (SÖ 2000:2) och den europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk (SÖ 2000:3).

I språklagen (2009:600) anges att de nationella minoritetsspråken är finska, jiddisch, meänkieli, romani chib och samiska.

3 § Förvaltningsmyndigheter ska när det behövs på lämpligt sätt informera de nationella minoriteterna om deras rättigheter enligt denna lag.

4 § I språklagen (2009:600) anges att det allmänna har ett särskilt ansvar för att skydda och främja de nationella minoritetsspråken.

Det allmänna ska även i övrigt främja de nationella minoriteternas möjligheter att behålla och utveckla sin kultur i Sverige. Barns utveckling av en kulturell identitet och användning av det egna minoritetsspråket ska främjas särskilt.

5 § Förvaltningsmyndigheter ska ge de nationella minoriteterna möjlighet till inflytande i frågor som berör dem och så långt det är möjligt samråda med representanter för minoriteterna i sådana frågor.

Förvaltningsområden

6 § Med förvaltningsområdet för finska avses kommunerna Botkyrka, Eskilstuna, Gällivare, Hallstahammar, Haninge, Haparanda, Huddinge, Håbo, Kiruna, Köping, Pajala, Sigtuna, Solna, Stockholm, Södertälje, Tierp, Upplands Väsby, Upplands-Bro, Uppsala, Älvkarleby, Österåker, Östhammar och Övertorneå.

Med förvaltningsområdet för meänkieli avses kommunerna Gällivare, Haparanda, Kiruna, Pajala och Övertorneå.

Med förvaltningsområdet för samiska avses kommunerna Arjeplog, Arvidsjaur, Berg, Gällivare, Härjedalen, Jokkmokk, Kiruna, Lycksele, Malå, Sorsele, Storuman, Strömsund, Umeå, Vilhelmina, Åre, Älvdalen och Östersund.

7 § Andra kommuner än de som anges i 6 § kan efter anmälan få ingå i förvaltningsområdet för finska, meänkieli eller samiska. Beslut att en kommun ska få ingå i ett förvaltningsområde fattas av regeringen. Regeringen får meddela föreskrifter om sådan frivillig anslutning till ett förvaltningsområde.

Rätten att använda finska, meänkieli och samiska hos myndigheter

8 § Enskilda har rätt att använda finska, meänkieli respektive samiska vid sina muntliga och skriftliga kontakter med en förvaltningsmyndighet vars geografiska verksamhetsområde helt eller delvis sammanfaller med minoritetsspråkets förvaltningsområde. Detta gäller i ärenden i vilka den enskilde är part eller ställföreträdare för part, om ärendet har anknytning till förvaltningsområdet.

Om den enskilde använder finska, meänkieli eller samiska i ett sådant ärende, är myndigheten skyldig att ge muntligt svar på samma språk. Enskilda som saknar juridiskt biträde har dessutom rätt att på begäran få en skriftlig översättning av beslut och beslutsmotivering i ärendet på finska, meänkieli respektive samiska.

Myndigheten ska även i övrigt sträva efter att bemöta de enskilda på dessa språk.

9 § Utanför ett förvaltningsområde har enskilda rätt att använda finska, meänkieli respektive samiska vid muntliga och skriftliga kontakter i förvaltningsmyndigheters ärenden i vilka den enskilde är part eller

ställföreträdare för part, om ärendet kan handläggas av personal som behärskar minoritetsspråket.

10 § Enskilda har alltid rätt att använda finska och samiska vid sina skriftliga kontakter med Riksdagens ombudsmän. Detsamma gäller vid enskildas skriftliga kontakter med Justitiekanslern, Försäkringskassan, Skatteverket och Diskrimineringsombudsmannen i ärenden i vilka den enskilde är art eller ställföreträdare för part.

11 § Förvaltningsmyndigheter ska verka för att det finns tillgång till personal med kunskaper i finska, meänkieli respektive samiska där detta behövs i enskildas kontakter med myndigheten.

12 § Förvaltningsmyndigheter får bestämma särskilda tider och särskild plats för att ta emot besök av enskilda som talar finska, meänkieli respektive samiska, samt ha särskilda telefontider.

Rätten att använda finska, meänkieli och samiska hos domstolar

13 §

Den som är part eller ställföreträdare för part i ett mål eller ett ärende hos en förvaltningsrätt, tingsrätt, mark- och miljödomstol eller sjörättsdomstol med en domkrets som helt eller delvis sammanfaller med kommunerna Gällivare, Haparanda, Kiruna, Pajala och Övertorneå har rätt att använda finska eller meänkieli under målets eller ärendets handläggning, om målet eller ärendet har anknytning till någon av dessa kommuner. Detsamma gäller samiska hos en sådan domstol med en domkrets som helt eller delvis sammanfaller med kommunerna Arjeplog, Gällivare, Jokkmokk eller Kiruna, om målet eller ärendet har anknytning till någon av dessa kommuner.

Rätten att använda finska, meänkieli respektive samiska omfattar också de domstolar dit en dom eller ett beslut i ett mål eller ärende som avses i första stycket överklagas. Lag (2010:943).

14 § Rätten att använda finska, meänkieli eller samiska i mål eller ärenden hos domstolar enligt 13 § omfattar rätt att ge in handlingar och skriftlig bevisning på detta språk, rätt att få de handlingar som hör till målet eller ärendet muntligen översätta till detta språk och rätt att vid muntlig förhandling inför domstolen tala detta språk. Domstolen ska översätta handlingar och skriftlig bevisning till svenska, om det inte är uppenbart onödigt.

Även i övrigt ska domstolen sträva efter att använda minoritetsspråket i sina kontakter med parten eller dennes ställföreträdare.

I alla mål och ärenden som omfattas av rätten att använda finska, meänkieli eller samiska hos domstolar enligt 13 § har en part eller ställföreträdare för part som saknar juridiskt biträde rätt att på begäran få domslut och domskäl eller beslut och beslutsmotivering skriftligen översatta till detta språk.

15 § Den som vill använda finska, meänkieli eller samiska under ett måls eller ett ärendes handläggning i domstol enligt 13 § ska begära detta i samband med att målet eller ärendet inleds eller första gången parten ska yttra sig i målet eller ärendet.

En begäran om att få en översättning enligt 14 § tredje stycket ska framställas inom en vecka från det att domen eller beslutet meddelats, om en sådan begäran inte har framställts tidigare under handläggningen av målet eller ärendet.

Om en begäran om att använda minoritetsspråk eller om att få en översättning framställs senare än vad som anges i första och andra styckena får den avslås. En sådan begäran får även avslås om det är uppenbart att den har ett otillbörligt syfte.

16 § Om en part eller ställföreträdare för part har rätt att använda finska, meänkieli eller samiska i rättegång, ska tolk anlitas i enlighet med bestämmelserna i 5 kap. 6-8 §§ och 33 kap. 9 § rättegångsbalken och 50-52 §§ förvaltningsprocesslagen (1971:291).

Finska, meänkieli och samiska i förskola, viss annan pedagogisk verksamhet och äldreomsorg

17 §

När en kommun i ett förvaltningsområde erbjuder plats i förskola eller sådan pedagogisk verksamhet som avses i 25 kap. skollagen (2010:800) som kompletterar eller erbjuds i stället för förskola, ska kommunen erbjuda barn vars vårdnadshavare begär det plats i sådan verksamhet där hela eller delar av verksamheten bedrivs på finska, meänkieli respektive samiska. Lag (2010:865).

18 § En kommun i ett förvaltningsområde ska erbjuda den som begär det möjlighet att få hela eller delar av den service och omvårdnad som erbjuds inom ramen för äldreomsorgen av personal som behärskar finska, meänkieli respektive samiska. Detsamma gäller kommuner utanför ett förvaltningsområde, om kommunen har tillgång till personal som är kunnig i språket.

Undantag

19 § Om det finns särskilda skäl får regeringen meddela föreskrifter om att en viss myndighet som lyder under regeringen ska undantas från tillämpningen av 8 §. Motsvarande gäller efter regeringens bemyndigande för landsting och kommun i fråga om kommunala myndigheter.

Uppföljning m.m.

20 § Förvaltningsmyndigheters tillämpning av denna lag ska följas upp. Regeringen meddelar föreskrifter om vilken eller vilka myndigheter som ska ansvara för uppföljningen. Detta uppföljningsansvar innebär ingen inskränkning i det tillsynsansvar som vilar på andra myndigheter.

21 § En myndighet med uppföljningsansvar ska dessutom genom rådgivning, information och liknande verksamhet bistå andra förvaltningsmyndigheter vid tillämpningen av lagen.

Språklag (2009:600)

Lagens innehåll och syfte

1 § I denna lag finns bestämmelser om svenska språket, de nationella minoritetsspråken och det svenska teckenspråket. Lagen innehåller även bestämmelser om det allmännas ansvar för att den enskilde ges tillgång till språk samt om språkanvändning i offentlig verksamhet och i internationella sammanhang.

2 § Syftet med lagen är att ange svenskans och andra språks ställning och användning i det svenska samhället. Lagen syftar också till att värna svenskan och den språkliga mångfalden i Sverige samt den enskildes tillgång till språk.

3 § Om en annan lag eller en förordning innehåller någon bestämmelse som avviker från denna lag, gäller den bestämmelsen.

Svenska språket

4 § Svenska är huvudspråk i Sverige.

5 § Som huvudspråk är svenskan samhällets gemensamma språk, som alla som är bosatta i Sverige ska ha tillgång till och som ska kunna användas inom alla samhällsområden.

6 § Det allmänna har ett särskilt ansvar för att svenskan används och utvecklas.

De nationella minoritetsspråken

7 § De nationella minoritetsspråken är finska, jiddisch, meänkieli, romani chib och samiska.

8 § Det allmänna har ett särskilt ansvar för att skydda och främja de nationella minoritetsspråken.

Det svenska teckenspråket

9 § Det allmänna har ett särskilt ansvar för att skydda och främja det svenska teckenspråket.

Språkanvändningen i offentlig verksamhet

10 § Språket i domstolar, förvaltningsmyndigheter och andra organ som fullgör uppgifter i offentlig verksamhet är svenska.

I annan lag finns särskilda bestämmelser om rätt att använda nationella minoritetsspråk och annat nordiskt språk.

När det gäller skyldigheten för domstolar och förvaltningsmyndigheter att anlita tolk och att översätta handlingar finns det särskilda bestämmelser.

11 § Språket i offentlig verksamhet ska vara vårdat, enkelt och begripligt.

12 § Myndigheter har ett särskilt ansvar för att svensk terminologi inom deras olika fackområden finns tillgänglig, används och utvecklas.

Svenskan i internationella sammanhang

13 § Svenska är Sveriges officiella språk i internationella sammanhang.

Svenskans ställning som officiellt språk i Europeiska unionen ska värnas.

Den enskildes tillgång till språk

14 § Var och en som är bosatt i Sverige ska ges möjlighet att lära sig, utveckla och använda svenska. Därutöver ska

1. den som tillhör en nationell minoritet ges möjlighet att lära sig, utveckla och använda minoritetsspråket, och
2. den som är döv eller hörselskadad och den som av andra skäl har behov av teckenspråk ges möjlighet att lära sig, utveckla och använda det svenska teckenspråket.

Den som har ett annat modersmål än de språk som anges i första stycket ska ges möjlighet att utveckla och använda sitt modersmål.

15 § Det allmänna ansvarar för att den enskilde ges tillgång till språk enligt 14 §.

Diskrimineringslag (2008:567)

1 kap. Inledande bestämmelser

Lagens ändamål

1 § Denna lag har till ändamål att motverka diskriminering och på andra sätt främja lika rättigheter och möjligheter oavsett kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionshinder, sexuell läggning eller ålder.

Lagens innehåll

2 § Lagens första kapitel innehåller definitioner och andra inledande bestämmelser. I andra kapitlet finns bestämmelser om förbud mot diskriminering och repressalier. I tredje kapitlet finns bestämmelser om aktiva åtgärder. I fjärde kapitlet finns bestämmelser om tillsyn. I femte kapitlet finns bestämmelser om ersättning och ogiltighet. I sjätte kapitlet finns bestämmelser om rättegången.

Lagen är tvingande

3 § Ett avtal som inskränker någons rättigheter eller skyldigheter enligt denna lag är utan verkan i den delen.

Diskriminering

4 § I denna lag avses med diskriminering

1. direkt diskriminering: att någon missgynnas genom att behandlas sämre än någon annan behandlas, har behandlats eller skulle ha behandlats i en jämförbar situation, om missgynnandet har samband med kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionshinder, sexuell läggning eller ålder,
2. indirekt diskriminering: att någon missgynnas genom tillämpning av en bestämmelse, ett kriterium eller ett förfaringsätt som framstår som neutralt men som kan komma att särskilt missgynna personer med visst kön, viss könsöverskridande identitet eller uttryck, viss etnisk tillhörighet, viss religion eller annan trosuppfattning, visst funktionshinder, viss sexuell läggning eller viss ålder, såvida

inte bestämmelsen, kriteriet eller förfaringssättet har ett berättigat syfte och de medel som används är lämpliga och nödvändiga för att uppnå syftet,

3. trakasserier: ett uppträdande som kränker någons värdighet och som har samband med någon av diskrimineringsgrunderna kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionshinder, sexuell läggning eller ålder,

4. sexuella trakasserier: ett uppträdande av sexuell natur som kränker någons värdighet,

5. instruktioner att diskriminera: order eller instruktioner att diskriminera någon på ett sätt som avses i 1-4 och som lämnas åt någon som står i lydads- eller beroendeförhållande till den som lämnar ordern eller instruktionen eller som gentemot denna åtagit sig att fullgöra ett uppdrag.

Kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, funktionshinder, sexuell läggning och ålder

5 § I denna lag avses med

1. kön: att någon är kvinna eller man,

2. könsöverskridande identitet eller uttryck: att någon inte identifierar sig som kvinna eller man eller genom sin klädsel eller på annat sätt ger uttryck för att tillhöra ett annat kön,

3. etnisk tillhörighet: nationellt eller etniskt ursprung, hudfärg eller annat liknande förhållande,

4. funktionshinder: varaktiga fysiska, psykiska eller begåvningsmässiga begränsningar av en persons funktionsförmåga som till följd av en skada eller en sjukdom fanns vid födelsen, har uppstått därefter eller kan förväntas uppstå,

5. sexuell läggning: homosexuell, bisexuell eller heterosexuell läggning, och

6. ålder: uppnådd levnadslängd.

Även den som avser att ändra eller har ändrat sin könstillhörighet omfattas av diskrimineringsgrunden kön.

2 kap. Förbud mot diskriminering och repressalier

Arbetslivet

Diskrimineringsförbud

1 § En arbetsgivare får inte diskriminera den som hos arbetsgivaren

1. är arbetstagare,
2. gör en förfrågan om eller söker arbete,
3. söker eller fullgör praktik, eller
4. står till förfogande för att utföra eller utför arbete som inhyrd eller inlånad arbetskraft.

Diskrimineringsförbudet gäller även i det fall arbetsgivaren genom skäliga stöd- och anpassningsåtgärder kan se till att en arbetstagare, en arbetssökande eller en yrkespraktikant med ett funktionshinder kommer i en jämförbar situation med personer utan sådant funktionshinder.

Den som i arbetsgivarens ställe har rätt att besluta i frågor som rör någon som avses i första stycket ska likställas med arbetsgivaren.

2 § Förbudet i 1 § hindrar inte

1. särbehandling som föranleds av en egenskap som har samband med någon av diskrimineringsgrunderna om, vid beslut om anställning, befordran eller utbildning för befordran, egenskapen på grund av arbetets natur eller det sammanhang där arbetet utförs utgör ett verkligt och avgörande yrkeskrav som har ett berättigat syfte och kravet är lämpligt och nödvändigt för att uppnå syftet,
2. åtgärder som är ett led i strävanden att främja jämställdhet mellan kvinnor och män och som avser annat än löne- eller andra anställningsvillkor,
3. tillämpning av åldersgränser för rätt till pensions-, efterlevande- eller invaliditetsförmåner i individuella avtal eller kollektivavtal, eller
4. särbehandling på grund av ålder, om den har ett berättigat syfte och de medel som används är lämpliga och nödvändiga för

att uppnå syftet.

Skyldighet att utreda och vidta åtgärder mot trakasserier

3 § Om en arbetsgivare får kännedom om att en arbetstagare anser sig i samband med arbetet ha blivit utsatt för trakasserier eller sexuella trakasserier av någon som utför arbete eller fullgör praktik hos arbetsgivaren, är arbetsgivaren skyldig att utreda omständigheterna kring de uppgivna trakasserierna och i förekommande fall vidta de åtgärder som skäligen kan krävas för att förhindra trakasserier i framtiden.

Skyldigheten gäller också i förhållande till den som fullgör praktik eller utför arbete som inhyrd eller inlånad arbetskraft.

Uppgift om meriter

4 § Om en arbetssökande inte har anställts eller tagits ut till anställningsintervju, eller om en arbetstagare inte har befordrats eller tagits ut till utbildning för befordran, ska sökanden på begäran få en skriftlig uppgift av arbetsgivaren om vilken utbildning, yrkeserfarenhet och andra meriter den hade som togs ut till anställningsintervjun eller som fick arbetet eller utbildningsplatsen.

Utbildning

Diskrimineringsförbud

5 § Den som bedriver verksamhet som avses i skollagen (2010:800) eller annan utbildningsverksamhet (utbildningsanordnare) får inte diskriminera något barn eller någon elev, student eller studerande som deltar i eller söker till verksamheten. Anställda och uppdragstagare i verksamheten ska likställas med utbildningsanordnaren när de handlar inom ramen för anställningen eller uppdraget.

Diskrimineringsförbudet gäller även i det fall en utbildningsanordnare genom skäliga åtgärder i fråga om lokalernas tillgänglighet och användbarhet kan se till att en person med funktionshinder, som söker eller har antagits till utbildning enligt högskolelagen (1992:1434) eller till utbildning som kan leda fram till en examen enligt lagen (1993:792) om tillstånd att utfärda vissa examina, kommer i en jämförbar situation med personer utan sådant

funktionshinder. Lag (2010:861).

6 § Förbudet i 5 § hindrar inte

1. åtgärder som är ett led i strävanden att främja jämställdhet mellan kvinnor och män vid tillträde till annan utbildning än sådan som avses i skollagen (2010:800),
2. tillämpning av bestämmelser som tar hänsyn till ålder i fråga om utbildning i förskolan, förskoleklassen, grundskolan, grundsärskolan, sameskolan, specialskolan eller fritidshemmet, eller sådan pedagogisk verksamhet som avses i 25 kap. skollagen, eller
3. särbehandling på grund av ålder, om den har ett berättigat syfte och de medel som används är lämpliga och nödvändiga för att uppnå syftet.

Förbudet hindrar inte heller att en folkhögskola eller ett studieförbund vidtar åtgärder som är ett led i strävanden att främja lika rättigheter och möjligheter oavsett etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning. Lag (2010:861).

Skyldighet att utreda och vidta åtgärder mot trakasserier

7 § Om en utbildningsanordnare får kännedom om att ett barn eller en elev, student eller studerande som deltar i eller söker till utbildningsanordnarens verksamhet anser sig i samband med verksamheten ha blivit utsatt för trakasserier eller sexuella trakasserier, är utbildningsanordnaren skyldig att utreda omständigheterna kring de uppgivna trakasserierna och i förekommande fall vidta de åtgärder som skäligen kan krävas för att förhindra trakasserier i framtiden.

Uppgift om meriter

8 § Om en sökande har nekats tillträde till en utbildning, eller inte tagits ut till prov eller intervju om sådant förfarande tillämpas vid antagningen, ska sökanden på begäran få en skriftlig uppgift av utbildningsanordnaren om vilken utbildning eller andra meriter den hade som blev antagen till utbildningen eller togs ut till provet eller intervjun.

Arbetsmarknadspolitisk verksamhet och arbetsförmedling utan offentligt uppdrag

9 § Diskriminering av arbetssökande eller arbetstagare är förbjuden i fråga om arbetsmarknadspolitisk verksamhet och arbetsförmedling utan offentligt uppdrag.

Förbudet hindrar dock inte

1. åtgärder som är ett led i strävanden att främja jämställdhet mellan kvinnor och män eller lika rättigheter och möjligheter oavsett etnisk tillhörighet, eller
2. särbehandling på grund av ålder, om den har ett berättigat syfte och de medel som används är lämpliga och nödvändiga för att uppnå syftet.

Start eller bedrivande av näringsverksamhet samt yrkesbehörighet

10 § Diskriminering är förbjuden i fråga om

1. ekonomiskt stöd, tillstånd, registrering eller liknande som behövs eller kan ha betydelse för att någon ska kunna starta eller bedriva näringsverksamhet, och
2. behörighet, legitimation, auktorisation, registrering, godkännande eller liknande som behövs eller kan ha betydelse för att någon ska kunna utöva ett visst yrke.

Förbuden hindrar inte särbehandling på grund av ålder, om den har ett berättigat syfte och de medel som används är lämpliga och nödvändiga för att uppnå syftet.

Förbudet i första stycket 1 hindrar inte heller åtgärder i fråga om stöd som är ett led i strävanden att främja jämställdhet mellan kvinnor och män eller lika rättigheter och möjligheter oavsett etnisk tillhörighet.

Medlemskap i vissa organisationer

11 § Diskriminering är förbjuden i fråga om

1. medlemskap eller medverkan i en arbetstagarorganisation, arbetsgivarorganisation eller yrkesorganisation, och
2. förmåner som en sådan organisation tillhandahåller sina medlemmar.

Förbudet hindrar inte att en organisation tillhandahåller

medlemmar av ena könet förmåner som är ett led i strävanden att främja jämställdhet mellan kvinnor och män.

Varor, tjänster och bostäder m.m.

12 § Diskriminering är förbjuden för den som

1. utanför privat- och familjelivet tillhandahåller varor, tjänster eller bostäder till allmänheten, eller

2. anordnar en allmän sammankomst eller en offentlig tillställning.

Den som i förhållande till allmänheten företräder den som avses i första stycket ska likställas med denne. Lag (2012:483).

12 a § Förbudet mot diskriminering i 12 § som har samband med kön hindrar inte att kvinnor och män behandlas olika i fråga om tjänster eller bostäder, om det har ett berättigat syfte och de medel som används är lämpliga och nödvändiga för att uppnå syftet.

För försäkringstjänster gäller dock att enskilda personers försäkringspremier eller försäkringsersättningar inte får skilja sig åt mellan kvinnor och män utifrån beräkningar baserade på kön. Trots detta får, om villkoren i första stycket är uppfyllda, en persons könstillhörighet påverka bedömningen av andra faktorer som beräkningar av försäkringspremier baseras på. Lag (2012:673).

12 b § Förbudet mot diskriminering i 12 § som har samband med ålder

1. hindrar inte tillämpning av bestämmelser i lag som föreskriver viss ålder,

2. gäller inte tillhandahållande av försäkringstjänster,

3. hindrar inte tillämpning av nedre åldersgränser för tillträde till serveringsställen för yrkesmässigt bedriven servering av spritdrycker, vin, starköl och andra jästa alkoholdrycker för vilka näringsidkaren har serveringstillstånd, och

4. hindrar inte heller annan särbehandling på grund av ålder om särbehandlingen har ett berättigat syfte och de medel som används är lämpliga och nödvändiga för att uppnå syftet.

Lag (2012:673).

Hälso- och sjukvården samt socialtjänsten m.m.

13 § Diskriminering är förbjuden i fråga om

1. hälso- och sjukvård och annan medicinsk verksamhet,
2. verksamhet inom socialtjänsten, och
3. stöd i form av färdtjänst och riksfärdtjänst och bostadsanpassningsbidrag. Lag (2012:673).

13 a § Förbudet mot diskriminering i 13 § 1 och 2 som har samband med kön hindrar inte att kvinnor och män behandlas olika, om det har ett berättigat syfte och de medel som används är lämpliga och nödvändiga för att uppnå syftet. Lag (2012:673).

13 b § Förbudet mot diskriminering i 13 § som har samband med ålder hindrar inte

1. tillämpning av bestämmelser i lag som föreskriver viss ålder, eller
2. annan särbehandling på grund av ålder om särbehandlingen har ett berättigat syfte och de medel som används är lämpliga och nödvändiga för att uppnå syftet. Lag (2012:673).

Socialförsäkringssystemet, arbetslöshetsförsäkringen och studiestöd

14 § Diskriminering är förbjuden i fråga om

1. socialförsäkringen och anslutande bidragssystem,
2. arbetslöshetsförsäkringen, och
3. statligt studiestöd. Lag (2012:673).

14 a § Förbudet mot diskriminering i 14 § 1 som har samband med kön hindrar inte tillämpning av bestämmelser i lag om änkepension, hustrutillägg eller utbetalning av barnbidrag. Lag (2012:673).

14 b § Förbudet mot diskriminering i 14 § som har samband med

ålder hindrar inte

1. tillämpning av bestämmelser i lag som föreskriver viss ålder, eller
2. annan särbehandling på grund av ålder om särbehandlingen har ett berättigat syfte och de medel som används är lämpliga och nödvändiga för att uppnå syftet. Lag (2012:673).

Värnplikt och civilplikt

Värnplikt och civilplikt samt annan motsvarande militär utbildning inom Försvarmakten

15 § Diskriminering är förbjuden

1. vid mönstring eller annan utredning om personliga förhållanden enligt lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt samt vid inskrivning för och under fullgörande av värnplikt eller civilplikt, samt
2. vid antagningsprövning till samt under fullgörande av annan motsvarande militär utbildning inom Försvarmakten.

Förbudet gäller dock inte diskriminering som har samband med ålder.

Förbudet hindrar inte heller tillämpning av bestämmelser om att en totalförsvarspliktig inte ska kallas till mönstring eller inkallas till värnplikt eller civilplikt om han eller hon hänvisar till sin anslutning till visst religiöst samfund. Lag (2010:464).

Skyldighet att utreda och vidta åtgärder mot trakasserier

16 § Om en myndighet eller en organisation som omfattas av förbudet i 15 § får kännedom om att en person som söker till eller deltar i utbildning eller annan verksamhet som anges i bestämmelsen anser sig i samband därmed ha blivit utsatt för trakasserier eller sexuella trakasserier, är myndigheten eller organisationen skyldig att utreda omständigheterna kring de uppgivna trakasserier och i förekommande fall vidta de åtgärder som skäligen kan krävas för att förhindra trakasserier i framtiden.

Första stycket gäller dock inte trakasserier som har samband med ålder. Lag (2010:464).

Offentlig anställning

17 § Diskriminering är förbjuden även i andra fall än som avses i 5 eller 9–15 §§ när den som helt eller delvis omfattas av lagen (1994:260) om offentlig anställning

1. bistår allmänheten med upplysningar, vägledning, råd eller annan sådan hjälp, eller
2. på annat sätt i anställningen har kontakter med allmänheten. Lag (2012:673).

Förbud mot repressalier

18 § En arbetsgivare får inte utsätta en arbetstagare för repressalier på grund av att arbetstagaren

1. anmält eller påtalat att arbetsgivaren handlat i strid med lagen,
2. medverkat i en utredning enligt lagen, eller
3. avvisat eller fogat sig i arbetsgivarens trakasserier eller sexuella trakasserier.

Förbudet gäller också i förhållande till den som hos arbetsgivaren

1. gör en förfrågan om eller söker arbete,
2. söker eller fullgör praktik, eller
3. står till förfogande för att utföra eller utför arbete som inhyrd eller inlånad arbetskraft.

Den som i arbetsgivarens ställe har rätt att besluta i frågor som rör någon som avses i första eller andra stycket ska likställas med arbetsgivaren.

19 § Den som påstås ha handlat i strid med bestämmelserna i 2 kap. 5, 7, 9, 10, 11, 12, 12 a, 13, 14, 15, 16 eller 17 § eller 3 kap. 15 eller 16 §, får inte utsätta en enskild person för repressalier på grund av att han eller hon

1. anmält eller påtalat ett sådant handlande,

2. medverkat i en utredning enligt lagen, eller
3. avvisat eller fogat sig i trakasserier eller sexuella trakasserier från den som påstås ha diskriminerat. Lag (2012:483).

3 kap. Aktiva åtgärder

Arbetslivet

Samverkan mellan arbetsgivare och arbetstagare

1 § Arbetsgivare och arbetstagare ska samverka om aktiva åtgärder för att uppnå lika rättigheter och möjligheter i arbetslivet oavsett kön, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, och särskilt motverka diskriminering i arbetslivet på sådana grunder.

2 § Arbetsgivare och arbetstagare ska särskilt verka för att utjämna och förhindra skillnader i löner och andra anställningsvillkor mellan kvinnor och män som utför arbete som är att betrakta som lika eller likvärdigt. De ska också främja lika möjligheter till löneutveckling för kvinnor och män.

Ett arbete är att betrakta som likvärdigt med ett annat arbete om det utifrån en sammantagen bedömning av de krav arbetet ställer samt dess natur kan anses ha lika värde som det andra arbetet. Bedömningen av de krav arbetet ställer ska göras med beaktande av kriterier som kunskap och färdigheter, ansvar och ansträngning. Vid bedömningen av arbetets natur ska särskilt arbetsförhållandena beaktas.

Målinriktat arbete

3 § Arbetsgivaren ska inom ramen för sin verksamhet bedriva ett målinriktat arbete för att aktivt främja lika rättigheter och möjligheter i arbetslivet oavsett kön, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning.

Närmare föreskrifter om arbetsgivarens skyldigheter finns i 4-13 §§.

Arbetsförhållanden

4 § Arbetsgivaren ska genomföra sådana åtgärder som med hänsyn till arbetsgivarens resurser och omständigheterna i övrigt kan krävas för att arbetsförhållandena ska lämpa sig för alla

arbetstagare oavsett kön, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning.

5 § Arbetsgivaren ska underlätta för både kvinnliga och manliga arbetstagare att förena förvärvsarbete och föräldraskap.

6 § Arbetsgivaren ska vidta åtgärder för att förebygga och förhindra att någon arbetstagare utsätts för trakasserier eller repressalier som har samband med kön, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning eller för sexuella trakasserier.

Rekrytering

7 § Arbetsgivaren ska verka för att personer oavsett kön, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning ges möjlighet att söka lediga anställningar.

8 § Arbetsgivaren ska genom utbildning, kompetensutveckling och andra lämpliga åtgärder främja en jämn fördelning mellan kvinnor och män i skilda typer av arbete och inom olika kategorier av arbetstagare.

9 § När det på en arbetsplats inte råder en i huvudsak jämn fördelning mellan kvinnor och män i en viss typ av arbete eller inom en viss kategori av arbetstagare, ska arbetsgivaren vid nyanställningar särskilt anstränga sig för att få sökande av det underrepresenterade könet. Arbetsgivaren ska försöka se till att andelen arbetstagare av det underrepresenterade könet efter hand ökar.

Första stycket ska dock inte tillämpas, om särskilda skäl talar emot sådana åtgärder eller åtgärderna rimligen inte kan krävas med hänsyn till arbetsgivarens resurser och omständigheterna i övrigt.

Lönefrågor

10 § I syfte att upptäcka, åtgärda och förhindra osakliga skillnader i lön och andra anställningsvillkor mellan kvinnor och män ska arbetsgivaren vart tredje år kartlägga och analysera

- bestämmelser och praxis om löner och andra anställningsvillkor som tillämpas hos arbetsgivaren, och
- löneskillnader mellan kvinnor och män som utför arbete som är

att betrakta som lika eller likvärdigt.

Arbetsgivaren ska bedöma om förekommande löneskillnader har direkt eller indirekt samband med kön. Bedömningen ska särskilt avse skillnader mellan

- kvinnor och män som utför arbete som är att betrakta som lika, och

- grupp med arbetstagare som utför arbete som är eller brukar anses vara kvinnodominerat och grupp med arbetstagare som utför arbete som är att betrakta som likvärdigt med sådant arbete men inte är eller brukar anses vara kvinnodominerat.

11 § Arbetsgivaren ska vart tredje år upprätta en handlingsplan för jämställda löner och där redovisa resultatet av kartläggningen och analysen enligt 10 §. I planen ska anges vilka lönejusteringar och andra åtgärder som behöver vidtas för att uppnå lika lön för arbete som är att betrakta som lika eller likvärdigt. Planen ska innehålla en kostnadsberäkning och en tidsplanering utifrån målsättningen att de lönejusteringar som behövs ska genomföras så snart som möjligt och senast inom tre år.

En redovisning och en utvärdering av hur de planerade åtgärderna genomförts ska tas in i efterföljande handlingsplan.

Skyldigheten att upprätta en handlingsplan för jämställda löner gäller inte arbetsgivare som vid det senaste kalenderårsskiftet sysselsatte färre än 25 arbetstagare.

12 § Arbetsgivaren ska förse en arbetstagarorganisation i förhållande till vilken arbetsgivaren är bunden av kollektivavtal med den information som behövs för att organisationen ska kunna samverka vid kartläggning, analys och upprättande av handlingsplan för jämställda löner.

Avser informationen uppgifter om lön eller andra förhållanden som berör en enskild arbetstagare gäller reglerna om tystnadsplikt och skadestånd i 21, 22 och 56 §§ lagen (1976:580) om medbestämmande i arbetslivet. I det allmänna verksamhet tillämpas i stället 10 kap. 11-14 §§ och 12 kap. 2 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400). Lag (2009:526).

Jämställdhetsplan

13 § Arbetsgivaren ska vart tredje år upprätta en plan för sitt jämställdhetsarbete. Planen ska innehålla en översikt över de åtgärder enligt 4-9 §§ som behövs på arbetsplatsen och en redogörelse för vilka av dessa åtgärder som arbetsgivaren avser att påbörja eller genomföra under de kommande åren.

Planen ska också innehålla en översiktlig redovisning av den handlingsplan för jämställda löner som arbetsgivaren ska göra enligt 11 §.

En redovisning av hur de planerade åtgärderna enligt första stycket har genomförts ska tas in i efterföljande plan.

Skyldigheten att upprätta en jämställdhetsplan gäller inte arbetsgivare som vid det senaste kalenderårsskiftet sysselsatte färre än 25 arbetstagare.

Utbildning

Målinriktat arbete

14 § En utbildningsanordnare som bedriver utbildning eller annan verksamhet enligt skollagen (2010:800), utbildning enligt högskolelagen (1992:1434) eller utbildning som kan leda fram till en examen enligt lagen (1993:792) om tillstånd att utfärda vissa examina ska inom ramen för denna verksamhet bedriva ett målinriktat arbete för att aktivt främja lika rättigheter och möjligheter för de barn, elever eller studenter som deltar i eller söker till verksamheten, oavsett kön, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionshinder eller sexuell läggning.

Närmare föreskrifter om utbildningsanordnarens skyldigheter finns i 15 och 16 §§. Lag (2010:861)

Att förebygga och förhindra trakasserier

15 § En utbildningsanordnare som avses i 14 § ska vidta åtgärder för att förebygga och förhindra att något barn eller någon elev eller student som deltar i eller söker till verksamheten utsätts för trakasserier som har samband med kön, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionshinder eller sexuell läggning eller för sexuella trakasserier.

Likabehandlingsplan

16 § En utbildningsanordnare som avses i 14 § ska varje år upprätta en plan med en översikt över de åtgärder som behövs för att dels främja lika rättigheter och möjligheter för de barn, elever eller studenter som deltar i eller söker till verksamheten, oavsett kön, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionshinder eller sexuell läggning, dels förebygga och förhindra trakasserier som avses i 15 §. Planen ska innehålla en redogörelse för vilka av dessa åtgärder som utbildningsanordnaren avser att påbörja eller genomföra under det kommande året.

En redovisning av hur de planerade åtgärderna enligt första stycket har genomförts ska tas in i efterföljande års plan.

4 kap. Tillsyn

Diskrimineringsombudsmannen

Diskrimineringsombudsmannens uppgifter

1 § Diskrimineringsombudsmannen ska utöva tillsyn över att denna lag följs. Ombudsmannen ska i första hand försöka få dem som omfattas av lagen att frivilligt följa den.

Bestämmelser om ombudsmannens uppgifter finns också i lagen (2008:568) om Diskrimineringsombudsmannen.

2 § Av 6 kap. 2 § framgår att Diskrimineringsombudsmannen får föra talan i domstol för en enskild som medger det.

Uppgiftsskyldighet

3 § Den som omfattas av förbuden mot diskriminering och repressalier, av skyldigheten att utreda och vidta åtgärder mot trakasserier eller av bestämmelserna om aktiva åtgärder i denna lag är skyldig att på begäran av Diskrimineringsombudsmannen

1. lämna de uppgifter om förhållandena i verksamheten som kan ha betydelse för tillsynen,
2. lämna uppgifter om meriter när ombudsmannen biträder en begäran av en enskild enligt 2 kap. 4 eller 8 §,
3. ge ombudsmannen tillträde till arbetsplatser eller andra lokaler där verksamheten bedrivs för undersökningar som kan ha betydelse för tillsynen, och

4. komma till överläggningar med ombudsmannen.

Skyldigheten enligt 1-3 gäller inte om det i ett enskilt fall finns särskilda skäl som talar däremot.

Vite

4 § Den som inte rättar sig efter en begäran enligt 3 § får av Diskrimineringsombudsmannen föreläggas att vid vite fullgöra sin skyldighet. Ett beslut om vitesföreläggande får överklagas hos Nämnden mot diskriminering.

Ett vitesföreläggande enligt första stycket ska delges.
Lag (2010:1979).

5 § Den som inte fullgör sina skyldigheter i fråga om aktiva åtgärder enligt 3 kap. 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 15 eller 16 § kan vid vite föreläggas att fullgöra dem. Ett sådant föreläggande meddelas av Nämnden mot diskriminering på framställning av Diskrimineringsombudsmannen. Föreläggandet kan riktas även mot staten som arbetsgivare eller som huvudman för utbildningsverksamhet.

Om ombudsmannen förklarat sig inte vilja göra en framställning till nämnden om vitesföreläggande, får en central arbetstagarorganisation i förhållande till vilken arbetsgivaren är bunden av kollektivavtal göra en framställning i fråga om aktiva åtgärder i arbetslivet enligt 3 kap. 4-13 §§.

I framställningen ska anges vilka åtgärder som bör åläggas den som framställningen riktas mot, vilka skäl som åberopas till stöd för framställningen och vilken utredning som har gjorts.

Överklagandeförbud

6 § Andra beslut av Diskrimineringsombudsmannen enligt denna lag än beslut om vitesförelägganden enligt 4 § får inte överklagas.

Nämnden mot diskriminering

Nämndens uppgifter

7 § Nämnden mot diskriminering prövar framställningar om vitesförelägganden enligt 5 § och överklaganden av beslut om vitesförelägganden enligt 4 §. Vid handläggningen av ärenden tillämpas 8-15 a §. Lag (2010:1979).

Handläggningen av en framställning om vitesföreläggande

8 § Den som en framställning om vitesföreläggande riktas mot ska föreläggas att inom en viss tid yttra sig över framställningen och lämna de uppgifter om förhållandena i sin verksamhet som Nämnden mot diskriminering behöver för sin prövning.

När en arbetstagarorganisation gjort framställningen ska Diskrimineringsombudsmannen ges tillfälle att yttra sig.

9 § Nämnden mot diskriminering ska se till att ärendena blir tillräckligt utredda. När det behövs ska nämnden låta komplettera utredningen. Överflödiga utredningar får avvisas.

10 § Ärendena hos Nämnden mot diskriminering avgörs efter muntlig förhandling, utom när nämnden anser att någon sådan förhandling inte behövs.

11 § Till en förhandling ska Nämnden mot diskriminering kalla den som gjort framställningen hos nämnden och den som framställningen riktas mot. Om det behövs för utredningen, får nämnden också kalla andra till förhandlingen.

Nämnden får vid vite förelägga den som framställningen riktas mot eller dennes ställföreträdare att inställa sig personligen.

12 § Ett ärende om vitesföreläggande får avgöras, även om den som framställningen riktas mot inte yttrar sig i ärendet, inte medverkar till utredningen eller uteblir från en muntlig förhandling.

Om Diskrimineringsombudsmannen eller den arbetstagarorganisation som gjort framställningen om vitesföreläggande uteblir från en förhandling, förfaller framställningen om vitesföreläggande.

13 § Nämnden mot diskriminering får vid avgörandet av ett ärende om vitesföreläggande ålägga den som framställningen riktas mot att vidta andra åtgärder än sådana som begärts i framställningen, om de andra åtgärderna inte är uppenbart mera betungande för denne.

I beslutet ska nämnden ange hur och inom vilken tid åtgärderna ska påbörjas eller genomföras.

Nämndens beslut ska vara skriftligt och delges den som framställningen riktas mot.

Handläggningen av ett överklagat beslut om vitesföreläggande

14 § Vid handläggningen av ett överklagat beslut om vitesföreläggande tillämpas 9 och 10 §§.

15 § Till en förhandling ska Nämnden mot diskriminering kalla den som har överklagat beslutet om vitesföreläggande och Diskrimineringsombudsmannen. Om det behövs för utredningen, får nämnden också kalla andra till förhandlingen.

Nämnden får vid vite förelägga den som har överklagat beslutet eller dennes ställföreträdare att inställa sig personligen.

Delgivning av handlingar

15 a § Föreläggande enligt 8 §, kallelse till förhandling enligt 11 eller 15 § och andra handlingar som en arbetsgivare eller någon annan ska tillhandahållas ska delges. Lag (2010:1979).

Överklagandeförbud

16 § Beslut enligt denna lag av Nämnden mot diskriminering får inte överklagas.

Utdömande av vite

17 § Talan om utdömande av vite som har förelagts enligt denna lag förs vid tingsrätt av Diskrimineringsombudsmannen.

I mål om utdömande av vite får tingsrätten bedöma även vitets lämplighet.

Överklagandenämnden för högskolan

18 § Ett beslut av ett universitet eller en högskola med staten som huvudman får, i fråga om utbildning enligt högskolelagen (1992:1434), överklagas till Överklagandenämnden för högskolan på den grunden att beslutet strider mot

1. diskrimineringsförbudet i 2 kap. 5 § första stycket, om beslutet avser

a. tillträde till utbildning,

- b. tillgodoräknande av utbildning,
 - c. anstånd med studier eller fortsättning av studier efter studieuppehåll,
 - d. byte av handledare,
 - e. indragning av handledare och andra resurser vid utbildning på forskarnivå,
 - f. utbildningsbidrag för doktorander, eller
 - g. en ingripande åtgärd mot en student,
2. diskrimineringsförbudet i 2 kap. 5 § andra stycket, eller
 3. förbudet mot repressalier i 2 kap. 19 §.

Om överklagandenämnden finner att det överklagade beslutet strider mot något av förbuden och att detta kan antas ha inverkat på utgången, ska beslutet undanröjas och ärendet, om det behövs, visas åter till universitetet eller högskolan för ny prövning.

Om ett beslut kan överklagas enligt någon annan författning, ska överklagande ske i den där föreskrivna ordningen i stället för enligt första stycket. Lag (2012:913).

19 § Beslut enligt denna lag av Överklagandenämnden för högskolan får inte överklagas.

5 kap. Ersättning och ogiltighet

Ersättning

1 § Den som bryter mot förbuden mot diskriminering eller repressalier eller som inte uppfyller sina skyldigheter att utreda och vidta åtgärder mot trakasserier eller sexuella trakasserier enligt denna lag ska betala diskrimineringsersättning för den kränkning som överträdelserna innebär. När ersättningen bestäms ska särskilt syftet att motverka sådana överträdelser av lagen beaktas. Ersättningen ska betalas till den som kränkts av överträdelserna.

En arbetsgivare som bryter mot 2 kap. 1 första stycket eller 18 § ska också betala ersättning för den förlust som uppkommer. Detta gäller dock inte förlust som uppkommer vid beslut som rör

anställning eller befordran.

Om det finns särskilda skäl kan ersättningen sättas ned helt eller delvis.

2 § Om en arbetstagare i verksamhet som avses i 2 kap. 9, 10, 11, 13, 14, 15 eller 17 § diskriminerar någon eller utsätter någon för repressalier ska diskrimineringsersättningen betalas av arbetsgivaren. Den som för annans räkning utför arbete under omständigheter liknande dem i ett anställningsförhållande ska likställas med arbetstagare.

Om en utbildningsanordnare bryter mot 2 kap. 5, 7 eller 19 § ska ersättningen betalas av huvudmannen för verksamheten.

Ogiltighet

3 § Om någon diskrimineras genom en bestämmelse i ett individuellt avtal eller i ett kollektivavtal på ett sätt som är förbjudet enligt denna lag, ska bestämmelsen jämkas eller förklaras ogiltig om den som diskriminerats begär det. Har bestämmelsen sådan betydelse för avtalet att det inte skäligen kan krävas att detta i övrigt ska gälla med oförändrat innehåll, får avtalet jämkas även i annat hänseende eller i sin helhet förklaras ogiltigt.

Om någon diskrimineras genom uppsägning av ett avtal eller genom en annan sådan rättshandling, ska rättshandlingen förklaras ogiltig om den som diskriminerats begär det.

Om någon diskrimineras genom en ordningsregel eller liknande intern bestämmelse på arbetsplatsen ska bestämmelsen jämkas eller förklaras sakna verkan om den som diskriminerats begär det.

Vägran att rätta sig efter en dom

3 a § Om en arbetsgivare vägrar att rätta sig efter en dom som innebär att en domstol har ogiltigförklarat en uppsägning eller ett avskedande enligt denna lag, ska anställningsförhållandet anses som upplöst.

Arbetsgivaren ska för sin vägran betala ersättning till arbetstagaren med ett belopp som är skäligt med beaktande av arbetstagarens lön och sammanlagda anställningstid hos arbetsgivaren när anställningsförhållandet upplöses. Ersättningen ska inte bestämmas till ett lägre belopp än vad

som följer av 39 § andra och tredje styckena lagen (1982:80) om anställningsskydd. Lag (2011:742).

6 kap. Rättegången

Tillämpliga regler

1 § Mål om tillämpningen av 2 kap. 1, 2, 3 eller 18 § ska handläggas enligt lagen (1974:371) om rättegången i arbetstvister. I sådana mål ska som arbetstagare anses också den som gör en förfrågan om eller söker arbete och den som söker eller fullgör praktik eller står till förfogande för att utföra eller utför arbete som inhyrd eller inlånad arbetskraft.

Den hos vilken praktiken eller arbetet utförs eller skulle ha utförts ska anses som arbetsgivare. Detta gäller också när reglerna om tvisteförhandling i lagen (1976:580) om medbestämmande i arbetslivet tillämpas.

Mål om tillämpningen av 2 kap. 5, 6, 7, 9, 10, 11, 12, 12 a, 12 b, 13, 13 a, 13 b, 14, 14 a, 14 b, 15, 16, 17 eller 19 § ska prövas av allmän domstol och handläggas enligt bestämmelserna i rättegångsbalken om rättegången i tvistemål när förlikning om saken är tillåten. Lag (2012:673).

Rätt att föra talan

2 § Diskrimineringsombudsmannen, eller en ideell förening som enligt sina stadgar har att ta till vara sina medlemmars intressen och som inte är en sådan arbetstagarorganisation som avses i tredje stycket, får som part föra talan för en enskild som medger det. När ombudsmannen eller föreningen för sådan talan får ombudsmannen eller föreningen i samma rättegång också föra annan talan för den enskilde om han eller hon medger det. I mål enligt 1 § första stycket förs ombudsmannens talan i Arbetsdomstolen. För barn under 18 år som inte har ingått äktenskap krävs vårdnadshavarens eller vårdnadshavarnas medgivande.

För att få föra talan ska föreningen med hänsyn till sin verksamhet och sitt intresse i saken, sina ekonomiska förutsättningar att föra talan och förhållandena i övrigt vara lämpad att företräda den enskilde i målet.

När en arbetstagarorganisation har rätt att föra talan för den enskilde enligt 4 kap. 5 § lagen (1974:371) om rättegången i

arbetstvister, får ombudsmannen eller föreningen föra talan bara om arbetstagarorganisationen inte gör det.

Bevisbörda

3 § Om den som anser sig ha blivit diskriminerad eller utsatt för repressalier visar omständigheter som ger anledning att anta att han eller hon har blivit diskriminerad eller utsatt för repressalier, är det svaranden som ska visa att diskriminering eller repressalier inte har förekommit.

Preskription

Arbetslivet

4 § Om någon för talan med anledning av uppsägning eller avskedande ska följande bestämmelser i lagen (1982:80) om anställningsskydd tillämpas:

- 40 § om tidsfrist för talan om ogiltigförklaring,
- 41 § om tidsfrist för talan om skadestånd eller andra fordringsanspråk, och
- 42 § om förlorad talerätt på grund av preskription.

Om någon för annan talan mot en arbetsgivare än sådan som avses i första stycket ska följande bestämmelser i lagen (1976:580) om medbestämmande i arbetslivet tillämpas:

- 64 § om tidsfrist för påkallande av förhandling,
- 65 § om tidsfrist för väckande av talan,
- 66 § om förlängd tidsfrist för den som inte företräds av en arbetstagarorganisation, med den skillnaden att den tidsfrist som anges i 66 § första stycket första meningen ska vara två månader, och
- 68 § om förlorad talerätt på grund av preskription.

Om talan rör ersättning med anledning av ett anställningsbeslut som har meddelats av en arbetsgivare med offentlig ställning, räknas tidsfristerna enligt andra stycket från den dag då anställningsbeslutet vann laga kraft.

5 § I mål enligt 1 § första stycket kan

Diskrimineringsombudsmannen avbryta preskription, utom i fall som avser ogiltigförklaring av uppsägning eller avskedande, genom att skriftligen meddela arbetsgivaren att ombudsmannen utnyttjar sin rätt till preskriptionsavbrott. Om preskription avbrutits genom ett sådant meddelande löper ny preskriptionstid enligt 4 § från dagen för avbrottet.

Preskription kan inte avbrytas mer än en gång.

Andra samhällsområden

6 § Annan talan än som avses i 4 § ska väckas inom två år från det att den påtalade handlingen företogs eller en skyldighet senast skulle ha fullgjorts. I annat fall är rätten till talan förlorad.

Om talan rör en person som var under 18 år när handlingen företogs eller skyldigheten senast skulle ha fullgjorts räknas tidsfristen enligt första stycket från den dag då personen fyllde 18 år.

Rättegångskostnader

7 § I mål enligt 1 § andra stycket kan det förordnas att vardera parten ska bära sin rättegångskostnad, om den part som har förlorat målet hade skälig anledning att få tvisten prövad. Detta gäller dock inte när Diskrimineringsombudsmannen för talan för en enskild enligt 2 §.

I mål enligt 1 § första stycket gäller i stället 5 kap. 2 § lagen (1974:371) om rättegången i arbetstvister.

Övriga bestämmelser

8 § Om någon för talan med anledning av uppsägning eller avskedande ska följande bestämmelser i lagen (1982:80) om anställningsskydd tillämpas:

- 34 § om en uppsägnings giltighet m.m.,
- 35 § om ett avskedandes giltighet m.m.,
- 37 § om avstängning när en uppsägning eller ett avskedande ogiltigförklarats, och
- 43 § första stycket andra meningen och andra stycket om skyndsam handläggning m.m. Lag (2011:742).

9 § Talan om ersättning med anledning av ett beslut om anställning som har meddelats av en arbetsgivare med offentlig ställning får inte prövas innan anställningsbeslutet har vunnit laga kraft.

10 § Bestämmelserna i rättegångsbalken om part ska gälla även den för vilken Diskrimineringsombudsmannen eller en förening för talan enligt denna lag såvitt gäller jävsförhållande, pågående rättegång, personlig inställelse samt förhör under sanningsförsäkran och andra frågor som rör bevisningen.

När en enskild för talan enligt denna lag får Diskrimineringsombudsmannen eller en förening inte väcka talan för den enskilde om samma sak.

11 § Rättens avgörande i ett mål där Diskrimineringsombudsmannen eller en förening för talan för en enskild får överklagas av den enskilde, om det får överklagas av ombudsmannen eller föreningen.

När rättens avgörande i ett mål som avses i första stycket har vunnit laga kraft får saken inte prövas på nytt på talan av vare sig den enskilde eller Diskrimineringsombudsmannen eller föreningen.

Övergångsbestämmelser

2008:567

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2009.

2. Genom lagen upphävs

- jämställdhetslagen (1991:433),

- lagen (1999:130) om åtgärder mot diskriminering i arbetslivet på grund av etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning,

- lagen (1999:132) om förbud mot diskriminering i arbetslivet på grund av funktionshinder,

- lagen (1999:133) om förbud mot diskriminering i arbetslivet på grund av sexuell läggning,

- lagen (2001:1286) om likabehandling av studenter i högskolan,

- lagen (2003:307) om förbud mot diskriminering, och

- lagen (2006:67) om förbud mot diskriminering och annan kränkande behandling av barn och elever.

3. De upphävda lagarna gäller fortfarande i fråga om diskriminering och repressalier som ägt rum före ikraftträdandet. De uppgifter som enligt de upphävda lagarna vilar på en ombudsman ska efter ikraftträdandet fullgöras av Diskrimineringsombudsmannen. De uppgifter som enligt de upphävda lagarna vilar på Jämställdhetsnämnden eller Nämnden mot diskriminering ska efter ikraftträdandet fullgöras av Nämnden mot diskriminering.

4. Arbetsgivarens skyldighet enligt 3 kap. 10 § ska fullgöras första gången 2009 eller det år då bestämmelsen första gången blir tillämplig.

5. Arbetsgivarens skyldigheter enligt 3 kap. 11 och 13 §§ ska fullgöras första gången året närmast efter det kalenderårsskifte då arbetsgivaren sysselsatte minst 25 arbetstagare eller året därefter, om skyldigheten enligt 3 kap. 10 § ska fullgöras det året.

2010:861

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2011.

2. Äldre bestämmelser gäller fortfarande för kommunal vuxenutbildning, vuxenutbildning för utvecklingsstörda och svenskundervisning för invandrare till utgången av juni 2012.

2010:1979

1. Denna lag träder i kraft den 1 april 2011.

2. Äldre bestämmelser gäller om ett beslut om delgivning enligt 15–17 §§ delgivningslagen (1970:428) har fattats före den 1 april 2011 eller om en handling har skickats eller lämnats före denna tidpunkt.

2011:742

1. Denna lag träder i kraft den 1 augusti 2011.

2. De nya bestämmelserna ska tillämpas endast vid bestämmande

av ersättning med anledning av en dom som har meddelats efter den 31 juli 2011.

2012:483

1. Denna lag träder i kraft den 21 december 2012.
2. För försäkringsavtal som har ingåtts före ikraftträdandet gäller äldre bestämmelser. Om ett försäkringsavtal som ingåtts före ikraftträdandet till följd av avtalet förlängs efter ikraftträdandet, gäller äldre bestämmelser.

Socialtjänstlagen (2001:453)

5 kap. Särskilda bestämmelser för olika grupper

Äldre människor

4 § Socialtjänstens omsorg om äldre ska inriktas på att äldre personer får leva ett värdigt liv och känna välbefinnande (värdegrund). Socialnämnden ska verka för att äldre människor får möjlighet att leva och bo självständigt under trygga förhållanden och ha en aktiv och meningsfull tillvaro i gemenskap med andra. Lag (2010:427).

6 § Socialnämnden ska göra sig väl förtrogen med levnadsförhållandena i kommunen för äldre människor samt i sin uppsökande verksamhet upplysa om socialtjänstens verksamhet på detta område. Kommunen ska planera sina insatser för äldre. I planeringen ska kommunen samverka med landstinget samt andra samhällsorgan och organisationer. Kommunen ska verka för att det finns tillgång till personal med kunskaper i finska, meänkieli eller samiska där detta behövs i omvårdnaden om äldre människor. Lag (2009:726).

Lag (2008:962) om valfrihetssystem

1 kap. Lagens tillämpningsområde

Lagens omfattning

1 § Denna lag gäller när en upphandlande myndighet beslutat att tillämpa valfrihetssystem vad gäller tjänster inom hälsovård och socialtjänster, som är upptagna som B-tjänster i kategori 25 i bilaga 3 till lagen (2007:1091) om offentlig upphandling. Lagen gäller dock inte tjänster som omfattas av CPV-kod

85311300-5 (barn- och ungdomsvård) enligt Europaparlamentets och rådets förordning EEG nr 2195/2002 av den 5 november 2002 om en gemensam terminologi vid offentlig upphandling.

Med valfrihetssystem enligt denna lag avses ett förfarande där den enskilde har rätt att välja den leverantör som ska utföra tjänsten och som en upphandlande myndighet godkänt och tecknat kontrakt med. Den upphandlande myndigheten behöver inte tillämpa samma valfrihetssystem inom alla berörda områden.

Principerna för valfrihetssystem

2 § Den upphandlande myndigheten ska behandla leverantörer på ett likvärdigt och icke-diskriminerande sätt. Den upphandlande myndigheten ska iaktta principerna om öppenhet, ömsesidigt erkännande och proportionalitet när den tillämpar valfrihetssystem.

Förvaltningslagens tillämpning

3 § Förvaltningslagen (1986:223) ska inte tillämpas vid handläggningen av ärenden enligt denna lag.

2 kap. Definitioner

1 § Med förfrågningsunderlag avses sådant underlag för ansökan om att delta i ett valfrihetssystem som en upphandlande myndighet tillhandahåller.

2 § Med kontrakt avses ett skriftligt avtal med ekonomiska villkor som

1. sluts mellan en eller flera upphandlande myndigheter och en eller flera leverantörer,
2. avser tillhandahållandet av tjänster, och
3. undertecknas av parterna eller signeras av dem med en elektronisk signatur.

Kontraktet kan även innehålla andra villkor än ekonomiska.

3 § Med leverantör avses den som på marknaden tillhandahåller tjänster som avses i 1 kap. 1 § första stycket. Med leverantör avses också en grupp av leverantörer.

4 § Med löpande annonsering avses en annons som gäller tills

vidare och där det inte anges något sista datum för att komma in med ansökan.

5 § Med offentligt styrda organ avses sådana bolag och stiftelser som tillgodoser behov i det allmännas intresse, under förutsättning att behovet inte är av kommersiell karaktär, och

1. som till största delen finansieras av en kommun, ett landsting eller en upphandlande myndighet,
2. vars verksamhet står under kontroll av en kommun, ett landsting eller en upphandlande myndighet, eller
3. i vars styrelse eller motsvarande ledningsorgan mer än hälften av antalet ledamöter är utsedda av en kommun, ett landsting eller en upphandlande myndighet.

6 § Med tjänst avses sådan tjänst som framgår av 1 kap. 1 § första stycket.

7 § Med upphandlande myndighet avses en kommunal myndighet.

Vid tillämpningen av denna lag ska med upphandlande myndigheter likställas

1. beslutande församlingar i kommuner och landsting,
2. offentligt styrda organ som avses i 5 §,
3. sammanslutningar av en eller flera myndigheter enligt första stycket eller församlingar enligt 1, och
4. sammanslutningar av flera organ enligt 2.

3 kap. Annonsering

Skyldighet att annonsera på nationell webbplats

1 § En upphandlande myndighet som beslutat att inrätta eller förändra ett valfrihetssystem ska annonsera på den nationella webbplats som upprättats för ändamålet. Förfrågningsunderlag ska tillsammans med annonsen finnas tillgängligt på webbplatsen.

Löpande annonsering

2 § Den upphandlande myndigheten ska löpande begära in ansökningar genom annons på den nationella webbplatsen.

4 kap. Förfrågningsunderlagets innehåll

Ekonomisk ersättning

1 § Grunderna för den ekonomiska ersättningen till en leverantör ska framgå av förfrågningsunderlaget.

Särskilda kontraktsvillkor

2 § Den upphandlande myndigheten får ställa särskilda sociala, miljömässiga och andra villkor för hur ett kontrakt ska fullgöras. Samtliga villkor ska anges i annonsen om valfrihetssystem eller i förfrågningsunderlaget.

Ingivande och handläggningstid av ansökan

3 § I annonsen eller förfrågningsunderlaget ska anges på vilket sätt ansökan ska ges in.

4 § I förfrågningsunderlaget ska anges inom vilken tid den upphandlande myndigheten kommer att fatta beslut om godkännande.

5 § För bedömningen av när en handling ska anses inkommen till den upphandlande myndigheten ska gälla vad som sägs i 10 § förvaltningslagen (1986:223).

5 kap. Ansökan om deltagande i ett valfrihetssystem

Rätten att få delta i ett valfrihetssystem

1 § Fysiska eller juridiska personer kan var för sig eller tillsammans med andra leverantörer lämna en ansökan. Den upphandlande myndigheten får inte ställa upp villkor om att en grupp ska ha en bestämd juridisk form för att få lämna en ansökan. Den upphandlande myndigheten får dock begära att en grupp ska ha en viss juridisk form när den blivit tilldelad kontraktet, om det krävs för att kontraktet ska kunna fullgöras på ett godtagbart sätt.

Tillgång till andra företags kapacitet

2 § En sökande får vid behov åberopa andra företags ekonomiska, tekniska och yrkesmässiga kapacitet i ansökan. Sökanden ska

genom att tillhandahålla ett åtagande från företagen i fråga eller på annat sätt kunna visa att han eller hon kommer att förfoga över nödvändiga resurser när kontraktet ska fullgöras.

6 kap. Kommunikation

Kommunikation med elektroniska medel

1 § Vid kommunikation med elektroniska medel ska medlen vara icke-diskriminerande, allmänt tillgängliga och möjliga att använda tillsammans med sådan maskin- och programvara som i allmänhet används.

Rättelse av fel, förtydligande och komplettering

2 § Den upphandlande myndigheten får medge att en sökande rättar en felskrivning eller något annat uppenbart fel i ansökan. Den upphandlande myndigheten får begära att en ansökan förtydligas eller kompletteras.

7 kap. Uteslutning av sökande

Omständigheter som får medföra uteslutning av sökande

1 § Den upphandlande myndigheten får utesluta en sökande som

1. är i konkurs eller likvidation, är under tvångsförvaltning eller är föremål för ackord eller tills vidare har inställt sina betalningar eller är underkastad näringsförbud,

2. är föremål för ansökan om konkurs, tvångslikvidation, ackord eller annat liknande förfarande,

3. genom lagakraftvunnen dom är dömd för brott som avser yrkesutövningen,

4. har gjort sig skyldig till allvarligt fel i yrkesutövningen och den upphandlande myndigheten kan visa detta,

5. inte har fullgjort sina åligganden avseende socialförsäkringsavgifter eller skatt i hemlandet eller annan stat inom EES-området, eller

6. i något väsentligt hänseende har låtit bli att lämna begärda upplysningar eller lämnat felaktiga upplysningar som begärts med stöd av denna paragraf.

Om sökanden är en juridisk person, får sökanden uteslutas om en företrädare för den juridiska personen har dömts för sådant brott som avses i första stycket 3 eller gjort sig skyldig till sådant fel som avses i första stycket 4.

Den upphandlande myndigheten får begära att en sökande visar att det inte finns någon grund för att utesluta denne med stöd av första stycket 1, 2, 3 eller 5.

Intyg och bevis som gäller sökande

2 § Den upphandlande myndigheten ska som bevis för att det inte finns grund för att utesluta en sökande godta utdrag ur ett officiellt register eller annan likvärdig handling när det gäller ett förhållande som avses i 1 § första stycket 1, 2 eller 3 och intyg från behörig myndighet när det gäller ett förhållande som avses i 1 § första stycket 5.

Om sådana handlingar eller intyg som avses i första stycket inte utfärdas i sökandens hemland eller ursprungsland eller inte omfattar samtliga de fall som avses i 1 § första stycket 1-3 kan de ersättas med en utsaga som har avgetts på heder och samvete eller av en liknande försäkran.

Om en sökande är registrerad i en officiell förteckning över godkända leverantörer i ett land inom EES, ska den upphandlande myndigheten utgå från att sökanden inte kan uteslutas som leverantör enligt 1 § första stycket 1-5.

8 kap. Godkännande och ingående av kontrakt

Beslut om godkännande

1 § Den upphandlande myndigheten ska godkänna samtliga sökande som uppfyller de krav som angetts i annonsen och förfrågningsunderlaget och som inte har uteslutits med stöd av 7 kap. 1 §.

Underrättelse om beslut

2 § När beslut fattats om huruvida en sökande får delta i valfrihetssystemet ska den upphandlande myndigheten snarast möjligt lämna underrättelse till sökanden om beslutet och skälen för det.

En sådan underrättelse ska lämnas till sökandena även när den upphandlande myndigheten beslutar att avbryta inrättandet av

valfrihetssystemet.

Om den upphandlande myndigheten beslutar att inte godkänna sökanden som leverantör i valfrihetssystemet ska den upphandlande myndigheten lämna upplysningar om hur rättelse söks.

Tecknande av kontrakt

3 § Sedan den upphandlande myndigheten lämnat sitt godkännande, ska myndigheten utan dröjsmål teckna kontrakt med leverantören.

9 kap. Information och ickevalsalternativ

Den upphandlande myndighetens informationsansvar

1 § Den upphandlande myndigheten ska till enskilda lämna information om samtliga leverantörer som myndigheten tecknat kontrakt med inom ramen för valfrihetssystemet. Informationen ska vara saklig, relevant, jämförbar, lättförståelig och lättillgänglig.

Ickevalsalternativ

2 § För den enskilde som inte väljer leverantör ska den upphandlande myndigheten tillhandahålla ett ickevalsalternativ.

10 kap. Rättsmedel m.m.

Rättelse

1 § En leverantör, som gör gällande att en upphandlande myndighet brutit mot en bestämmelse i denna lag, får ansöka om rättelse hos allmän förvaltningsdomstol.

Endast den sökande som inte godkänts får ansöka om rättelse av den upphandlande myndighetens beslut enligt 8 kap. 1 §.

En ansökan om rättelse ska inges skriftligen.

2 § Om den upphandlande myndigheten brutit mot någon bestämmelse i denna lag och detta medfört att en leverantör lidit eller kan komma att lida skada, ska rätten besluta om att den upphandlande myndigheten ska vidta rättelse.

Behörig domstol

3 § En ansökan om rättelse enligt 1 § ska göras hos den förvaltningsrätt i vars domkrets den upphandlande myndigheten har sitt hemvist.

En ansökan enligt 1 § andra stycket ska ha kommit in till allmän förvaltningsdomstol inom tre veckor från det att underrättelse lämnats enligt 8 kap. 2 §.

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten. Lag (2009:856).

Förbud mot överklagande

4 § Ett beslut som denna lag är tillämplig på får inte överklagas med stöd av 10 kap. kommunallagen (1991:900).

Skadestånd

5 § En upphandlande myndighet som inte följt bestämmelserna i denna lag ska ersätta sökanden för därigenom uppkommen skada. Skadeståndstalan som grundar sig på beslut enligt 8 kap. 1 § ska väckas inom ett år från det att den upphandlande myndigheten beslutat att inte godkänna sökanden.

Talan om skadestånd ska väckas vid allmän domstol.

Väcks inte talan i tid, är rätten till skadestånd förlorad.

Undantag från rättelse och skadestånd

6 § Bestämmelserna i detta kapitel om rättelse eller skadestånd gäller inte den upphandlande myndighetens beslut om information och ickevalsalternativ.

Tillsyn

7 § Regeringen utser en myndighet att utöva tillsyn över valfrihetssystem enligt denna lag.

8 § Tillsynsmyndigheten får inhämta sådana upplysningar från de upphandlande myndigheterna som är nödvändiga för tillsynen. Upplysningarna ska i första hand inhämtas genom ett skriftligt förfarande. Om det på grund av materialets omfattning, brådska eller något annat förhållande är lämpligare, får upplysningarna i stället inhämtas genom besök hos den upphandlande myndigheten eller muntligen.

9 § En upphandlande myndighet är skyldig att tillhandahålla de upplysningar som tillsynsmyndigheten begär för sin tillsyn.

Lag (1988:950) om kulturminnen m.m.

God ortnamnsed

4 § Vid statlig och kommunal verksamhet skall god ortnamnsed iakttas. Detta innebär att- hävdvunna ortnamn inte ändras utan starka skäl,
- ortnamn i övrigt stavas enligt vedertagna regler för språkriktighet, om inte hävdvunna stavningsformer talar för annat,
- påverkan på hävdvunna namn beaktas vid nybildning av ortnamn, och
- svenska, samiska och finska namn så långt möjligt används samtidigt på kartor samt vid skyltning och övrig utmärkning i flerspråkiga områden.

Namn som godkänts för offentlig kartproduktion skall även i andra sammanhang användas i sin godkända form. Lag (2000:265).

Sametingslagen (1992:1433)

2 kap. Sametinget

Sametingets uppgifter

1 § Sametinget ska verka för en levande samisk kultur och ta initiativ till verksamheter och föreslå åtgärder som främjar denna kultur. Till Sametingets uppgifter hör särskilt att

1. besluta om fördelningen av statens bidrag och av medel ur Samefonden till samisk kultur och samiska organisationer samt av andra medel som ställs till samernas gemensamma förfogande,
2. utse ledamöterna i Sameskolstyrelsen,
3. fastställa mål för och leda det samiska språkarbetet,
4. medverka i samhällsplaneringen och bevaka att samiska behov beaktas, däribland rennäringens intressen vid utnyttjande av mark och vatten,
5. informera om samiska förhållanden, och
6. utföra de övriga uppgifter som ankommer på Sametinget enligt lag eller annan författning. Lag (2010:868).

Skolförordningen (2011:185)

5 kap. Utbildningen

Modersmålsundervisning

7 § I 10 kap. 7 §, 11 kap. 10 §, 12 kap. 7 § och 13 kap. 7 § skollagen (2010:800) finns grundläggande bestämmelser om huvudmannens skyldighet att erbjuda modersmålsundervisning. Huvudmannen är också skyldig att erbjuda elever som är adoptivbarn och har ett annat modersmål än svenska modersmålsundervisning, även om språket inte är elevens dagliga umgängesspråk i hemmet.

Rektorn beslutar om en elevs modersmålsundervisning.

8 § Modersmålsundervisning får anordnas

1. som språkval i grundskolan och specialskolan,
2. som elevens val,
3. inom ramen för skolans val, eller
4. utanför den garanterade undervisningstiden.

9 § Modersmålsundervisning får inte omfatta mer än ett språk för en elev. En romsk elev som kommer från utlandet får dock ges modersmålsundervisning i två språk, om det finns särskilda skäl.

10 § En huvudman är skyldig att anordna modersmålsundervisning i ett språk endast om

1. minst fem elever som ska erbjudas modersmålsundervisning i språket önskar sådan undervisning, och
2. det finns en lämplig lärare.

Första stycket 1 gäller inte nationella minoritetsspråk. Enligt 7 § språklagen (2009:600) är de nationella minoritetsspråken finska, jiddisch, meänkieli, romani chib och samiska.

11 § Om en elev ges modersmålsundervisning utanför den garanterade undervisningstiden, är huvudmannen skyldig att erbjuda eleven sådan undervisning sammanlagt högst sju läsår under elevens skoltid. Eleven ska dock erbjudas modersmålsundervisning under längre tid, om eleven har ett särskilt behov av sådan undervisning.

Begränsningen enligt första stycket gäller inte nationella minoritetsspråk eller ett nordiskt språk.

12 § En elev som får modersmålsundervisning får med den begränsning som anges i 11 § fortsätta att delta i undervisningen, även om språket skulle upphöra att vara dagligt umgängesspråk för eleven.

13 § Vid modersmålsundervisning i samiska ska den kursplan som gäller för ämnet samiska i sameskolan användas.

9 kap. Grundskolan

Tvåspråkig undervisning

Undervisning på elevens umgängesspråk

12 § För elever som har ett annat språk än svenska som dagligt umgängesspråk med en eller båda vårdnadshavarna får delar av undervisningen i årskurs 1–6 anordnas på detta språk. För elever med finska som umgängesspråk får sådan undervisning anordnas även i årskurs 7–9.

En huvudman som anordnar undervisning enligt första stycket ska anmäla detta till Statens skolinspektion.

13 § Under den sammanlagda tid som eleven får tvåspråkig undervisning enligt 12 § får högst hälften av undervisningen ges på umgängesspråket. Undervisningen ska planeras så att undervisningen på svenska successivt ökar.

12 kap. Sameskolan

Utbildningens innehåll och omfattning

Läroplan

1 § För sameskolan gäller en läroplan enligt 1 kap. 11 § första stycket skollagen (2010:800).

Läroplanen finns i förordningen (SKOLFS 2010:251) om läroplan för sameskolan samt förskoleklassen och fritidshemmet i vissa fall. I samma förordning finns bestämmelser om kursplaner och kunskapskrav för sameskolan.

Timplan

2 § Bestämmelser om fördelning av den garanterade undervisningstiden (timplan) finns i bilaga 3.

3 § Huvudmannen beslutar efter förslag av rektorn om fördelning mellan årskurserna av undervisningstiden.

Samisk undervisning

4 § Undervisningen ska ges på svenska och samiska.

5 § Ämnet samiska ska finnas i alla årskurser.

6 § För elever som har tagits emot i sameskolan på grund av särskilda skäl enligt 7 kap. 7 § första stycket andra meningen skollagen (2010:800) får undervisningen på samiska och undervisningen i ämnet samiska bytas ut mot annan undervisning.

Integrerad samisk undervisning i grundskolan

13 § En huvudman för grundskola får anordna samisk undervisning för samiska elever i sin grundskola, om huvudmannen och Sameskolstyrelsen ingår avtal om det.

Med samisk undervisning avses undervisning med samiska inslag och undervisning i samiska utöver den undervisning som anordnas som modersmålsundervisning i samiska.

14 § Utbildningen för de samiska eleverna ska integreras med motsvarande utbildning för andra elever i grundskolan.

Den samiska undervisningen får förläggas till tid utanför den garanterade undervisningstiden.

Skollagen (2010:800)

8 kap Förskolan

Modersmål

10 § Förskolan ska medverka till att barn med annat modersmål än svenska får möjlighet att utveckla både det svenska språket och sitt modersmål.

9 kap Förskoleklassen

Modersmål

10 § Förskoleklassen ska medverka till att elever med annat modersmål än svenska får möjlighet att utveckla både det svenska språket och sitt modersmål.

10 kap Grundskolan

Modersmålsundervisning

7 § En elev som har en vårdnadshavare med ett annat modersmål än svenska ska erbjudas modersmålsundervisning i detta språk om

1. språket är elevens dagliga umgängesspråk i hemmet, och
2. eleven har grundläggande kunskaper i språket.

Modersmålsundervisning i ett nationellt minoritetsspråk ska erbjudas även om språket inte är elevens dagliga umgängesspråk i hemmet. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om modersmålsundervisning. Sådana föreskrifter får innebära att modersmålsundervisning ska erbjudas i ett språk bara om ett visst antal elever önskar sådan undervisning i det språket.

Hälso- och sjukvårdslag (1982:763)

2 § Målet för hälso- och sjukvården är en god hälsa och en vård på lika villkor för hela befolkningen.

Vården skall ges med respekt för alla människors lika värde och för den enskilda människans värdighet. Den som har det största behovet av hälso- och sjukvård skall ges företräde till vården. Lag (1997:142).

2 b § Patienten ska ges individuellt anpassad information om

1. sitt hälsotillstånd,
2. de metoder för undersökning, vård och behandling som finns,
3. sina möjligheter att välja vårdgivare och utförare inom den offentligt finansierade hälso- och sjukvården, samt
4. vårdgarantin.

Om informationen inte kan lämnas till patienten ska den i stället lämnas till en närstående till patienten. Informationen får dock inte lämnas till patienten eller någon närstående om det finns hinder för detta i 25 kap. 6 eller 7 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) eller i 6 kap. 12 § andra stycket eller 13 § första stycket patientsäkerhetslagen (2010:659). Lag (2010:662).

2 e § Där det bedrivs hälso- och sjukvård skall det finnas den personal, de lokaler och den utrustning som behövs för att god vård skall kunna ges. Lag (1998:1660).

Bilaga 3 Karta över förvaltningsområde för finska (blå), samiska (röd) och meänkieli (gul)

VISSTE DU ATT?

- Kanske var tionde av Sveriges invånare tillhör någon av våra nationella minoriteter: samer (även urfolk), sverigefinnar, tornedalingar, romer och judar.
- Från den 1 januari 2010 har vi en ny lag om nationella minoriteter och minoritetsspråk som anger minoriteternas rättigheter.
- Lagen fastslår rätten till inflytande i samhället och stöd för de historiska minoritetskulturer och till minoritetsspråken i dess olika varieteter.
- Lagen omfattar alla myndigheter och gäller i hela landet.
- 64 kommuner och 12 landsting och regioner ingår i dagsläget i så kallade förvaltningsområden för samiska, finska och meänkieli. Även andra kommuner kan ha möjlighet att ingå i ett förvaltningsområde. Ansökan om frivillig anslutning ska lämnas till Regeringskansliet senast den 1 april.
- Inom förvaltningsområdena finns ett utökad ansvar att erbjuda service på samiska, finska och meänkieli. En del förvaltningsområden omfattar flera av språken.
- I förvaltningsområdena omfattas även statliga myndigheter av det utökade ansvaret.

Läs mer på www.minoritet.se

Nationella minoriteter i Sverige

TORNEDALINGAR

► Det finns cirka 50 000 tornedalingar i Sverige framförallt bosatta i Norrbotten. Minoritetsspråket heter meänkieli. Kommuner som ingår i förvaltningsområdet för meänkieli är:

- Gällivare
- Haparanda
- Kalix
- Kiruna
- Pajala
- Övertorneå

SAMER

► Det finns 20 000–35 000 samer i Sverige som talar bland annat nordsamiska, lulesamiska, pitesamiska, sydsamiska och umesamiska. Kommuner som ingår i det samiska förvaltningsområdet är:

- Arjeplog
- Anvidsjäur
- Berg
- Dorotea
- Gällivare
- Härjedalen
- Jokkmokk
- Kiruna
- Krokom
- Lycksele
- Malå
- Sorsele
- Storuman
- Strömsund
- Umeå
- Vilhelmina
- Åre
- Älvdalen
- Östersund

ROMER

► Det finns 50 000–100 000 romer och resande i Sverige bosatta över hela landet. Minoritetsspråket heter romani chib.

JUDAR

► Det finns 20 000–25 000 judar i Sverige bosatta över hela landet. Minoritetsspråket är jiddisch.

SVERIGEFINNAR

► Det finns 450 000–600 000 sverigefinnar i Sverige. Minoritetsspråket är finska. Många bor i Stockholm–Mälardalen. Kommuner som ingår i det finska förvaltningsområdet är:

UTANFÖR STOCKHOLM

- Borlänge
- Borås
- Enköping
- Eskilstuna
- Finspång
- Gällivare
- Gävle
- Göteborg
- Hallstahammar
- Haparanda
- Hofors
- Häbo
- Hällefors
- Kalix
- Karlskoga
- Kiruna
- Köping
- Lindsberg
- Luleå
- Motala
- Norrköping
- Pajala
- Sandviken
- Skinnkatteberg
- Skövde
- Surahammar
- Tierp
- Trollhättan
- Uddevalla
- Umeå
- Uppsala
- Västerås
- Älvkarleby
- Örebro
- Östhammar
- Övertorneå

STOCKHOLMSOMRÅDET

- Botkyrka
- Haninge
- Huddinge
- Norrtälje
- Sigtuna
- Solna
- Stockholm
- Sundbyberg
- Södertälje
- Upplands-Bro
- Upplands Väsby
- Österåker

